

2021

#cietumi

2021

**IESLODZĪJUMA
VIETU
PĀRVALDES
ŽURNĀLS**

4. lpp. **VISPĀRĪGI**
Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieces uzruna
Vadības komentāri par paveikto un turpmākajiem plāniem
Pamatinformācija par ieslodzījuma vietu pārvaldi
10. lpp. **KLĀTESOŠI**
Intervija ar Jelgavas cietuma priekšnieku un Liepājas cietuma priekšnieku
18. lpp. **VĒSTURISKI**
Ieskats Liepājas cietuma un Jelgavas cietuma vēsturē
30. lpp. **LAIKMETĪGI**
Fotoreportāža no Liepājas cietuma un Jelgavas cietuma
52. lpp. **PROFESIONĀLI**
Amats šķērsgrizumā - sociālie darbinieki un kapelāni ieslodzījuma vietās
60. lpp. **PERSONĪGI**
Saruna ar ģenerāli Ilonu Spuri
68. lpp. **INFORMATĪVI**
Droša sabiedrība - zinošu profesionāļu lolojums
70. lpp. **AKTUĀLI**
Kas ir cieņa soda izpildē?
76. lpp. **ANALĪTISKI**
Ieslodzījuma vietu pārvaldes statistika par 2020. gadu

Pagājušais gads ikvienam ir bijis bezprecedenta krīzes laiks, kas prasījis izturību, spējas un arī drosmi stāties pretī izaicinājumiem, ik dienu strādājot Covid-19 infekcijas izplatības situācijā. 2021. gadā joprojām rūpējamies par ieslodzījuma vietu funkciju nepārtrauktības nodrošināšanu, cik iespējams nepieļaujot infekcijas nekontrolētu izplatīšanos. No jebkuras krīzes ir iespējams gūt pozitīvu pieredzi, ko varam izmantot nākotnē, mācoties no tās.

Turklāt šis ir laiks, kad Latvijas kriminālsodu izpildes nozare piedzīvo vērienīgas pārmaiņas. Lai tās kvalitatīvi īstenotu, nepieciešams gan mūsdienīgs likumdošanas ietvars, gan atbilstoša infrastruktūra, gan profesionāls un motivēts personāls. Līdz šim ieslodzījuma vietu personāla apmācību sistēma nav bijusi pietiekami attīstīta. Uzlabojumi nepieciešami gan mācību saturā, gan mācību prakses organizēšanā, gan mācību vajadzībām atbilstošas infrastruktūras izveidē.

Darbs cietumā ir sarežģīts un komplicēts, kas prasa atbilstošu profesionālo sagatavotību un praktiskās iemaņas. Personāla apmācība ir būtiskākā sastāvdaļa kvalificēta, motivēta un efektīva cietuma personāla attīstībā. Pateicoties Norvēģijas finanšu instrumenta dotajai iespējai, ieslodzījuma vietu pārvalde īsteno projektu "Mācību centra infrastruktūras un apmācībai paredzēta ieslodzījuma vietas paraugkorpusa izveide Olaines cietuma teritorijā" Nr. 1-6.4/2-2019. Ar Norvēģijas Korekcijas dienestu direktorāta un Norvēģijas ieslodzījuma vietu personāla akadēmijas kolēģu atbalstu veidojam mūsdienīgu mācību infrastruktūru, mācību vajadzībām atbilstošu saturu un kvalitatīvas mācību prakses iespējas.

Mācību saturam arvien noteiktāk jābalstās uz skaidru izpratni par mūsu darba mērķi un cietumu darbības principiem, ievērojot cilvēktiesības un labu pārvaldību, izpratni par cietuma lomu sabiedrībā, mazinot stereotipus, stigmas un pieņēmumus.

Projekta vadības grupai vēlu veiksmi, neatlaidību un radošumu, sasniedzot projektā izvirzītos mērķus, bet ikvienam nodarbinātajam – vienmēr saglabāt vēlmi profesionāli pilnveidoties, būt motivētam un apzināties, ka katra darbs ir nozīmīgs drošākai sabiedrībai.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšiece
ģenerāle Ilona Spure

2020.gada un arī 2021.gada galvenais izaicinājums ir un paliek Covid-19, lai nepieļautu šī vīrusa izplatību un nokļūšanu ieslodzījuma vietās, jo ieslodzījuma vietas ir būtiska riska zona, ņemot vērā to infrastruktūru un ieslodzījuma izpildes īpatnības. Svarīgi šajā laikā ir ne tikai nepieļaut Covid-19 vīrusa izplatību ieslodzījuma vietās, bet arī samērīgi iesviest ieslodzīto tiesību ierobežojošos pasākumus un tos, atbilstoši epidemioloģiskajai situācijai valstī, regulāri pārskatīt, lai nepieļautu masveida nemierus vai citas ārkārtas situācijas. Nenoliedzami, Covid-19 izplatība apgrūtina daudzu drošības, ieslodzīto uzraudzības un resocializācijas pasākumu īstenošanu un norisi ieslodzījuma vietās.

2021.gada ietvaros tika veikts būtisks darbs pie jaunā ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma likumprojekta izstrādes, tai pat laikā izstrādājot arī daudzus likumprojektu grozījumus Latvijas Soda izpildes kodeksā saistībā ar slēgto cietumu notiesāto tiesību apjomu. Papildus iepriekš minētajam šajā gadā ir izstrādāti jauni Ministru kabineta noteikumu "Noteikumi par brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas sastāvu, darbības un lēmumu pieņemšanas kritēriju izvērtēšanas kārtību" un "Ieslodzījuma vietu apmeklēšanas kārtība" projekti, kā arī iekšējo noteikumu projekts "Caurlaides režīma nodrošināšanas kārtība ieslodzījuma vietās".

Šogad ieslodzījuma vietās tika organizētas pašvaldības domes vēlēšanas, kā arī izstrādāti grozījumi normatīvajos aktos par balsošanas procesu ieslodzījuma vietās. Izstrādāta brīvprātīgo darba organizēšanas sistēma ieslodzījuma vietās un ieslodzījuma vietu Resocializācijas daļu kontaktpersonu mācību programma, kuras realizācija tiek plānota jau šogad. Šajā gadā uzsākts dialogs ar Tieslietu ministriju par ieslodzīto sociālās aprūpes modeļa izstrādi ieslodzījuma vietām. Tāpat tika izstrādāti un apstiprināti jauni iekšējie noteikumi "Resocializācijas programmu vadītāju un direktoru atlases kārtība", kā arī uzsākta resocializācijas programmu vadītāju atlase un mācības darbam ar jaunajām un pilnveidotajām resocializācijas programmām.

2021.gadā nogalē ir paredzētas izmaiņas ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālā aparāta struktūrā, ar 2021.gada 1.oktobri tiek likvidēta Risku un vajadzību izvērtēšanas daļa un šīs daļas funkcijas tiks nodotas Resocializācijas daļai.

*Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka vietnieks
pulkvedis Māris Stivrenieks*

ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka vietnieka tiesu nolēmumu izpildes, iepirkumu un līgumu, nodrošinājuma, finanšu vadības un kontroles, personālvadības un grāmatvedības jautājumos amatu ieņemu no 2017.gada. Kā ikvienam 2020.gads un 2021.gads ir pagājis Covid-19 izplatības zīmē. Gan 2020.gadā, gan 2021.gadā notika darbs pie epidemioloģiskās drošības nodrošināšanas ieslodzījuma vietās, bet kā pozitīvo aspektu var atzīmēt elastīgā darba laika ieviešanu ieslodzījuma vietu pārvaldē.

Gan 2020.gadā, gan 2021.gadā ieslodzījuma vietu pārvaldē notika intensīvs darbs pie normatīvo aktu grozījumiem sodu izpildes, personu datu apstrādes, ieslodzījuma vietu pārvaldes darbības jautājumos. Daļa jau ir stājušies spēkā, bet daļa stāsies spēkā tuvākajā laikā.

Sākot no 2019.gada notiek projekta "ieslodzījuma vietu pārvaldes informācijas sistēmas pilnveidošana" īstenošana, kas sākot no 2021.gada 1.janvāra ļāva ieviest ieslodzīto informācijas sistēmas dokumentu vadības moduli un elektronisko dokumentu apriti.

Veiktas izmaiņas personālvadības jomā, 2020.gadā izstrādāta ieslodzījuma vietu pārvaldes personāla politika 2020.-2025.gadam, izstrādāts ieslodzījuma vietu pārvaldes personāla atlases sistēmas pilnveidots modelis, kas ir pamatots uz kompetencēm, kā arī pilnveidoti un sakārtoti personāla uzskaites procesi. Optimizēti grāmatvedības uzskaites procesi, 2020.gada laikā resursu vadības sistēmā Horizon izstrādāts modulis ieslodzīto personīgo naudas līdzekļu analītiskajai uzskaitēi un no 2021.gada 1.janvāra tā tika ieviesta, tādējādi samazinot ieslodzījuma vietu pārvaldes informācijas sistēmu skaitu. Sākot no 2021.gada 1.maija tika pilnveidota iepirkumu sistēma, izstrādājot jaunu iepirkumu kārtību, un nekustama īpašuma pārvaldības sistēma.

Eiropas Reģionālās attīstības fonda projekts "Ergoefektivitātes paaugstināšana Olaines cietauma (Latvijas cietaumu slimnīca) ārstniecības korpusā" pabeigts 2020.gadā, savukārt "Ergoefektivitātes paaugstināšana Cēsu Audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem skolā ar sporta zāli un ēdnīcā" pabeigts 2021.gadā.

Valmieras cietauma dzīvojamā korpusa pārbūve un pastaigu laukumu izbūve, iepriekš neparedzēto apstākļu dēļ, aizkavējās un pabeigt to ir paredzēts tikai 2022.gadā, kas ietekmē visu ieslodzījuma vietu notiesāto pilngadīgo vīriešu izvietojanas iespējas soda izciešanai slēgtajos cietaumos.

2022.gadā plānots ieviest elektronisko ieslodzītā lietu, kā arī nodrošināt amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi ar jauna parauga modernajiem formas tērpiem, uzlabot ieslodzījuma vietu infrastruktūras uzturēšanas procesus, pilnībā digitalizēt grāmatvedības uzskaiti, paplašināt resursu vadības sistēmas Horizon pielietojamību, ieviešot arī dienesta apliecību moduli. Kopumā, ņemot vērā attīstības tendences, demogrāfisko situāciju valstī un darba tirgū, plānoju turpināt darbu pie procesu pārskatīšanas un optimizācijas, iespēju robežās digitalizējot vai automatizējot tos, samazinot cilvēkresursu iesaisti, ieslodzījuma vietu pārvaldes darbības efektivitātes uzlabošanai.

*Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka vietniece
pulkvežleitnante Tatjana Trocka*

IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDES – MISIJA, VĪZIJA, VĒRTĪBAS

IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDE IR TIESLIETU MINISTRIJAS PADOTĪBĀ ESOŠA VALSTS PĀRVALDES IESTĀDE, KAS ĪSTENO VALSTS POLITIKU APCIETINĀJUMA KĀ DROŠĪBAS LĪDZEKĻA UN BRĪVĪBAS ATŅEMŠANAS KĀ KRIMINĀLSODA IZPILDES JOMĀ.

PĀRVALDES DARBĪBU REGLAMENTĒ:

- 1 Valsts pārvaldes iekārtas likums
- 2 Ieslodzījuma vietu pārvaldes likums
- 3 Ministru kabineta 2005. gada 1. novembra noteikumi Nr.827 "Ieslodzījuma vietu pārvaldes nolikums"

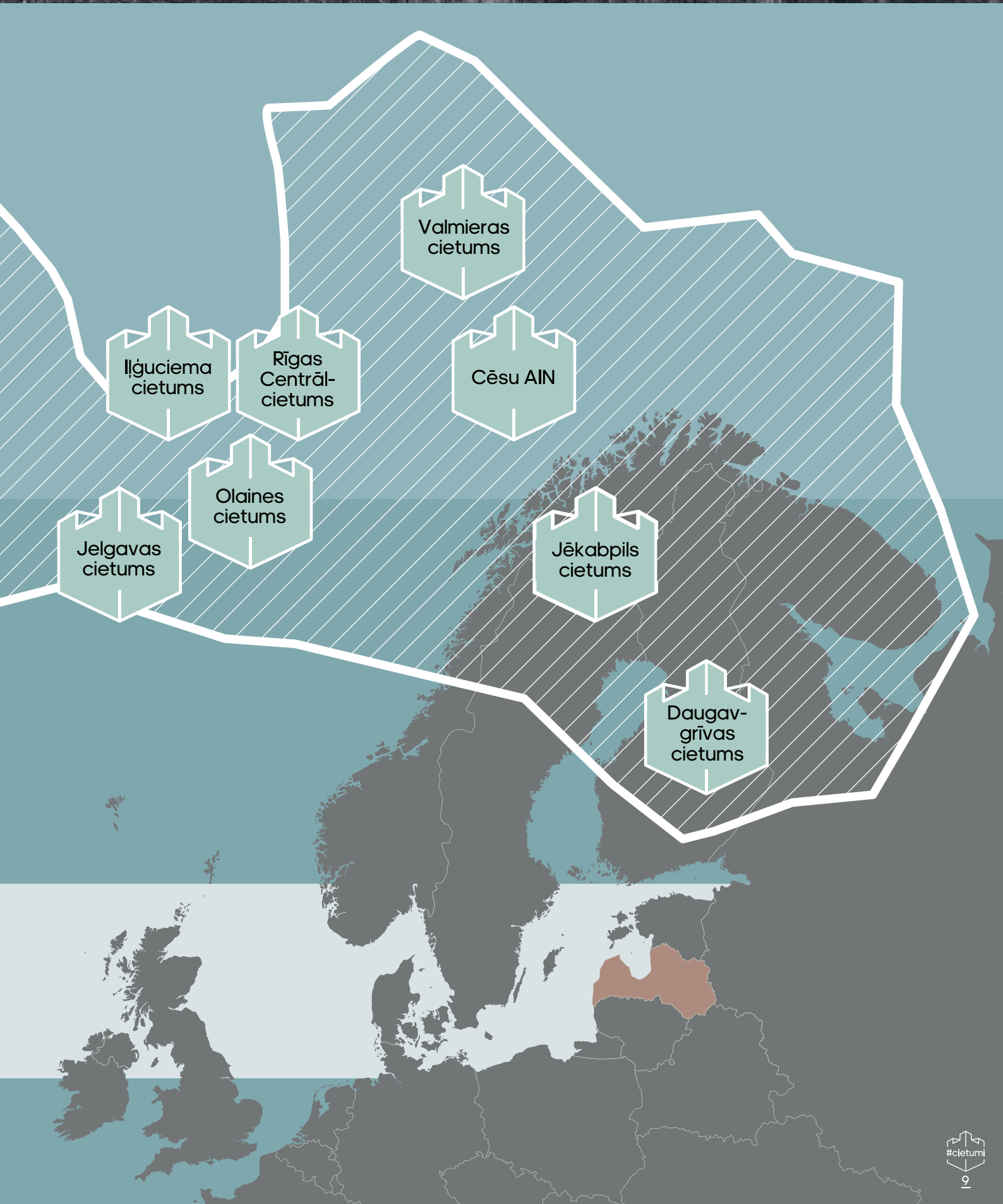
PĀRVALDES GALVENIE DARBĪBAS VIRZIENI:

- 1 Uzraudzīt, nodrošināt ieslodzītajiem noteikto uzvedības normu, tiesību un pienākumu ievērošanu
- 2 Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto sadzīves un komunālo pakalpojumu sniegšanu ieslodzītajiem
- 3 Nodrošināt ieslodzīto medicīnisko aprūpi
- 4 Organizēt ieslodzīto garīgās aprūpes, sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumus
- 5 Nodrošināt personāla tiesību ievērošanu, pienākumu izpildi, tiesisko aizsardzību darbības un sociālās garantijas
- 6 Nodrošināt darbinieku profesionālās ievirzes un pilnveides izglītību
- 7 Veikt ieslodzījuma vietu apsardzi

PĀRVALDES DARBĪBAS MĒRĶIS IR LIKUMĪBAS, TAISNĪGUMA UN VIENLĪDZĪBAS APSTĀKĻOS SODĪTAS PERSONAS EFEKTĪVA RESOCIALIZĒŠANA, KĀ ARĪ ATKĀRTOTO NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU IZDARĪŠANAS SKAITA SAMAZINĀŠANA.

LATVIJAS IESLODZĪJUMA VIETU KARTE

INTERVIJA AR JELGAVAS CIETUMA PRIEKŠNIEKU UN LIEPĀJAS CIETUMA PRIEKŠNIEKU

ŠOGAD UZ ŠARUNU
AICINĀJĀM JELGAVAS
CIETUMA PRIEKŠNIEKU
PULKVEŽLEITNANTU
AINĀRU LĀCI
UN LIEPĀJAS CIETUMA
PRIEKŠNIEKU PULKVEDI
RAITI ŽVAGIŅU.

AINĀRS LĀCIS IR JELGAVAS
CIETUMA PRIEKŠNIEKS
NO 2020. GADA APRĪĻA.
20 GADUS IR DIENESTĀ,
NO TIEM 17 GADUS –
PENITENCIĀRAJĀ SISTĒMĀ.
RAITIS ŽVAGIŅŠ IR LIEPĀJAS
CIETUMA PRIEKŠNIEKS
NO 2008. GADA.
KOPUMĀ IR DIENESTĀ
JAU 23 GADUS.

KĀDA IR DIENESTA SPECIFIKA CIETUMA PRIEKŠNIEKA AMATĀ?

Raitis Žvagiņš: Kā vienmēr esmu teicis, cietuma priekšnieks ir visbailīgākā amatpersona cietumā. Precīzāk sakot, nevis bailīgākā, bet cilvēks, kurš visvairāk par visu uztraucas, jo viņam ir jāuztraucas, lai pietiek ēdiena, siltuma, lai viss izdodas darbā, lai nav sūdzību, lai viss ir nodrošināts, var teikt – visbailīgākais. No otras puses, cietuma priekšniekam ir uzticēti ļoti nopietni, sabiedrībai nepieciešami pienākumi.

Es kā cietuma priekšnieks diezgan apzināti strādāju pie tā, lai attiecības un darbs ar klientiem būtu balstīts uz lietišķi draudzīgām attiecībām, un arī manā padotībā esošie virsnieki jau tagad skaidro jaunajiem kolēģiem, kuri nāk vai stājas dienestā, ka pret klientu ir jāizturas tā, lai, satiekot viņu rīt dien uz ielas, ne tev būtu no viņa jānūk, ne viņam no tevis. Tas, ka šis cilvēks šodien atrodas kamerā, nenozīmē, ka varbūt rīt viņš nestāvēs ar tevi vienā rindā "Rimi" veikalā. Vai tev nebūs bail, ka viņš tev stāv aiz muguras? Tātad – lietišķi draudzīgas attiecības. Tas atvieglo darbu. Būtībā cietuma priekšnieka galvenā funkcija ir vadīt šo pārvaldes struktūrvienības darbu vienotā ritmā ar to vīziju un skatījumu, uz kuriem iet sistēma kopumā, jo cietuma priekšnieks ir pārvaldes pārstāvis.

Ainārs Lācis: Mēs arī cietumā cenšamies veicināt dinamisko drošību, sadarbību un cieņpilnu komunikāciju, taču tik un tā atrodas kāds darbinieks, kurš visu cenšas darīt pēc sev pierastā darba stila.

Raitis Žvagiņš: Protams.

Ainārs Lācis: Diemžēl arī mēģina kādam jaunajam to visu iemācīt, pats esmu to pieredzējis. Piemēram, kad jauns darbinieks no Mācību centra atbrauc pie mums praksē, pirmajā prakses dienā, kad viņš ir ielikts maiņā, viņam tiek parādītas tādas metodes darbā ar notiesātajiem, kas pārkāpj visas robežas.

Raitis Žvagiņš: Tā reizēm notiek. Kā savulaik Daugavpils cietumā pirms gadiem padzīvē – no dienesta pārbaudes materiāliem: "Kāpēc jūs sitāt šo klientu? – Kā? Mani iemācīja, ka jāsit, kamēr neceļas." Paldies Dievam, mums ir Mācību centrs. Manuprāt, jā, cietuma priekšnieks savā ziņā ir virziena noteicējs un politikas veidotājs. Noteikti. Citādi nevar būt, jo tad būs haoss.

KĀ CIETUMA DARBA ORGANIZĒŠANU IETEKMĒJIS COVID?

Ainārs Lācis: Mans pirmais gads cietuma priekšnieka amatā ir pagājis Covid-19 zīmē. Risinājām ar Covid-19 saistītos jautājumus, organizējām izolācijas, koordinējām epidemioloģiskās drošības pasākumus.

Raitis Žvagiņš: Covid-19 kontekstā es domāju par divām lietām. Viena lieta – ir ļoti labi un pareizi, ja klienti atrodas nevis barakas tipa telpās, bet kamerās pa divi vai trīs, tas nozīmē, ka gadījumā, ja ir slimības uzliesmojums, ir daudz vienkāršāk to lokalizēt. Otra lieta, ko noteikti es sarunas laikā pieminēju vairākkārt, ir tas kurzemniekiem raksturīgais pozitīvais "slinkums". Jau pēc pirmās informācijas par Covid-19 gadījumiem valstī mēs ļoti no-

pietni izturējāmies pret dezinfekciju, personīgo higiēnu. Jebkurš cilvēks, ienākot cietumā, dezinficē apavu zoles, arjūs, nākot iekšā, to izdarījat, iespējams, pat nepamanījat. Tas, ko jūs varējāt pamanīt, ir brūnais krāsojums pie ieejas durvīm. Tur, kur rokturis, ir redzamas nesaprotamas bālganas šļakatas, tās ir no hlora šķidrums. Tas varbūt ir par daudz, bet, tā kā mums nevojadzēja visus higiēnas pasākumus ieviest no nulles kā lielu atklājumu, ka vajag rokas mazgāt, tad arī Covid-19 pandēmijas noteikumi nāca diezgan viegli. Nebija jāskrien pakal neapzinīgiem uzraugiem, apsargiem, kuri baros pulcējas. Štatu saraksts ir tik ļoti kompakts, ka darbiniekiem bez lielas vajadzības, ja nav traucēsmes, kopīga saiešana, kopā būšana ir tikai tad, kad ierodas uz maiņu. Tāds "pārdomātais slinkums" – labāk ir sagatavoties un kaut ko izdarīt preventīvi, nekā pēc tam skriet, haotiski nēsāties.

Ainārs Lācis: Jelgavas cietumā darbs tika organizēts diezgan līdzīgi. Arī tās pašas dežūrmaiņu izvades organizējam, lai nebūtu kopīgas pulcēšanās. Visu dezinfekcijas pasākumu ieviešana arī nekas problemātisks nebija, protams, pakļājinus mēs neuztaisījām, bet mēs arī bijām pirmais cietums, kas saskārās ar Covid-19, mums bija pirmais pozitīvais gadījums pagājušā gada novembrī. Tajā pašā dienā aizvedām inficēto uz Olaini un apzinājām kontaktpersonas, no kurām vīruss varēja ienākt. Pirmajā nedēļā vajadzēja pusi ieslodzīto pārvietot, sadalīt pa karantīnas zonām. Nākošajā dienā situācija atkal izmainās un atkal jāplāno ko, kur un kā darīt. Reāli strādājām līdz naktij. Ļoti liels un apjomīgs darbs tika padarīts, bet mēs to izdarījām.

KĀ NORIT DARBS AR PERSONĀLU – MOTIVĒŠANA, LABĀS PRAKSES NODOŠANA, PROFESIONĀLĀ ATTĪSTĪBA UN KVALIFIKĀCIJAS CELŠANA?

Raitis Žvagiņš: Jebkura veida un jebkura līmeņa vadītājam ir jāpārziņo savu padoto spējas un prasmes, jāapzinās vajadzības, tieši tāpat kā attiecībā ar klientiem. Jebkura līmeņa vadītājam ir jābūt spējīgam šos dzīves un dažādu apstākļu sakritības pēc kopā sanākušos cilvēkus izmantot pēc iespējas efektīvāk jeb, no biznesa viedokļa, izspiest no viņiem maksimāli visu sulu tā, lai viņi nesāktu raudāt. Nu tas tā, ļoti vienkāršoti. Doma ir tāda – ir jāpārziņo resursi, un ar šiem pieejamajiem resursiem jāpanāk maksimālais efekts. Kādu maksimālo efektu kurš dienests, kura struktūrvienība, kurš cietums panāks, tas ir atkarīgs no tā, vai šī struktūrvienība iet vienotā solī ar visu ieslodzījuma vietu sistēmas kuģi. Idejiskā ziņā te nekādai pašdarbībai nebūtu vietas. Te demokrātijai būtu jābeidzas, te jābūt vienotam skatījumam uz sistēmu kā tādu. Katra ieslodzījuma vieta noteikti atšķirsies, jo ir atšķirīgi soda izciešanas režīmi, ģeogrāfiskais novietojums, telpu izvietojums, štatu saraksts un tā tālāk. Tomēr globālās lietās noteikti ir jābūt vienotai pieejai. Piemēram, ir noteikts, ka trīs mēnešus pēc disciplinārpārkāpuma izdarīšanas nav iespējams piemērot pamudinājumus kādam no klientiem, jo to vienkārši neļauj likums, vienotās prasības. Atšķirības cietumos ir un būs, jo neesam mēs līdz šim brīdim uzcēlušī Latvijā nevienu jaunu cietumu, kā, piemēram, Igaunijā, kur uzcelti trīs jauni cietumi, un īstenībā arī tie cietumi nav vienādi. Bet par pilnīgi vienādu automātisku vienoto praksi mēs varētu runāt tikai tad, ja Latvijā uzcel divus trīs identiskus cietumus. Ir pilnīgi vienāds štatu saraksts, kameru izvietojums, atpūtas telpas, radošās telpas un tā tālāk. Tāpēc pašlaik varam runāt par vienotu praksi globālās lietās, nevis sīkumos.

Nav jānotiek matu skaldīšanai tur, kur tai nav jābūt. Par kolektīvu runājot, par spīti tam, ka katram tomēr ir uzticēts savs darba lauciņš, noteikti cietuma darbiniekiem ir jābūt spējīgiem būt gandrīz vai universālajiem kareivjiem, lai nepieciešamības gadījumā varētu cits citu aizstāt. Ne pilnvērtīgi, ne uz simt procentiem, bet ir jābūt izpalīdzīgam, saprotošam. Protams, kur var, ir jānosaka obligāta arī materiāla piemaksa. Bet ir ļoti daudzas lietas, kas ir svarīgākas par materiālo – drauga, kolēģa plecs ir jājūt kaut vai krīzes situācijā vai kāda nopietnāka jautājuma risināšanā.

Ainārs Lācis: Var būt arī, ka kāds darbinieks konkrētajā vietā/amatā nav tā īsti "savā vietā", bet pārceļot darbā kādā citā jomā, var izrādīties, ka viņš ir pat ļoti labs darbinieks.

Raitis Žvagiņš: Tiešajam vadītājam jāzina sava padotā īpašības, un, ja nonāk pie secinājuma, ka viņš neder, piemēram, uzraudzības daļā, varbūt viņš būtu ideāls apsargs?

Ainārs Lācis: Komandas darbam jābūt, un tas ir labi, ka cilvēki – tie paši daļu priekšnieki, uzraugi – ir profesionāļi savā jomā, bet arī viņiem ir jābūt. Ne tikai uzraugam būt kā uzraugam, bet arī jāiesaistās un jāpalīdz tajā pašā resocializācijā. Nedrīkst teikt: es esmu uzraugs, un uzraudzības daļa nenodarbojas ar resocializācijas pasākumiem. Tās ir muļķības, agrāk tā varētu pateikt, bet tagad, šajos laikos, tā vairs nevar, un pēdējos gados mēs ejam uz to, ka, vai tā ir uzraudzības daļa, vai resocializācija, vai drošība, visi darām vienu darbu. Tie paši pasākumi, kuru pēdējā laikā nav maz, programmas, izglītība – tas ir visiem jānodrošina, jāiesaistās pilnīgi visiem. Kad pirms diviem gadiem sākām organizēt Ģimenes dienas, arī tika iesaistīti visi. Darbā sestdienā bija apsardze, uzraudzība, resocializācija, drošība, es biju darbā, un visi kopā visu darījām. Protams, pirmajā reizē mēs pārspīlējām ar piesaistīto cilvēku skaitu. Krietni pārspīlējām. Otrajā reizē pārskatīju to visu, jau bija mazāk, un pēdējās reizes jau bija tā, ka mēs, pāris cilvēku, sēdējām un novērojām. Tā, lai atnākušajos cilvēkos un arī mūsu klientos neradītu lielu stresu, kad gandrīz pie katra galdīņa sēž pa uzraugam un skatās, kā viņi ēd, ko viņi runā, vai kāds kaut ko kādam nenodod. Katram darbiniekam ir jābūt profesionālim, ne tikai savā jomā, bet kopumā, un tad arī radīsies disciplinētība. Tas pats uzraugs notiesāto varēs ne tikai izvest no kameras, nostādīt pie sienas un pārbaudīt, bet arī runāt ar viņu par jautājumiem, kas saistīti ar resocializāciju, izglītību, nodarbinātību – kam tas viss vajadzīgs. Bet ir vēl ceļš ejams, lai tā būtu.

Raitis Žvagiņš: Es klausos par Ģimenes dienas pasākumu organizāciju. Protams, mums arī šis pasākums ir bijis ne reizi vien, un, kā teikuši gan projekta pārstāvji, gan paši radnieki, par spīti tam, ka tas notiek cietumā un aiz restēm, pašā cietuma sirdī, visi šie pasākumi ir bijuši tādi ģimenesiski, jauki un forši.

Ainārs Lācis: Protams. Tas ir vairāk cilvēku ieradums, ka neviens nedarīs neko vairāk. Tāpēc jau arī mainās personāls, mainās vadītāji, lai kaut ko mainītu un kaut kas notiktu.

Raitis Žvagiņš: Mēs visi darām vienu darbu katrs savā vietā.

Ainārs Lācis: Viss iet uz priekšu.

Raitis Žvagiņš: Tieši tā! Un, ja kāds zobratīnš sāks ķīlēt, tad tas ir vai nu jāsaremontē, vai arī jānomaina. Galu galā arī tagad uzsāktās pārmaiņas visā ieslodzījuma vietu sistēmā veicina to, lai šis organisms strādātu vienotā ritmā, vienotā kustībā. Visam ir jānotiek sakārtoti. Taču bez kolektīva kopīga

ieguldījuma un pūlēm, viens laukā, ja arī ir karotājs, tad ļoti īsu brīdi un ar ļoti minimālu sasniegto efektu. Bez kolektīva nekā. Kolektīvs ir visa pamatā, un es ar savu kolektīvu ļoti lepojos. Jebkurā līmenī. Vēl arvien pie mums dienē daži uzraugi, kuri sāka dienēt vienlaikus ar mani, tas ir, pirms zināma laika, kuri mani, "zaļu gurķi", mācīja un stāstīja, kas ir cietums, ka attiecības ir tādas un uzvedies tā un nedari šo, un paturi prātā šo. Viņi mani reāli mācīja, kā strādāt cietumā, skaidroja cietumā notiekošos procesus. Un es arī nekad neapņēmu šiem maniem mentoriem lielu paldies.

Ainārs Lācis: Man nav bijis mentors, un es pats neesmu tāds bijis. Pirms pieciem gadiem, kad sāku strādāt ar cietuma iekšējiem uzdevumiem, tad man kā priekšnieka vietniekam bija daudz kas jāapgūst. Pirms tam es strādāju cietuma Apsardzes daļā par daļas priekšnieku, un darbs tiešā saskarsmē ar ieslodzītajiem, resocializācijas vai uzraudzības jautājumiem neietilpa manos tiešajos pienākumos. Viena lieta ir zināt, kas rakstīts normatīvajos aktos, rīkojumos, otra lieta ir praktiskais darbs. Lai saprastu, kā labāk un ko darīt, nepietiek vien ar teoriju, nepieciešams ļoti daudz apgūt praktisko pusi, un tad daudz ko dod arī kolēģu praktiskā pieredze – no kuras daudz ko var paņemt sev. Pēc tam jau laika gaitā izvērtē, ko tu atstāj sev, ko nē, ko vajadzētu pamainīt un no kā vajadzētu atteikties. Jebkura pieredze un viedokļi ir vērtība.

Raitis Žvagiņš: Un runājot par motivāciju – tā ne vienmēr ir jānoformē kā oficiāls apbalvojums.

Ainārs Lācis: Par motivēšanu – mums ir diezgan ierobežotas iespējas, ja ņem tos pašus apbalvojums. Un cik bieži apbalvošanas notiek? Trīs reizes gadā? Turklāt, lai iedotu to pateicību, ir jābūt sasniegumam.

Raitis Žvagiņš: Tagad būs stāsts par mani. 1997. gada beigās. Esmu aktīvos darba meklējumos. Vienlaicīgi saņēmu piedāvājumus ar vienādu atalgojumu. Bija sludinājums cietumā par sociālās rehabilitācijas daļas inspektoru, respektīvi, rehabilitācijas dienests Liepājā tika organizēts no nulles. Toreiz tieši darbam ar nepilngadīgajiem. Un paralēli man bija cits piedāvājums privātajā biznesā ar tieši tādu pašu atalgojumu. Bet jāuzklausa jau visi piedāvājumi, tāpēc atnācu uz šejieni, un toreizējais cietuma priekšnieks pats personīgi mani izvadāja pa cietumu. Galīgi, totāli sagrava to stereotipu un priekšstatu, kas man bija izveidojies no grāmatām, filmām, ziņu izlaidumiem par to, kas ir cietums un ko šeit dara cietuma darbinieki. Tolaik man bija stereotips, ka vairākums cietuma darbinieku staigā uzroītām piedurknēm, ar gumijas steku rokā un runā varbūt ne gluži adekvātas, normālam, brīvībā esošam cilvēkam pieņemamas frāzes, bet no priekšnieka stāsta par cietumu tas kardināli mainījās. Tas īstenībā bija vienīgais iemesls, kāpēc es tajā brīdī piekritu nākt strādāt uz šejieni, nevis uz privāto struktūru, kur man bija jau zināmas iestrādes, pieredze, komforta zona, bet tieši uz cietumu.

Mēs visi darām
vienu darbu katrs
savā vietā.

Cietuma priekšnieka stāstījumā, kurā, starp citu, bija arī melnais humors, es ļoti skaidri saredzēju, sadzirdēju domu, ka cietuma darbinieki šiem dzīves pabērnem nes to gaismas staru, kas viņiem liek paskatīties uz savu dzīvi no cita skatu punkta un saprast: "Mīļais, nu nav tava dzīve bezcerīga! Tavs ceļš vēl ir priekšā. Nevajag likt pašam treknu krustu uz savas dzīves." To man toreizējais cietuma priekšnieks ekskursijas jeb cietuma teritorijas apgaitas laikā tādā ļoti vieglā, labi uzveramā formā izskaidroja. Un tā arī ir – cietuma darbinieks nebūt nav tā persona, kura ir nolikta, lai sargātu šo kartupeļu maisu noliktavā līdz noteiktā soda termiņa beigām. Nebūt nē. Jebkurā līmenī cietuma darbinieks, sākot jau no apsarga, kurš it kā ir tālu no kontakta ar klientu, ir tā seja, kas rāda piemēru mūsu klientiem par to, kāda ir normāla un adekvāta uzvedība. Dari, kā es! Tāpēc, ka mēs ar savu personīgo piemēru, ar dzīves uzskatiem, ar atklātām sarunām ar klientu un viens ar otru veidojam to vidi, kurā strādājam. Ja es vēlos strādāt normālā vidē, tuvāko apkārtējo vidi veidoju pēc sava ģimja un līdzības. Vairāk vai mazāk, bet tā tas ir. Ja mēs kopumā esam tendēti uz to, lai varētu kvalitatīvi veikt visus uzticētos pienākumus noteiktajos termiņos, pietiekamā kvalitātē, tad darba videi ir ļoti liela nozīme. Un, ja nopietni, arī ļoti stresaina ir darba vide cietumā, sevišķi tam pamatam – uzraugam. Tādēļ visiem vadītājiem ir jābūt spējīgiem šo stresu noņemt, nevis tikai skaldīt, izdot rīkojumus pa labi, pa kreisi un uz priekšu. Lietišķi draudzīgām attiecībām ir jābūt. Mūsu klients mūs redz, ievēro garstāvokļa maiņas. Un arī padotie ievēro mūsu garstāvokļa maiņas, galvassāpes un visu pārējo. Jebkuram cietumā strādājošam ir jābūt cilvēcīgam, tolerantam, emancipētam, izglītotam un tā tālāk, un tā tālāk, bet tajā pašā laikā ir jābūt arī nepieciešamiem emocionāliem. Pie emociju kontroles noteikti ir jāstrādā, tas varētu būt arī kā Mācību centra viens no cikliem, kursiem – tāds ir mans viedoklis.

Ainārs Lācis: Vairs nav ko papildināt, vienīgais par motivēšanu – materiālā motivācija ne visiem ir tik nozīmīga. Un vienkāršs "paldies" reizēm izsaka vairāk nekā materiālais stimulē. Un vēl ir ļoti svarīgi gan jaunus darbiniekus, gan pieredzējušos motivēt virzīties uz priekšu un profesionāli augt. Ir cilvēki, kuri atnāk, nostrādā 10 gadus, viņi nav izgājuši ne Mācību centru, neko, tagad viņi ir noguruši, visu laiku stāvēt savā postenī, viņiem nekā nav, ne pakāpes, ne augstāka amata. Ar cilvēkiem ir jārunā, viņiem ir jāstāsta, ka nepieciešams aizbraukt uz Mācību centru, iziet piecu mēnešu apmācības, lai pēc apmācību pabeigšanas saņemtu jau dienesta pakāpi, kā arī iespēju ar laiku tikt ieceltiem vecākā apsarga/uzrauga amatā. Ja ar cilvēkiem runās, viņi varbūt pagaidīs, apdomās, bet viņi aizbrauks, to izdarīs, un tad jau viņi būs kā pavisam jauni darbinieki, ar aizrautību sejā. Mums ir arī cilvēki, kuri nostrādājuši vismaz 10-12 gadus, kāds stāvēja postenī kā apsargs ierindnieks. Devās uz apmācībām Mācību centrā, tur jau viņš ir saticies ar citiem cilvēkiem. Jauna pieredze. Un pēc atgriešanās no Mācību centra viņš jau pats izrāda iniciatīvu iesaistīties kādos mācību procesos, braukt uz kvalifikācijas pilnveidošanas kursiem. Beigās tu skaties, ka tas nav viens un tas pats cilvēks. Tie ir jau divi dažādi, kaut gan viņš reāli strādājis daudzus gadus, un likās, ka tur nekā nebūs.

Raitis Žvaigņš: Ir tev taisnība. Ir jau mums arī tādi piemēri, nodienējuši daudz un dikti.

Ainārs Lācis: Jā, tādi ir daudzi, bet, sevišķi pēdējos pāris gados, cilvēki kļūst ļoti aktīvi. Ja agrāk kaut vai uz to pašu Mācību centru vajadzēja sūtīt, atrast cilvēkus, tad bija gandrīz tādi ultimāti – ja jūs mani sūtīsiet, iešu projām no darba. Tagad cilvēki paši piesakās. Tikko atnāk vēstule, ka būs mācību grupa, jau ir

kandidāti pieteikušies, arī jaunie darbinieki, kuri nāk darbā, izvēlas sākumā iziet Mācību centra apmācības un tikai tad uzsākt dienestu cietumā. Bet cilvēkiem ir jāstāsta, ar viņiem jāizrunā tas viss. Un otra lieta ir tā materiālā, bet tur arī – kā kuram. Cits ir priecīgs tikai par to vien, ka viņam ir iespēja aizbraukt uz pārvaldi, piedalīties svinīgajā pasākumā un saņemt vienkāršu pateicību. Citam var iedot ordeni, bet viņš pateiks: "Labāk būtu desmitnieku iedevuši!" Kāda kuram tā motivācija. Kāds ir nācis dienestā, lai vienkārši nostrādātu un saņemtu atalgojumu. Cits atkal nāk ar domu, ka iegūs izglītību, veidos karjeru. Tie ir dažādi cilvēki, katram ir atšķirīgs skatījums.

VAI JŪSU DARBĀ, METODĒS IR PĀRŅEMTA LABĀ PRAKSE, PIEREDZE NO ĀRVALSTU IESLODZĪJUMA VIETĀM?

Raitis Žvaigņš: Ārvalstu pieredze ir ļoti nepieciešama, jo, lasot kādus aprakstus par to, kā tas vai cits process notiek ārzemēs, tas ir viens stāsts, un tas ir ļoti virspusējs un nebūt ne patiesību atspoguļojošs stāsts. Man ir bijusi tā iespēja būt gan Lietuvas, gan Čehijas, gan Norvēģijas, gan Dānijas cietumos. Ieguvumu ir ļoti daudz, runājot ne tikai par pieredzes apmaiņu un iespaidiem, bet arī par tīri praktiskām lietām.

Piemēram, es biju Čehijas cietumā Olomoucā un ieraudzīju ideju, kura mani uzrunāja un kuru mēs, pielāgojot savam "saprātīgajam slinkumam", ieviesām, un kas darbojas jau gadus trīs. Olomoucas cietumā es redzēju, ka pie katras kameras durvīm tiek izvietota lapiņa, līdzīgi kā mums, kur norādīts kameras sastāvs – vārds, uzvārds. Nevis vienkārši lapiņa, bet smuki noformēta cietā formā viegli mazgājama, tīrāma, maināma. Kad cietuma uzraugs pieiet pie kameras durvīm un apskata tur pielikto lapiņu, viņam viss ir skaidrs bez jebkādiem klienta komentāriem, jo mūsu klienti šādā tad ir tendēti pateikt: "Nē, šodien man nav jāiet pie mediķiem, man jāiet uz tikšanos, man vispār jau tur cilvēki ir atnākuši, viss – ved mani uz tikšanos." Tagad pretēji jebkādiem šādiem apgalvojumiem, uzraugam, pieejot pie kameras un paņemot šo sarakstu, ir skaidrs – Jānim Bērziņam no pulksten tikiem līdz tikiem ir jābūt tur un tur. Viņš izsauc papildspēkus, kas ieslodzīto turp aizved. Man šāds risinājums ilks ļoti foršs, tas veicina organizētību. Bet, tā kā kurzemniekiem ir raksturīgs iedzimtais "saprātīgais slinkums", mēs piegājām radoši. Pirms šim un citām darbībām paredzējam un plānojam, un aprīkojam uzraugu posteņus un visus korpusus ar datortehniku. Pieslēdzām lokālā tīklā. Nodrošinājām iespēju piekļūt zināmiem interneta resursiem, kaut vai lai nebūtu katram papīra formātā jādrukā kādi normatīvie akti, gatavojoties lekcijām. Vārdu sakot, ieviesām tādu shēmu, kas darbojas jau vairāk nekā trīs gadus.

Ir viens smadzeņu centrs – stratēģiskās plānošanas – tā varētu to nosaukt, kur saiet kopā visa informācija par nākamo darba dienu. Piemēram, kādi resocializācijas pasākumi kuram cilvēkam, kurā telpā, no pulksten cikiem līdz cikiem, vai kādam pa-

Vienkāršs "paldies"
reizēm izsaka
vairāk nekā
materiālais stimulē.

redzēta tiesa – mums taču ir apcietinātie, un tātad sanāk, ka viņš tajā dienā uz skolu nav jāved, jo viņam ir paredzēta tiesa. Lai nebūtu lieka kustība, jo nav mums tik daudz cilvēku resursu, lai pulksten 9:00 no rīta vestu uz skolu un 9:15 skrietu viņam pa-kaļ. Par slinku mēs tam esam. Nav mums laika un gribēšanas to darīt. Tātad dežūrdarļa saņem sagatavotu un apkopotu plānu par nākamajā dienā paredzētajām visu klientu kustībām, ja kāds ir kaut kur iesaistīts. Dežūrdarļa šo kopīgo plānu sarakstu piekorigē, ja pa dienu, kamēr veidots darba vai kustību plāns nākamajai dienai, ir notikušas kaut kādas darbības, piemēram, ieslodzītais no vienas kameras pārvietots uz citu. Dežūrdarļai pa nakti ir pietiekami daudz brīva laika veikt saraksta pārbaudi un to piekorigēt, noņemot lieku darbu plānu apkopotājam, un mūsu darbinieki nākamajā dienā saņem korektu sarakstu, lai ietu pēc Jāņa Bērziņa uz konkrēto kameru, nevis uz iepriekš norādīto, kas jau ir malcīga informācija. Tā kā uzraugu posteņi katrā stāvā ir aprīkoti ar datortehniku, tad šis kopīgais saraksts tiek sadalīts dežūrdarļā, un katrā noteiktā posteņī saņem tikai to informāciju, kas attiecas tikai uz tajā stāvā izvietotajiem klientiem. Tātad nav liekas informācijas. Jo pārāk daudz informācijas arī nav nepieciešams, cilvēks piekūst, apstrādājot lieku informāciju. Tas ir tas, ko mēs pielāgotā veidā, es uzskatu, paņēmām no čehiem – pielāgotā, mūsu saprātīgajam slinkumam raksturīgā veidā.

Ainārs Lācis: Man jāpiekrīt, ka šāda vietējā informācijas apmaiņas sistēma – tas tiešām ir labs variants.

Raitis Žvagiņš: Kas lielākoties neko nemaksā. Kā jau teicu, mēs piegājām diezgan radoši.

VAI NOTIEK ARĪ LABĀS PRAKSES VAI PIEREDZES APMAIŅA STARP CIETUMU PRIEKŠNIEKIEM?

Raitis Žvagiņš: Sākot ar supervīzijām, tad sazvanīšanās, jautājumu apspriešanu. Par to, ka Liepājā ir datorizēti posteņi, pirms diviem trīs gadiem esmu stāstījis un rādījis ar visām prezentācijām un bildēm, un ieguvumiem. Tā ka tas nav nekas svešs sistēmai kā tādai.

KĀDAS IR BIJUŠAS POZITĪVĀS TENDENCES PĒDĒJO GADU LAIKĀ UN KĀDU GRIBĒTU REDZĒT IESLODZĪJUMA VIETU SISTĒMU TURPMĀKAJOS 10, 20 UN 30 GADOS? VAI KAUT KAS JAU IR MANĪJIES UZ LABU, SALĪDZINOT AR 10 GADUS SENU PAGĀTNI?

Ainārs Lācis: Dažos vārdos sakot – attīstītu, protams, ar jaunām ieslodzījuma vietām, profesionālu personālu, lai izdodas

novērst visas līdzšinējās nepilnības, kaut vai formas tērpu jautājumu. Jauns Mācību centrs un personāla apmācību programmas. Mums jāvirzās arī uz mūsdienīgiem digitāliem risinājumiem, lai tie atvieglotu gan personāla darbu, gan dežūrmaiņu darbu un atslogotu no papīra dokumentu daudzuma. Šeit domāju notiesāto iesniegumus, pieteikumus. To visu mums vajadzētu uzlabot, lai notiesātais varētu, piemēram, elektroniski pieteikt vizīti pie cietuma priekšnieka, pie psihologa u.t.t.

Raitis Žvagiņš: Jā, nebūtu slikti, ja klientam būtu iespēja nospiest pogu, un viņš ir automātiski pierakstījies uz vizīti.

Ainārs Lācis: Ja varētu pie kameras vai pie korpusa posteņa novietot ierīci, kur nospiežot pogas un ierakstot par kādu tēmu ir jautājums, un tad par šo jautājumu atbildīgajai personai sistēmā atnāk paziņojums – kaut vai par to pašu ēdienkartes nomaiņu vai satikšanās pieteikumu. Tas ļoti atvieglotu personāla darbu; visa iesniegumu reģistrēšana, izskatīšana, atrakstīšana – tas būtu ļoti liels ieguldījums.

Raitis Žvagiņš: Tikai ļoti daudzi ieslodzītie no datoriem baidās trakāk nekā no policijas.

Ainārs Lācis: Jā, bet uz šo pašu informācijas kiosku viņi staigā – tur viņi māk atrast gan likumus, gan citu informāciju.

Raitis Žvagiņš: Mūsu darbinieki daudziem māca apieties, kā izmantot šos kioskus, kas gan arī ir ļoti vērtīgi.

Ainārs Lācis: Ja tāda paša tipa kiosku izvietotu korpusa stāvā un ieslodzītais, dodoties uz pastaigu, darbu vai skolu, varētu pie tā pieiet un viņam tiktu dotas tās piecas minūtes laika, lai aizpildītu pieteikumu, tas būtu lietderīgi.

Raitis Žvagiņš: Nu jā, esmu cietuma priekšnieks jau diezgan ilgi un, atskatoties atpakaļ, noteikti redzu lielas un globālas jau notikušās izmaiņas. Runa nav par materiālo pusi – par ēkām, bet kardināli, pat vairākas reizes ir mainījusies cietumu sistēmas koncepcija, virziens, uz kuru mēs ejam. Saprātne darbiniekos pašos, kas tad mums īsti ir jādara. To gan es neesmu piedziņojis, bet esmu lasījis, un man ir radies priekšstats par padomju laiku, kad bija sauklis, ka darbs no mērķkaķa radīja cilvēku, bet no noziedznieka darbs var radīt likumpaklausīgu pilsoni. Ļoti bieži, ne visos gadījumos, protams, bet ļoti bieži notika diezgan mehāniska nodarbināšana bez rezultāta.

Tad nāca posms, kad svarīgi bija darbiniekiem ieaudzināt lietišķi draudzīgo attieksmi pret klientu. Saprātņi, ka klients ir tāds pats cilvēks, kurš tāda vai cita iemesla pēc vienkārši atrodas restēm otrā pusē. Pats pamats. Vēl nav runa par resocializācijas programmām un darbu ar viņa smadzenēm. Runa ir par personāla attieksmi pret klientu. Darbs ar klientu smadzenēm notika, bet nenotika mērķtiecīgi, plānoti, vairāk tas bija balstīts uz personīgo kontaktu kādam no cietuma darbiniekiem ar kādu no klientiem. Arī no tā laika manā pieredzē ir pietiekami daudz pozitīvu piemēru, kad klients, kurš mūsdienu resocializāciju un tās iedīgļus pat neredzēja, vairākas reizes atrodoties šajās sienās, kontaktējoties ar cietuma darbiniekiem un arī mani tajā skaitā, radīja sevī vai atpazina kaut kādas vērtības, kaut kādu citu dzīves skatījumu, un tagad, kad jau pagājuši gadi pēc iepriekšējām septiņām sodāmībām, viņš nāk man klāt un rāda bildi mobilajā telefonā: "Zini, priekšniek, nu, piedod, ka es tev dzēru asinis. Paskaties, re, kur ir mana sieva, mans bērns, re, kur es eju uz darbu, un somā man ir nevis lauznītis un atmūkēšanas mehānisms, bet pus-

... jāvirzās arī uz mūsdienīgiem digitāliem risinājumiem, lai tie atvieglotu gan personāla darbu, gan dežūrmaiņu darbu.

dienu trauks." Gandarījums par šo cilvēku, un prieks par to, ka viņš atrodas nevis cietumā, bet brīvībā un ir likumpaklausīgs cilvēks. Jā, ir gandarījums, ka pat tajos laikos mēs spējam viņā kaut kā radīt gaismu.

Runājot jau par jauno laiku koncepciju, 2012., 2013. gads un uz augšu... Manuprāt, vissarežģītākais šajā laikā bija mainīt tieši darbinieku attieksmi pret resocializācijas procesu kā tādu, radīt sapratni, ka mēs visi darām vienu darbu. Agrāk režīms – uzraudzība un apsardze – tas bija pamatdienests, un cilvēki visdaudzskaitlīgākie, kas arī tagad ir saglabāties, bet tagad klienta uzraudzība nav tā galvenā cietuma funkcija, bet tikai palīgfunckija – nepieciešama, likumā noteikta, bet tā ir tikai palīgfunckija. Cietuma kā iestādes pamatnozīme ir darbs ar klienta domāšanu, attieksmi, prasmēm, jeb, tā ļoti vienkāršoti

runājot, šis mūsu klients agrāk vai vēlāk atgriezīsies sabiedrībā, un mums ir jāstrādā pie viņa domāšanas, jo tas ir izdevīgi gan viņam, gan sabiedrībai kopumā. Cietumu sistēma dara ļoti nozīmīgu darbu visai sabiedrībai un ir nepelnīti aizmirsta. Mēs atveselojam sabiedrību, mēs cīnāmies ar tām sekām, kas radušās, jo kaut kur savu darbu nav paveikusi ģimene, skola, sociālie dienesti, bāriņtiesa, policija. Ar to visu strādājam mēs, mēs to visu strobjam ārā. Cerībā un pārliecībā, ka varēsim kaut ko labot.

Ainārs Lācis: Galvenais, lai pēc visa mūsu darba, brīdī, kad cilvēks iziet atpakaļ brīvībā, lai viņš atkal nepaliek kaut kur novārtā, lai ar viņu turpina strādāt, citādi viss cietumā paveiktais būs veltīgs darbs.

VĒSTURISKI

LIEPĀJAS CIETUMA VĒSTURISKAIS APRAKSTS

Liepājas cietums līdztekus Daugavgrīvas cietumam un Rīgas Centrālcietumam ir pieskaitāms senākajām ieslodzījuma vietām Latvijā. 2022.gada 29.jūlijā Liepājas cietuma vēsture būs skatāma nu jau 130 gadu periodā.

19.gadsimta vidū Kurzemes guberņā atradās 11 cietumi. Liepājas (Līvavas) cietums bija izvietots pilsētai piederošā ēkā, un tajā bija kopieslodzījuma kameras ar 38 vietām, kā arī 10 vienvietīgas kameras. Tā stāvoklis, tāpat kā citām ieslodzījuma vietām šajā guberņā, bija neapmierinošs – Kurzemes guberņas vadība atzina, ka Liepājas cietumā nepieciešama veco telpu paplašināšana un rekonstrukcija.¹ Par jauna cietuma būvniecības nepieciešamību Liepājas pilsētas domē tika ilgstoši diskutēts,² un tikai 1891. gadā Liepājas pilsētas domē tika lemts par vecās slimnīcas ēkas Dārzu ielā 14 nojaukšanu un atbrīvotā gruntslaukuma nodošanu jaunā cietuma celšanai.³

Liepājas cietuma ēka celta pēc pilsētas arhitekta Makša Paula Beriči projekta.⁴ Cietuma mūra būvdarbus ir veicis būvuzņēmējs Rīge, savukārt koka darbus veica būvuzņēmējs Demmis. 1892. gadā jaunā cietuma teritorijā tika uzceltas šādas ēkas: ķieģeļu divstāvu ēka ieslodzītajiem, ķieģeļu divstāvu administrācijas ēka, vienstāvu slimnīca un pirts. Apkārt cietuma teritorijai tika uzcelts ķieģeļu žogs. Cietumā pārsvarā ieslodzītajiem domātās telpas tika veidotas kā kopkameras un tikai dažas no tām – kā vienvietīgas kameras.⁵

Neskatoties uz to, ka ieslodzījuma vietu ēkas Kurzemes guberņas cietumos iespēju robežās tika pilnveidotas, un likums noteica gan apcietināto, gan ieslodzīto valsts apgādi, t.i., valstij būtu jānodrošina gan ieslodzīto uzturs, gan apģērbs, gan arī komunālie izdevumi, tomēr kopējā situācija Kurzemes cietumos 20.gs. sākumā bija diezgan slikta. Cietumu stāvoklis Kurzēmē 1912./1913.gada Inspekcijas atskaitē atspoguļots šādi:

"2/3 izmeklēšanā esošo ieslodzīto valkā personīgās drēbes, kamērās liels daudzums dažādu lietu – grozi, lādes, pudeles, kārtis uc. Ja ieslodzītie iet uz darbu, tad tikai it kā pakalpojuma veidā. Netīrība kamerās un gaitenēs pietiekami iespaidīga, ieslodzītie pastaigās iet pēc pašu izvēles, tāpat kā uz darbu. Sardze ne tuvu nelīdzinās bijušajiem kareivjiem, bet visdrīzāk līdzinās neorganizētiem gadījuma salašņā. Ja ņem vērā to, ka sardze parasti staigā civiltērpā un tikai uz dienestu ierodas formā, pie kam viņu formas tērpi atgādina ne īsti amatpersonas, ne sīkā

ierēdņa fantastisku ietēru, tad pilnībā var spriest, kāda ir viņu disciplīna. Tā, piemēram, uzraugs, iesniedzot ziņojumu, klanās, izdara reveransu, bet goda atdošanu reglamenta kārtībā pat neatceras.

Arestants un sardze pārstāv vienu ģimeni. Zināt dienesta noteikumus sardze uzskata par nevajadzīgu; un kad viens no cietuma priekšniekiem sāka vakaros sasaukt sarāzi un vadīt nodarbības, tas izsauca kopēju protestu. Rīkoties ar ieročiem sardze, diemžēl, nav spējīga, un ieroči arī tikai daļēji ir kārtībā.

Vairumā gadījumu cietuma administrāciju pārstāv ne tikai fiziski vāji attīstīti cilvēki, bet vāji arī dvēselē un vēlmēs. Vienā no cietumiem saimnieks faktiski bija vecākais uzraugs, bet kādā citā vēl jaunāk – priekšnieka sieva.

Cietumos valda pilnīga atklātība un bezdarbība, pat darbus iekšējo vajadzību apmierināšanai veic privāts brīvā līguma darbaspēks. Visi pieturas pie domas "ja ieslodzītais ies darbā, būs bēgšana".

Cietuma dzīves garīgi izglītojošā puse ir pilnīgi aizmirsta, cietumos nav ne baznīcas, ne skolas. Bibliotēkas ir privātpersonu vai arestantu saziēdotas. Pareizticīgo dievkalpojumi notiek 2 vai 3 reizes mēnesī, par ko nebūtu jābrīnās, jo cietumu administrāciju pārstāv cittautieši.

Uzraugu nodrošināšana ar dzīvokļiem ir pats svarīgākais cietuma dzīves faktors, ja cietuma tuvumā ir uzrauga dzīvoklis, cietumā vienmēr nodrošināta uzraudzība. Sevišķi ostas un lielajās pilsētās uzraugiem dzīvokļi ar apkuri un apgaismojumu ir ievērojams papildinājums viņu niecīgajai algai. Morāli un fiziski galēji smagajam cietuma dienestam ar vidējo algu 240 rubļi gadā bez dzīvokļa nav iespējams atrast godīgu un kārtīgu darbinieku. Jebkurš, saprotams, priekšroku dos darbam ostā, kur salīdzinoši viegli nopelnīt 2-3 rubļus dienā un nakts ir paša rīcībā atpūtai. Turpretim cietuma uzraugam, bieži aukstumā un badā, nākas strādāt 18-20 stundas diennaktī. Dzīvokļa trūkums un niecīgā algā ir pamatā vienaldzīgajai attieksmei pret dienestu.⁶

Pēc iepriekš minētās pārbaudes Kurzemes guberņas cietumos tika veikti sekojuši pasākumi: lielākajā daļā cietumu no mainīja vadību, izstrādāja rekomendācijas plānus, sakarā ar ko 1913.gadā to realizēšanai tika iedalīti 53 233 rubļi. Uzraugu dienestam ierēja dzīvokļus, piemēram, Liepājā tika ierēti 23 dzīvokļi.

¹Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 1996. 114.

²Buklets "Liepājas izmeklēšanas cietums"; Dārzu iela 14, Liepāja, Latvija, Liepājas tip.28.10.94.

³Veitmanis, K. 1390. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 123.

⁴Buklets "Liepājas izmeklēšanas cietums"; Dārzu iela 14, Liepāja, Latvija, Liepājas tip.28.10.94.

⁵Veitmanis, K. 1390. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 123.

⁶Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 119-120.

1913.gada 7.janvārī Kurzemes gubernatora Nabukova apstiprinātie "Iekšējās kārtības noteikumi ieslodzīto turēšanai Kurzemes gubernātas cietumos".

1. Arestantu izvietošana. Visus ieslodzītos izvietoja pēc iespējas pa kategorijām: dzimums, vecums, sodāmību skaits, noziegumu raksturs, veids.

2. Ieslodzītā pienākumi. Visi administrācijas rīkojumi jāizpilda bez ierunām; ja ieslodzītais uzskata, ka pavēle ir nelikumīga, viņa pienākums ir to izpildīt, bet pārsūdzēt var pēc tam. Satiekot administrāciju, jānoņem cepure un jāsvaicina, jābūt pieklājīgam. Uzturoties kopējās kamerās, jābūt iecietīgam attieksmē pret citiem. Jāievēro tīrība, rindas kārtībā jādežurē. Par cietuma iekārtošanas bojāšanu jāatbild vainīgajam, bet, ja vainīgo neizdodas noskaidrot, visi kamerā esošie jāpakļauj disciplināram sodam, arī naudas sodam, ko atvilka no nepelnītās algas. Bija aizliegti jebkādi klusuma ievērošanas pārkāpumi, sevišķi ar mērķi protestēt. Bija aizliegtas dambretes, kāršu u.c. spēles.

3. Dienas kārtība. Celšanās pl.5:00 vasarā un plkst.6:00 ziemas periodā, gultas tika pieceltas, bet gultas piederumi iznesti citā kamerā. Pēc piecelšanās (pēc 30 minūtēm) notika pārbaude un lūgšana miera stājā ("Mūsu Tēvs" un "Par caru un Tēvzemi"). Lūgšanās notika krievu valodā, ja kamerā atradās pareizticīgais, ja nebija, tad valodā, kādā runāja lielākā daļa notiesāto. Līdz pl.12:00 dienā bija jāstrādā, no 12:00 līdz 13:00 bija pusdienu, atpūta un kameru uzkopšana. Pēc tam līdz pl.17:00-19:00 turpinājās darbs, pēc tam vakariņas, lūgšana, pārbaude. Ziemās pl.21:00, bet vasarās pl.22:00 kamerās tika aizliegtas jebkādas sarunas. Ieslodzītajiem, kuri negāja darbā un atradās kamerās, bija tiesības uz pusstundas līdz vienai stundai pastaigu. Kopējās kamerās pastaiga notika pa pāriem divu soļu atstatumā vienam no otra; skalī sarunāties bija aizliegts. Vienvietīgajās kamerās turētie notiesātie staigāja pa vienam klusējot. No pastaigas varēja atbrīvot feldšeris veselības stāvokļa vai sliktu laika apstākļu dēļ. Veciem un slimiem notiesātajiem pastaigas laikā bija atļauts sēdēt.

4. Smēķēt bija atļauts tikai tiem notiesātajiem, kuri labi uzvedas, parāda centību darbā, smēķēt nedrīkstēja cietuma priekšniecības klātbūtnē, sākot no vecākā uzrauga. Disciplinārā kārtībā smēķēt varēja aizliegt visai kamerai vai atsevišķiem notiesātajiem. Mēnesī bija atļauts iegādāties ne vairāk kā ¼ mārciņas tabakas, divas grāmatiņas papirosu papīra un vienu kastīti sērkoņiņu. Izraktīt tabaku uz cita ieslodzītā rēķina bija aizliegts, tāpat kā tabakas tirdzniecība starp ieslodzītajiem. Smēķēt bija atļauts vieninieku kamerās, pastaigu laikā, ārējos darbos, mazgājamā un tualetes telpā. Naktīs smēķēt bija aizliegts. Ja šos noteikumus neievēroja, ieslodzītajam tika aizliegts smēķēt.

5. Ieslodzītajam bija atļauts pie sevis glabāt: krustiņu, svētbildīti,

Evanģēliju, Biblii, lūgšanu grāmatu, cietuma bibliotēkas grāmatu, mācību grāmatas, nemetāla suku (matu, zobu, drēbju), ziepes, mazu spoguļīti, tējkannu, krūzi, koka karoti, adatas un diegu, atbilstošām vajadzībām papīru un burtnīcas nodarbībām.

Atklājot aizliegtas lietas, ieslodzītais tika sodīts, bet, ja vainīgo neatrada, sodīja visus, kas atradās kamerā. Atrodot naudu, 1/3 konfiscēja un nodeva Cietumu aizgādības komisijai visu ieslodzīto ēdināšanas uzlabošanai vai pabalstu izsniegšanai viņu ģimenēm, bet atlikumu ieskaitīja ieslodzītā personiskajā rēķinā. Atrodot naudu otrreiz – personīgajā rēķinā ieskaitīja ½ no summas, bet trešo reizi – visu summu konfiscēja.

Ieslodzītajiem mazgāšanās pirti bija paredzēta trīs reizes mēnesī, veļu mainīja divas reizes mēnesī. Dienas ēdiena devā ietilpa 2,5 mārciņas rudzu maizes, pusdienas (zirņu vai skābu kāpostu zupa) un vakariņas – šķidra putra pēc sadalījuma. Pareizticīgie gavēņa laikā saņēma gavēņa ēdienu.

Satikšanās dienās bija atļauts saņemt pienesumu (mērvienība mārciņās): maizi (3), tēju ¼, cukuru 2, kafiju 1, svaigu speķi 3, šķiņķi 2, desu 2, sieru 2, sviestu 1, cigoriņus ½, tabaku 1/8, kakao ½ mārciņas, kā arī siļķes 3 gab., citronus 2 gab., olas 5 gab., papirosu papīru 1 grāmatiņu, sērkoņiņus 2 kastītes, pienu 1 burku.

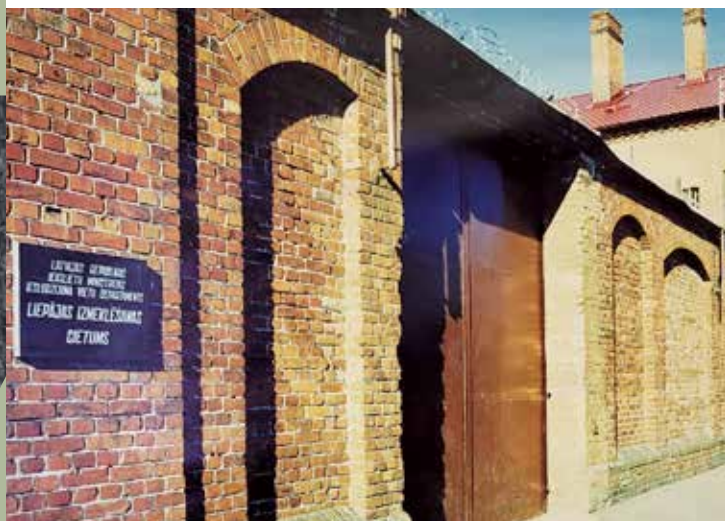
Veikalā varēja iegādāties produktus par nepelnīto naudu no 4,20 līdz 6,00 rubļiem mēnesī atkarībā no notiesātā kategorijas. Satikšanās ar radniekiem bija atļauta ne biežāk kā trīs reizes mēnesī; tā notika caur dubultrestēm, bet personīgas tikšanās bija atļautas tikai kurlajiem un slimniekiem cietuma administrācijas klātbūtnē. [..]

Sarakste bija atļauta atkarībā no ieslodzīto kategorijas – bez limita līdz ierobežojumam – 4 reizes mēnesī tiem, kas atradās cietuma sevišķā režīmā.

Ieslodzītie drīkstēja izmantot burtnīcas dažādiem pierakstiem, kura bija cauršūta, un to nedrīkstēja nodot citām personām. Ierakstus drīkstēja izdarīt krievu valodā, tikai ar priekšnieka atļauju – svešvalodā.

6. Darbs. Darbus iedalīja iekšējos un ārējos, t.i., tādos, kurus izpildīja ārpus cietuma, kā arī apmaksājamos un neapmaksājamos – saimnieciskajā norīkojumā. Periodā no 1.marta līdz oktobrim darba diena ilga 11 stundas, pārējā laikā – 10 stundas. Pēc darba beigām cietuma priekšnieka pienākums bija kopā ar ārstu apstaigāt visas kameras, kurās atradās notiesātie. Visa veida obligātajos darbos tika norīkoti: katrogā izsūtītie, nometinājumā izsūtītie, pārmācības nama nodaļas ieslodzītie, notiesātie par krāpšanu, zagšanu, mantas piesavināšanos vai izšķērdēšanu, ubagošanu.

7. Disciplinārie sodi. Rājieni vienaatnē vai citu klātbūtnē; aizliegums līdz vienam mēnesim lasīt grāmatas (izņemot garīgās); aizliegums sarakstīties līdz vienam mēnesim; aizliegums iegā-

dāties pārtikas produktus līdz vienam mēnesim; aizliegums rīkoties ar pusi no nopelnītās naudas summas līdz 1 mēnesim; algas neizmaksāšana par iepriekšējo laiku, bet ne vairāk par vienu mēnesi; ēdiena devas samazināšana līdz atstāšanai "pie maizes un ūdens" līdz 3 dienām; ievietošana gaišā vai tumšā karcerī uz laiku līdz 7 dienām. Pēc trīs dienām ieslodzīto no tumšā karcera pārveda uz vienu dienu gaišajā karcerī, bet ceturrtajā dienā izveda pastaigā.

Bēgšanas gadījumā pēc aizturēšanas ieslodzīto ieslēdza važās, mēģinājuma gadījumā iespējams miesas sods – 25 sitieni ar rīkstēm. [...]

Iepriekš minētie noteikumi paredzēja, ka cietuma režīma būtība iekļaujas ieslodzītā pāraudzināšanas idejā, papildinot to ar reliģiozi tikumisko un intelektuālo izglītošanu, kā arī pieradinot viņus pie ražīga darba. [...] Darbam bija jābūt vienam no brīvības atņemšanas soda elementiem. Tika noteikts uzdevums obligāti iesaistīt darbā visus darbaspējīgos ieslodzītos, katru no viņiem iekārtojot darbā, kas veicinātu viņa tikumisko audzināšanu.⁷

Pirmā pasaules kara laikā – 1915. gadā, kad vācu karaspēks tuvojās Liepājai, tāpat kā citas tagadējās Latvijas teritorijā esošās ieslodzījuma vietas, arī Liepājas cietums tika evakuēts uz Maskavu. Savukārt vācu karaspēkam ienākot Latvijas teritorijā, vācu okupācijas vara atjaunoja cietuma darbību un bez tam iekārtoja sieviešu cietumu bijušajā arestnamā.⁸ Šajā periodā ieslodzīto apsardzi nodrošināja vācu karavīri, kuri, ilgāku laiku nesapņemdami algu, draudējuši no ieslodzīto apsardzes pienākumiem atteikties. 1919. gada 15. janvārī Liepājas apgabaltiesas prokurors rakstiski lūdzis iekšlietu ministriju izmaksāt karavīriem pienākošos atalgojumu, norādot, ka cietuma pamēšanai var būt graujošas sekas, jo ieslodzītie, kas atradās ieslodzījuma vietā, pārsvarā bija slepkavas, laupītāji un zagļi, kuri savus noziegumus pa lielākai daļai pastrādājuši bandās Liepājas, Grobiņas un Aizputes apriņķos. Par tā brīža Liepājas cietuma sliktu stāvokli liecina arī pārāpdzīvotība, tas ir, uz 100 ieslodzīto vietām, tika izvietoti 169 ieslodzītie. Ņemot vērā tā brīža tīfa epidēmiju, kas plosījās Liepājā, ieslodzīto pārāpdzīvotība bija kritiska tā brīža ieslodzījuma vietas problēma.⁹

Pēc Bermonta un citu vācu karaspēka daļu atkāpšanās 1919. gada beigās no Kurzemes, varēja sākt domāt par cietuma pārņemšanu un tā iekārtošanu. Jau no 1919. gada Liepājā funkcionēja arī nepilngadīgo audzināšanas iestāde, to gan gadu vēlāk pārcēla uz Irlavu, bijušā skolotāju semināra telpām.¹⁰ 1920. gada sākumā Liepājā tika uzsākti cietuma remontdarbi. Šie darbi turpinājās vairākus gadus un prasīja lielus resursus. 1920. gadā Liepājas cietumā bija šāds darbinieku sastāvs: priekšnieks, 3 palīgi, 1 ārsts, 1 skolotājs, 1 mācītājs-aizgādnieks, 1 feldšeris, 4 kancelejas darbinieki, 7 virsuzraugi, 56 uzraugi, 1 virsuzraudze, 10 uzraudzes un 1 uzraugs-važonis, kopā 87 darbinieki.¹¹

Savukārt ieslodzīto sastāvu raksturo 1921. gada dati – cietumā sodu izcieta 150 vīrieši un 70 sievietes. 1920. gada sākumā Liepājas cietuma ieslodzītos varēja nodarbināt vienīgi iekšējos saimniecības un remontdarbus, bet 1921. gadā tika ierīkotas galdnieku, kurpnieku un drēbnieku darbnīcas, bet vēlāk arī atslēdznieku darbnīca un grāmatietuve.¹²

1923. gadā ieslodzījuma vietai piešķīra 49,74 ha nekultivētas zemes agrākās Batas muižas robežās. Uz piešķirtās zemes tika veikti plaši būvniecības darbi. Saimniecības ēku celšanai visus nepieciešamos būvmateriālus sagatavoja ieslodzītie, un tāpat visas ēkas uzcēla, darbos iesaistot ieslodzītos. Laikā no 1925. gada līdz 1927. gadam tika uzceltas vairākas ēkas – lopu kūts un zirgu stallis, labības šķūnis, dzīvojamā ēka ieslodzītajiem un uzraugiem, klēts ar ratnicu, sakņu pagrabs, cūkkūts un pirts. 1929. gada 9. jūnijā jaunā ferma tika iesvētīta, un tai tika dots nosaukums "Bata". Fermā pakāpeniski tika izveidotas visas nepieciešamās lauksaimniecības nozares: graudkopība, cūkkopība, pļavkopība, dārzkopība. Dažu gadu laikā visa piešķirtā zeme tika kultivēta, ierīkotas ganības un plašs augļu dārzs. 20. gadsimta 20. gadu beigās ferma spēja diezgan plašos apmēros audzēt dažādas dārzāju sēklas eksportam.¹³ Abos Liepājas cietumos 1922. gadā tika atklātas skolas, kuras vadīja kopīgs skolotājs. Apmācību procesā iesaistītie tika iedalīti pēc viņu iepriekš iegūtās izglītības līmeņa, īpašu uzmanību pievēršot tieši analfabētiem. Ārpus skolas mācībām skolotāja uzdevums bija arī sarunāties ar ieslodzītajiem, lai mudinātu tos laboties, kā arī skolotājs piedalījies adminis-

⁷ Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde 1. daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 121-125.

⁸ Veitmanis, K. 1390. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 123.

⁹ Ibid., 124.

¹⁰ Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde 1. daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 156.

¹¹ Veitmanis, K. 1390. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 126.

¹² Ibid., 126.

¹³ Veitmanis, K. 1390. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 125.

trativās komisijas sēdēs, lai sniegtu ieslodzīto raksturojumus. Cietuma skolas telpas tika izmatotas arī baznīcas – garīgās aprūpes nodrošināšanas – vajadzībām.¹⁴

Papildus darbiem cietuma lauku teritorijā, 1931.gadā Liepājas cietuma pagalmā uzsāka darbnīcu ēkas celšanu, ko pabeidza 1932.gada novembrī. Šajā ēkā iekārtoja galdnieku darbnīcu ar kokapstrādāšanas mašīnām, krāsotāju, kalēju-atslēdznieku un suku darbnīcas.

1936.gadā tika likvidēts Liepājas sieviešu cietums, un tas nodaļas veidā pievienots Liepājas cietumam. Sieviešu nodaļā ieslodzītajām iekārtoti šādi darbi: veļas mazgāšanas, gludināšanas, spalvu plucināšanas, šūšanas, adīšanas un citi rokdarbi.¹⁵

20.gadsimta 30.gadu beigās Liepājas cietumā atradās visu kategoriju ieslodzītie, izņemot ar spaidu darbiem sodītos. 1935.gadā iekārtota arī vīriešu nodaļa drošības ieslodzījuma ievietotajiem. 1921.gadā vīriešu cietumā bija apmēram 150, bet sieviešu cietumā – 70 ieslodzīto. Turpmākajos gados vīriešu cietumā ieslodzīto skaits arvien ir pieaudzis un dažreiz pārsniedzis 300. 1938.gada 1.augustā cietumā kopā ar sieviešu nodaļu bija šāds ieslodzīto sastāvs: administratīvā kārtā sodītie (4), ar arestu sodītie (8), ar cietumu sodītie (59), ar pārmācības namu sodītie (78), ar spaidu darbiem sodītie (2), izmeklēšanā esošie (87), drošības ieslodzījuma (16), darba namā (1), ieslodzīto bērni līdz pusotra gada vecumam (1).¹⁶

1940. gadā aizsāktie darbi un idejas ieslodzījuma vietu sistēmas pilnveidē tika pārtrauktas. Padomju Savienībā Latvijas veidotā cietumu sistēma likās nepieņemama, tā tika aizstāta ar labošanas darbu nometnēm un kolonijām. Visās ieslodzījuma vietās gada laikā tika nomainīti cietuma priekšnieki, kā arī no PSRS leTK Galvenās nometņu pārvaldes tika saņemti jauni štatu saraksti.¹⁷ Informācija par ieslodzījuma vietām tika noteikta kā slepena.

Otrā pasaules kara laikā cietums atradās geto zonā. Citāts no A.Ezergaila grāmatas "Holokausts vācu okupētajā Latvijā": "SD kontrolēja, bet faktiski pārvaldīja visas ieslodzījuma vietas Liepājā un tās apkārtnē: sieviešu cietumu (saukts par izmeklēšanas cietumu) Tiesu ielā 5, pilsētas kriminālnoziedznieku cietumu Dārzu ielā, koncentrācijas nometni (punktu) Dārzu

ielā 11, karagūstekņu nometni "Dulag 101" un sarkanās armijas personāla ģimenes locekļu tranzīta nometni (skolas ēkā Alejas ielā) un ebreju geto Dārzu un Kungu ielas stūrī."¹⁸ No 1945. gada tagadējā Liepājas cietumā tika izveidots cietums Nr.2. Pēc Otrā pasaules kara līdz pat Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanai tagadējās Latvijas teritorijā tika veidotas labošanas darbu kolonijas ar nolūku realizēt kādu apjomīgāku saimniecisku uzdevumu, nevis noteiktu penitenciāro problēmu risināšanas interesēs, piemēram, notiesāto resocializācijā. Dažu koloniju izveide balstījās uz visai iespējamiem augsta līmeņa lēmumiem. Tā, piemēram, Liepājas Labošanas darbu kolonija Nr.9 izveidota 1958.gadā saskaņā ar PSRS Ministru Padomes un PSKP CK kopēju lēmumu, jo bija paredzēts ievērojami paplašināt "Sarkano metalurgu", taču šāda apjoma darbiem trūka darbaspēka. Šim lēmumam sekoja atbilstoša LPSR Ministru Padomes rīkojums un Iekšlietu ministrijas pavēle.¹⁹

Līdz 1965.gadam tagadējā Liepājas cietuma teritorijā Kungu ielas pusē tika uzcelts jauns ražošanas korpuss, un 1965. gada jūnijā tika izveidots sieviešu cietums OC-78/10 ar šūšanas ražotni, kur ieslodzītās šuva gultas veļu. Sieviešu cietums pastāvējis līdz 1975.gada novembrim, bet pēc rekonstrukcijas no 1976.gada 1.aprīļa ieslodzījuma vietā tika atvērta sieviešu ārstnieciskā darba profilaktorijs Nr.2, kur ieslodzītās sievietes ārstējās un strādāja šūšanas ražotnē. Profilaktorijs pastāvējis līdz 1993.gadam.²⁰

Atgūstot Latvijas neatkarību, nācās secināt, ka padomju mantojums bija diezgan drūms. Ieslodzījuma vietu infrastruktūra bija nolietota – cietumi nebija ne droši, ne civilizēti. Būvnieciskās pārmaiņas ieslodzījuma vietu sistēmā tika ieviestas, sākot ar 1994.gadu. Attiecīgi šajā gadā Liepājā esošo cietumu infrastruktūra tika pārveidota un pielāgota Liepājas izmeklēšanas cietuma vajadzībām.²¹

20.gadsimta nogalē visā ieslodzījuma vietu sistēmā, atbilstoši pieejamajiem resursiem, tika veikti dažāda apjoma ēku remontdarbi, tā, piemēram, Liepājas cietumā 1994.gadā tika uzsākti cietuma rekonstrukcijas darbi.²² 1996.gadā nodota ekspluatācijā virtuve²³, bet 1997.gadā pēc rekonstrukcijas nodots ekspluatācijā Liepājas cietuma II kārtas komplekss (25.

¹⁴ Ibid., 129.

¹⁵ Ibid., 125.

¹⁶ Ibid., 127.

¹⁷ Krūmiņš, E. un Pokšāns, S.1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 121-125.

¹⁸ Lutere, D., Ieslodzījuma vieta ar 115 gadu vēsturi. Iegūts no: <https://www.liepajniekiem.lv/arhivs/ieslodzijuma-vieta-ar-115-gadu-vesturi/> [sk. 02.10.2021.]

¹⁹ Krūmiņš, E. un Pokšāns, S.1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 180.

²⁰ Buklets "Liepājas izmeklēšanas cietums"; Dārzu iela 14, Liepāja, Latvija, Liepājas tip.28.10.94.

²¹ Ibid.,3.

²² Ieslodzījuma vietu pārvalde. Biļetens Nr.4, 1994.gads, 12.

²³ Ieslodzījuma vietu pārvalde. Biļetens Nr.4, 1996.gads, 14.

kameras kopumā 110 ieslodzītajiem, pastaigu laukumi, pārējas galerija uz 1.korpusu, transformatoru apakšstacija un citi darbi).²⁴

Kopš 2000.gada 1.janvāra ieslodzījuma vietas atrodas Tieslietu ministrijas pakļautībā. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas 2001. gada 31.janvāra rīkojumu Nr.1-1/34 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto vietu skaitu" Liepājas cietums tika noteikts kā izmeklēšanas cietums ar maksimālo pieaugušo apcietināto skaitu 410, savukārt nepilngadīgo apcietināto maksimālais skaits tika noteikts 60. Savukārt 2004.gada 6.februārī ar Tieslietu ministrijas rīkojumu Nr.1-1/64 "Par grozījumiem Tieslietu ministrijas 2003.gada 25.februāra rīkojumā Nr.1-1/90" sakarā ar saimnieciskās apkalpes darbu paplašināšanu cietumā Liepājas cietuma veids tiek noteikts kā izmeklēšanas cietums ar daļēji slēgtā cietuma nodaļu, paredzot, ka papildus 362 pieaugušo apcietināto un 40 nepilngadīgo apcietināto vietām tiks izveidotas arī 25 notiesāto vietas. 2008.gadā ieslodzījuma vietas profils tika papildināts ar slēgtā cietuma nodaļu, tas ir Liepājas cietumā tika noteikts 330 kopējo vietu skaits, no kurām 200 tika paredzētas apcietinātajiem pieaugušajiem, 20 nepilngadīgajiem apcietinātajiem; notiesātajiem slēgtajā cietuma nodaļā tika paredzētas 100 vietas, savukārt daļēji slēgtajā cietuma nodaļā 10 notiesāto vietas.

Ieslodzījuma vietā pakāpeniski tika radīti priekšnosacījumi gan iespējai ieslodzītajiem iegūt izglītību, gan arī iespējai iesaistīties dažādos resocializācijas pasākumos, tomēr ieslodzījuma vietas specifika un tai pieejamā infrastruktūra 2000. gadu sākumā nav ļāvusi īstenot izglītības un sociālās rehabilitācijas aktivitātes, aptverot visas ieslodzīto resocializācijas vajadzības. Ieslodzītie tika iesaistīti vispārējās izglītības apgūvē (2009./2010.m.g. – mācību procesā iesaistītas 32 personas). Liepājas Tehniskās jaunrades centrs nodrošināja iespēju ieslodzītajiem iesaistīties interešu izglītības programmā (kokapstrāde – mākslinieciskā izzāģēšana). Ieslodzītajiem bija iespēja apmeklēt bibliotēku, tāpat arī tika veikts garīgās aprūpes darbs. Tomēr salīdzinājumā ar citām ieslodzījuma vietām Liepājas cietumā 2000.gadu sākumā ieslodzīto resocializācijas iespējas bija diezgan ierobežotas. Papildus jāmin, ka izaicinājumus ieslodzījuma vietai sagādāja nepilngadīgajiem ieslodzītajiem piemērotu apstākļu nodrošināšana. Eiropas

pas cietuma noteikumi nosaka, ka ikvienam ieslodzītajam, kurš vēl ir bērns un uz kuru attiecas obligātā izglītība, ir jānodrošina iespēja šādu izglītību iegūt.²⁵ Vēl 2007.gadā nepilngadīgajiem obligāto izglītību Liepājas cietumā nevarēja nodrošināt. Savukārt 2009.gadā situācija ar nepilngadīgajiem risināta sekojoši: nepilngadīgajiem Liepājas cietumā divas reizes nedēļā, pamatojoties uz trīspusēju sadarbības līgumu ar Liepājas 8.vidusskolu un Liepājas bērnamam, pedagoģe S.Vecbaštika nodrošina izglītojoši audzinošus pasākumus un individuālu atsevišķu priekšmetu apmācību, kurā tiek iesaistīti visi nepilngadīgie, kam nav iegūta pamatzglītība.²⁶ Situācija ar nepilngadīgajiem tika risināta ieslodzījuma vietu sistēmas ietvaros, saskaņā ar 2011.gada 14.jūnija ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka p.i. L.Jefremova rīkojumu Nr.101 "Par nepilngadīgo apcietināto izvietošānu Cēsu audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem", nepilngadīgie ieslodzītie no citām ieslodzījuma vietām, tai skaitā arī no Liepājas cietuma, tika pārvietoti uz Cēsu audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem.

Laika posmā no 2011.gada līdz 2021.gadam Liepājas cietumā iespēju robežās ir pilnveidots ieslodzīto resocializācijas aktivitāšu klāsts. Ieslodzījuma vietā papildus vispārējās izglītības programmām, kuras nodrošina Liepājas 8.vidusskola un Jelgavas Tehnikums, ieslodzītajiem tiek nodrošināta iespēja apgūt arī profesionālās izglītības programmu "Enerģētika" (kvalifikācija – elektromontieris). Daļa ieslodzīto tiek nodarbināti saimnieciskajā apkalpē. Ieslodzījuma vietā tiek nodrošināts salīdzinoši plašs resocializācijas programmu klāsts. 2019. gadā Liepājas cietumā tika īstenotas šādas resocializācijas programmas: "Sociālo prasmju pilnveides un stresa mazināšanas programma ieslodzītajiem"; "Motivācijas programma ieslodzīto personu resocializācijas procesa aktualizēšanai un veicināšanai"; "EQUIP"; "Dzīves skola – 3". Tāpat ieslodzījuma vietā ieslodzītajiem tiek nodrošināta gan psiholoģiskā aprūpe, gan arī garīgā aprūpe.

2021.gadā Liepājas cietuma darbību nodrošina 17 darbinieki un 106 amatpersonas (dati uz 01.01.2021.). 2021. gada 4. janvārī ieslodzījuma vietā atradās 82 notiesātie un 71 apcietinātais. Ieslodzījuma vietā atbilstīgi tai noteiktajām funkcijām tiek nodrošināts ikdienas darbs, tomēr zināma neskaidrība par iestādes turpmāko darbību ir ne tikai Liepājas cietuma personālam, gan arī citiem ieslodzījuma vietu sistēmas attīstībā ieinteresētiem speciālistiem.

2013.gada 12.februārī tika publicēts Ministru kabineta rīkojums Nr.50 "Par ieslodzījuma vietu infrastruktūras attīstības koncepciju", ar kuru tika noteikts atbalstīt jauna cietuma būvniecību Liepājā par valsts budžeta līdzekļiem.²⁷ 2016. gada nogalē noslēdzās jaunā Liepājas cietuma projektēšanas posms un Tieslietu ministrija saņēma saskaņotu jaunā cietuma būvprojektu. Lai arī 2017. gada sākumā Tiesu namu aģentūra izsludināja jaunā Liepājas cietuma būvniecības iepirkuma konkursu, kas paredzēja būvniecības darbu uzsākšanu 2017. gada otrajā pusē, bet objekta nodošanu ekspluatācijā – ne ilgāk kā 30 mēnešu laikā no līguma ar būvnieku parakstīšanas brīža, tomēr būvniecību neuzsāka, jo cietuma projekta ieceres īstenošana bija būtiski sadārdzinājusies un valstij nebija būvniecībai nepieciešamās naudas.²⁸

2020.gadā Liepājas cietuma būvniecības procesa virzība tika atkārtoti aktualizēta, un nu jau 2021.gadu varam pavadīt ar zināmām cerībām uz rezultatīvu Liepājas cietuma būvniecības procesa virzību, tas ir, 2021.gadā ir izsludināti vairāki iepirkumi,

²⁴ Ieslodzījuma vietu pārvalde. Bijetens Nr.4, 1997.gads, 19. ²⁵ Eiropas Padome, Ministru Komiteja, Ministru komiteja Ieteikums Rec (2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, 10. [https://rm.coe.int/16804ba5d8\[sk. 02.10.2021.\]](https://rm.coe.int/16804ba5d8[sk. 02.10.2021.])

²⁶ Resocializācijas daļas pārskats, ieslodzījuma vietu pārvalde, 2009.,5.

²⁷ <https://likumi.lv/ta/id/254755-par-ieslodzijuma-vietu-infrastrukturas-attistibas-koncepciju>

²⁸ Balode L., Latvijas ieslodzījuma vietu attīstība, 17.05.2019. [https://lv-portals.lv/norises/304350-latvijas-ieslodzijuma-vietu-attistiba-2019\[sk. 02.10.2021.\]](https://lv-portals.lv/norises/304350-latvijas-ieslodzijuma-vietu-attistiba-2019[sk. 02.10.2021.])

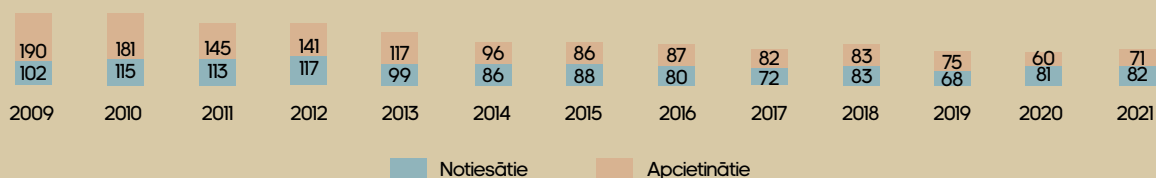
kas nodrošinātu nepieciešamos būvobjekta sagatavošanas darbus pirms cietuma būvniecības uzsākšanas.

Jaunajā Liepājas cietumā tiek paredzētas 1200 ieslodzīto vietas. Visā kompleksā ietilps astoņas dažādas ēkas. Kopējā teritorija tiek plānota 305 116 m² platībā. Jaunā cietuma kompleksu tiek plānots būvēt 5,6 km attālumā no Liepājas centra. Tiek plānots, ka jaunā cietuma kompleksā ietilps ne tikai ieslodzīto dzīvojamie korpusi, bet arī tiks nodrošināta jauna pieeja ieslodzījuma izpildes organizācijā – radot plašas ieslodzīto resocializācijas iespējas, veidojot nodarbinātības centru ieslodzītajiem un paredzot atbilstošas telpas ieslodzīto apmācībai.²⁹

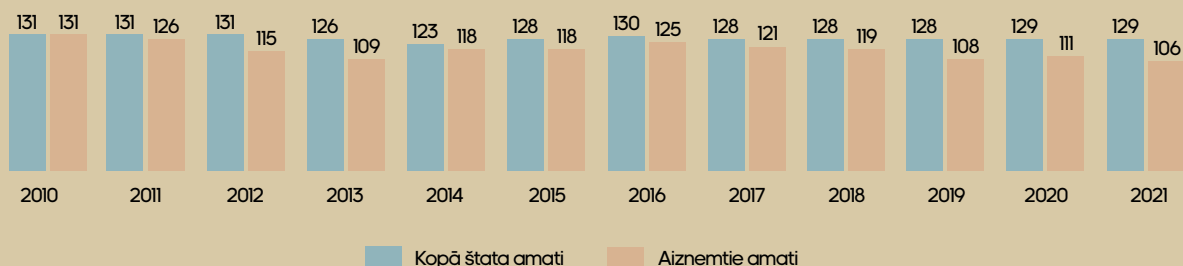
Jaunas ieslodzījuma vietas būvniecības nepieciešamība neizriet tikai no ieslodzīto vajadzībām un ieslodzījuma vietās strādājošo vēlmes strādāt profesionālā un atbilstošā darba vidē. Ieslodzījuma vietu infrastruktūras pilnveide ir kopējai sabiedrības drošībai būtiski nozīmīgs un svarīgs infrastruktūras objekts, kas ļaus uzsākt jaunas soda izpildes sistēmas ieviešanu, pilnveidojot ieslodzīto resocializācijas procesu, tādējādi nodrošinot recidīva rādītāju samazināšanu.

Ja darbi ritēs atbilstoši šobrīd Tieslietu ministrijas izstrādātajam rīcības plānam, tad Liepājas cietuma attīstības vēsturē jaunu lapu varēsim vērt 2025.gadā, kad tiek plānots pabeigt jaunā Liepājas cietuma būvniecības darbus.

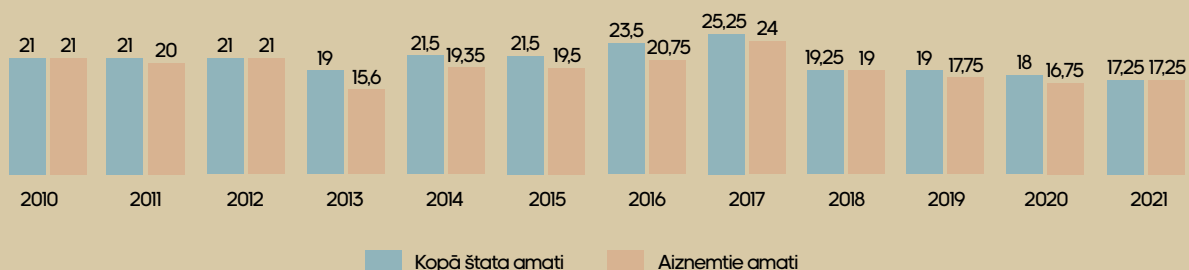
IESLODŽĪTO SKAITA DINAMIKA LIEPĀJAS CIETUMĀ

AMATPERSONU SKAITA DINAMIKA

DARBINIEKU SKAITA DINAMIKA

²⁹ <https://www.tsm.gov.lv/lv/liepajas-cietums>

JELGAVAS CIETUMA VĒSTURISKAIS APRAKSTS

Jelgavas pilsētas vēsturi, tai skaitā ar soda izpildi saistītos procesus, droši varētu apskatīt vairāku gadsimtu periodā, taču šajā rakstā tiks apskatīta Jelgavas cietumu vēsture no 19.gadsimta otrās puses līdz mūsdienām.

19.gadsimta vidū Kurzemes guberņā atradās 11 cietumi, tajā skaitā arī Jelgavas (Mītavas) cietums, kurā bija vieta 200 arestētajiem kopieslodzījuma kamerās un 8 vietas vienvietīgajās un slepenajās kamerās. Tāpat kā citi Kurzemes guberņā esošie cietumi, arī Jelgavas cietums bija neapmierinoša stāvoklī, lai gan atšķirībā no citām ieslodzījuma vietām Jelgavas cietumā bija paredzēta vieta galdnieku darbnīcām.³⁰ Lai ieslodzījuma vietu stāvokli Kurzemes guberņā uzlabotu, tika lemts par jaunu ieslodzījuma vietu izbūvi, un tā 1870.gadā Jelgavā tika uzcelta jauna ieslodzījuma vieta, kuras pirmais cietuma priekšnieks bija latvietis Ģineters. No 1888. līdz 1905.gadam priekšnieka amatu pildījis Hāze, arī latvietis.

1905.gada revolūcija, kas bija viens no lielākajiem politiskajiem satricinājumiem Krievijas impērijas vēsturē, būtiski skāra arī tagadējo Latvijas teritoriju. Pēc karastāvokļa ieviešanas gandrīz katrā apriņķī tika veidotas kara tiesas, kuru spriedumi bija īpaši bargi un nesamērīgi.³¹ Ieslodzījuma vietas piepildīja politieslodzītie. 1906.gadā Jelgavas cietumā pusgada cietumsodu izcieta arī Jānis Čakste (Latvijas valsts 1. prezidents), kurš 1905.-1907.gadā aizstāvēja revolucionārus kā advokāts.³² No 1905. gada līdz Pirmajam pasaules karam Jelgavas cietumam bija vairāki krievu tautības priekšnieki. Pirms Pirmā pasaules kara cietumā turēti dažādu kategoriju ieslodzītie, un viņu skaits svārstījies ap 300.³³

Pirmā pasaules kara laikā – 1915.gada jūlijā, vācu karaspēkam iebrūkot Kurzēmē, Jelgavas cietums tika evakuēts uz Maskavu. Pēc tam cietuma mūri ir pieredzējuši daudz šausmu ainu un asiņainu upuru. Kā vācu okupācijas vara, tā lielinieki ir asiņaini izrēķinājušies ar saviem pretiniekiem un nošāvuši simtiem cilvēku. Nošaušana izdarīta gan cietuma korpusa pirmajā stāvā, gan arī aiz cietuma pagalma Lielupes pusē, par ko vēl tagad liecina ložu pēdas cietuma mūros.³⁴

Pēc tam kad bermontieši bija Kurzemi atstājuši, Jelgavas cietuma darbība, neskatoties uz sabojātajām telpām un neesošo inventāru, tomēr tika atsākta. Atjaunojot Jelgavas cietumu, par tās pirmo priekšnieku tika iecelts E.Grenčāls. Cietuma darbības atjaunošanas sākumā – 1920.gadā – ieslodzītos nodarbināja vienīgi iekšējos saimniecības darbos un remontdarbos, bet pamazām telpas tika sakārtotas un nepieciešamais inventārs tika iegādāts. Tika atjaunotas darbnīcu telpas, iekārtojot galdnieku, kalēju, drēbnieku un kurpnieku darbnīcas. 1921.gadā sāka pārbūvēt cietuma administrācijas ēku. Vēlākos gados cietuma korpusā veikti lielāki kapitālremonti, no kuriem lielākais – griestu atjaunošana pirmajā stāvā. Savukārt cietuma skola darbību uzsāka 1922. gada augustā.³⁵

Ņemot vērā, ka esošajās cietuma telpās varēja nodarbināt tikai nelielu daļu ieslodzīto, tika domāts par ārējo darbu organizēšanu. 1923.gadā cietumam tika iznomāta Straumes muižas daļa ar 220 pūrnīcām zemes un saimniecības ēkām.

Kad 1924.gadā tika veidota Latvijas cukurfabrika, tad daļu cietumam iznomātās zemes piešķīra cukurfabrikai un tās vietā cietumam iedalīja zemi no Jaunās muižas ar dažām saimniecības ēkām.³⁶

Kad cietums ieguva zemi, sevišķi plaši izveidojās lopkopības nozare ar kultivētām ganībām. Noslēdzot 1933./34. saimniecības gadu, fermā bija 67 slaucamas govīs, 30 jaunlopu un 14 zirgu. Lopkopības nozare gan piedzīvoja lielu krīzi, jo bruceļozes dēļ 1936.gadā nācās likvidēt visu ganāmpulku, ko sāka atjaunot tikai pēc pusotra gada, t.i., 1937.gada rudenī, iepriekš pārbūvējot lopu kūti. 1937.gadā sāka arī cūku audzēšana un fermas dārza iekārtošana.³⁷

37./38. saimniecības gadā no atsevišķām ieslodzīto darba nozarēm ieņemtas šādas summas:

1. no lauksaimniecības un dārzkopības	41 091,56
2. no lopkopības	3 960,59
3. no mežu darbiem	14 887,04
4. no asenizācijas	133,92
5. no dažādiem ārējiem darbiem	64 974,0
6. no vērpšanas darbnīcas	65,81
7. no drēbnieku darbnīcas	711,70
8. no galdnieku darbnīcas	30 393,79
9. no grāmatsietuves	1091,94
10. no kurpnieku darbnīcas	6148,86
11. no kalēju-atslēdznieku darbnīcas	7056,77
12. no būv- un remontdarbiem	6127,83
13. no spalvu plucināšanas	808,38
14. no veļas mazgātavas	1911,87
15. no iekšējiem saimniecības darbiem	437,40
16. dažādi ieņēmumi	493,02
Kopā	Ls 121 817,88

1938.gadā Jelgavas cietuma ieslodzīto korpusam bija trīs stāvi. Cietumā bija tikai koka kameras. Cietuma teritorijā papildus ieslodzīto korpusam bija vēl šādas ēkas: pirts, darbnīca, administrācijas un darbinieku dzīvojamā māja. Apkārt cietumam bija ķieģeļu žogs.³⁸

Jelgavas cietumā pirms Otrā pasaules kara tika ievietoti visu kategoriju ieslodzītie, izņemot ar spaidu darbiem sodītos. 1935. gadā tika iekārtota nodaļa arī drošības ieslodzījumā ievietotajiem. Ieslodzīto skaits svārstījies starp 200 un 300, reti pārsniedzot arī 300.

³⁰ Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 1996. 114.

³¹ <https://enciklopēdija.lv/skirklis/20773> (skatīts 04.09.2021.) "1905.gada revolūcija Latvijā".

³² <https://www.jelgava.lv/lv/pilseta/vesture-l/vesture/> [sk. 04.09.2021.]

³³ Veitmanis K. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 1939. 115.

³⁴ Ibid, 115.

³⁵ Ibid, 116.

³⁶ Ibid, 116.

³⁷ Veitmanis K. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 1939. 119.

³⁸ Ibid, 117.

Ieslodzīto sastāvs 1938.gada 1.augustā bija šāds:

1. Administratīvā kārtā sodītie	15	6
2. Ar arestu sodītie	9	1
3. Ar cietumu sodītie	13	8
4. Ar pārmācības namu sodītie	68	4
5. Izmeklēšanā esošie	33	16
6. Drošības ieslodzījumā	33	16
7. Darba namā	2	-
8. Uz sev.lik. pamata apcietinātie	1	-

Kopā 161 vīrieši un 47 sievietes.
Pavisam kopā 208 ieslodzītie.³⁹

1938.gadā Jelgavas cietumā bija šāds darbinieku sastāvs: priekšnieks, 2 priekšnieka palīgi, 1 asistents, 1 ārsts, 1 skolotājs, 1 feldšeris, 3 kancelejas darbinieki, 6 virsuzraugi, 54 uzraugi, 3 uzraudzes, 1 mācītājs-aizgādānis un 2 uzraugi-važoņi, kopā 76 darbinieki.⁴⁰

Brīvības atņemšanas soda izpilde okupācijas gados Jelgavas cietumā, tāpat kā visās Latvijas teritorijā esošajās ieslodzījuma vietās, iesākās ar cietuma priekšnieku maiņu. Cietumu priekšniekus izvēlējās no padomju varai politiski uzticamiem cilvēkiem – Jelgavas cietumā 1940.gadā par priekšnieku tika iecelts B.Jegors, kuru 1940.gada 10.martā nomainīja R.Šneiders.⁴¹

Turpmākajos gados ieslodzījuma vietas, tika pārveidotas atbilstoši Padomju Savienībā funkcionējošajām labošanas darbu nometnēm un kolonijām. Saskaņā ar LPSR Ministru Padomes 1947.gada 12.aprīļa lēmumu Nr.262 un sekojošo PSRS leM 1947.gada 18.jūlija rīkojumu Nr.453, LPSR Iekšlietu ministrija 1948.gada 14.septembrī izdeva pavēli Nr.490, ar kuru tika apstiprinātas cietumiem iedalītās lauksaimniecības palīgsaimniecības. Jelgavas cietumam (Nr.6) tika iedalīta saimniecība "Čabass" – kā palīgsaimniecības centrs Jelgavas apriņķa Džūkstes pagastā.⁴² Vairākumā cietumu lauksaimniecības palīgsaimniecības darbojās nepilnus trīs gadus, un 1951.gadā tās likvidēja, bet Jelgavas cietumam palīgsaimniecība tika saglabāta ilgāk.⁴³ Pakāpeniski Latvijas teritorijā esošie cietumi līdz 1954.gadam tika slēgti vai pārveidoti par labošanas darbu kolonijām. Ilgāk saglabājās Jelgavas cietums, kurā līdz kolonijas iekārtošanai darbojās slēgtais iecirknis, kur sodu izcietā notiesātie par

slepkavībām vai bandītismu citu PSRS reģionu ieslodzījuma vietās.⁴⁴ Padomju laikā Jelgavas cietumā jeb, kā tas tika pārdēvēts, OC78/1, tāpat kā visā ieslodzījuma vietu sistēmā notiesātie tika nodarbināti rūpnieciskās produkcijas ražošanā – ražošanas uzņēmumos strādāja aptuveni 85 procenti notiesāto. Notiesātie, kuriem nebija atbilstošas izglītības, tika iesaistīti vispārīgajās skolās, kā arī profesionāli tehniskajās skolās varēja apgūt vairākas specialitātes.⁴⁵

Jelgavas cietums padomju laikā tika būtiski paplašināts. Turklāt pagājušā gadsimta 60.gados Jelgavā tika uzbūvēts arī Pārlielupes cietumu – vispārējā režīma labošanas kolonija. Pārlielupes cietuma teritorijā tika uzcelta 21 ēka: dzīvojamās barakas, medpunkts, ēdnīca, klubs, pirts, darbnīcas, ražošanas korpusi.⁴⁶

Atgūstot valsts neatkarību 1991.gadā, nācās secināt, ka padomju laika mantojums bija diezgan drūms. Ieslodzījuma vietu infrastruktūra bija nolietota – cietumi nebija ne droši, ne civilizēti. Demokrātiju likumpārkāpēji uztvēra kā visatļautību, kā iespēju nepakļauties likumīgajai varai un cietuma administrācijai.⁴⁷ Par situāciju ieslodzījuma vietās 90.gados liecināja dažāda destruktīva rīcība no ieslodzīto puses – gan atklāta nepakļaušanās, gan arī bēgšana.

Jelgavā 1994.gada 28.jūlijā notika vislielākā bēgšana no ieslodzījuma vietām, tiesa, ne no Jelgavas cietuma, bet gan no Pārlielupes cietuma. No ieslodzījuma vietas izbēga 89 ieslodzītie. Situāciju, kāda tolaik bija ieslodzījuma vietu sistēmā, kādā no intervijām raksturo ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniece I.Spure: "Viss bija pilnībā nolaists. Situācija ar personālu – katastrofāla, pilnīgi nepiemērotas apsardzes sistēmas, nekādas normatīvās bāzes. Un tas viss – laikā, kad cietumā valdīja pilnīga patvaļā. 90.gadu sākumā, kad uz Latviju sāka braukt Eiropas struktūrvienību pārstāvji, mums nācās cietuma teritorijā likvidēt lokālās zonas. Ieslodzītie vairs nebija ieslēgti savā korpusā un drīkstēja brīvi pārvietoties pa visu zonu. [...] Atmiņās par sajūtām, apmeklējot Latvijas ieslodzījuma vietas 90.gados, dalās arī I.Tretjaka, kura 1994.gadā Jelgavā pilādija Kriminālizmeklēšanas dienesta priekšnieces pienākumus: "Atceros, kā iegājām vienīgajā remontētajā blokā, kur sodu izcietā uz mūžu notiesātie. Šausmīgi. Tur visu laiku dežurē konvojs, visapkārt dienesta suņi. Vienu kameru atver, tur sēž tāds kluss puisis [...] Viņš pieceļas kājās, un es aptveru, ka kamerā nav vietas.

³⁹ Ibid, 118.

⁴⁰ Ibid, 118.

⁴¹ Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 1996. 164.

⁴² Ibid, 177.

⁴³ Ibid, 179.

⁴⁴ Ibid, 179.

⁴⁵ Jelgavas cietuma informācija,

⁴⁶ <http://www.delfi.lv/izlausanas/pieci-rokudzelzi-uz-1000-ieslodzita-jiem-parlielupes-cietuma-ikdiena-1994-gada.d?id=51282385> [sk. 04.09.2021.]

⁴⁷ Mācību centra (muzeja) materiāli.

Siena, gulta, paklājīnš, durvis. Šī ir telpa, kurā viņam jāpavada visa atlikusī dzīve. Tā pat nav aliņa, bet pieliekamais. [...]»⁴⁸

Nopietnas pārmaiņas ieslodzījuma vietu sistēmā notika, sākot ar 1994.gada 30.decembri, kad tika veiktas ļoti nozīmīgas izmaiņas Latvijas sodu izpildes kodeksā (līdz 30.12.1994. – Latvijas Labošanas darbu kodekss). Tika atjaunota brīvības atņemšanas soda progresīvā sistēma, kas visus cietumus iedalīja pēc drošības pakāpes.⁴⁹ Jelgavas cietumam tika noteikts slēgta cietuma statuss.

1994.gadā ieslodzījuma vietu sistēmas infrastruktūras sakārtošanai tika piešķirts papildu budžets, tas ļāva arī Jelgavas cietumā sākt dzīvojamo korpusu renovāciju, izbūvējot 64 kameras ieslodzīto izvietošanai.⁵⁰ Notiesātajiem Jelgavas cietumā tika nodrošināta iespēja strādāt cietuma saimnieciskajā apkalpē, kā arī atsevišķas aktivitātes kokapstrādes jomā. Nelielai grupai ieslodzīto bija iespēja strādāt ārpus ieslodzījuma vietas – lauksaimniecības darbos – uz 40 ha zemes tika audzēti kartupeļi, burkāni, sīpoli, kvieši, mieži utt., kā arī fermā tika turētas 120 cūkas.⁵¹

90.gados būtiska loma ieslodzījuma vietu sistēmas attīstībā bija starptautiskā projekta "Nord-Balt Prison" īstenošana. Projekta mērķis bija uzlabot un pilnveidot cietumu sistēmu Baltijas valstīs, gan palīdzot pārveidot cietumu vadības struktūru, gan veidojot cietumu personālā jaunu attieksmi pret ieslodzītajiem un soda izciešanu. Projekta ietvaros tika veicināta sadraudzība starp vairākām ieslodzījuma vietām, piemēram, starp Jelgavas cietumu un Kumla cietumu Zviedrijā.

Kopš 2000.gada 1.janvāra ieslodzījuma vietas atrodas Tieslietu ministrijas pakļautībā. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas 2001.gada 31.janvāra rīkojumu Nr.1-1/34 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto vietu skaitu" Jelgavas cietums tika noteikts kā slēgtais cietums ar maksimālo notiesāto skaitu 700. Savukārt 2003.gadā Jelgavas cietumā papildus slēgtajai cietuma nodaļai tika izveidota izmeklēšanas cietuma nodaļa ar 10 apcietināto vietām.⁵²

2008.gads, kas Latvijas vēsturē iezīmējas kā ekonomiskās krīzes gads, nesa pārmaiņas arī Jelgavā izvietotajām ieslodzījuma vietām. Ar 2008.gada 15.decembri novecojušās infrastruktūras un ieslodzīto skaita samazinājuma dēļ tika likvidēts Pārlielupes cietums. Savukārt Jelgavas cietumā šis gads nesa pozitīvas vēsmas – 2008.gadā Jelgavas cietumā tika

uzsākta Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta projekta "Zemgales cietumos ieslodzīto resocializācija" īstenošana. Projekta mērķis bija veicināt Zemgales reģiona slēgta tipa cietumos ieslodzīto resocializāciju, izveidojot ilgtspējīgu mehānismu notiesāto sociālās uzvedības korekcijai un sociālās rehabilitācijas nodrošināšanai, novēršot esošos šķēršļus izglītības pasākumu īstenošanai Jelgavas un Jēkabpils cietumos. Šis projekts tika noslēgts 2011.gada 30. aprīlī, un tā rezultātā Jelgavas cietumā tika veikti mācību telpu rekonstrukcijas darbi, uzlabota materiāli tehniskā bāze profesionālās izglītības programmu īstenošanai, kā arī veiktas citas aktivitātes, kas būtiski uzlaboja ieslodzījuma vietā īstenoto resocializācijas pasākumu īstenošanas iespēju un šo pasākumu kvalitāti.

Laika posmā no 2011. līdz 2021.gadam Jelgavas cietumā iespēju robežās ir pilnveidots ieslodzīto resocializācijas aktivitāšu klāsts. Ieslodzījuma vietā papildus vispārējās izglītības programmām, kuras nodrošina Jelgavas Amatų vidusskola un Jelgavas Tehnikums, ieslodzītajiem tiek nodrošināta iespēja apgūt arī profesionālās izglītības programmas: "Metālapstrāde", "Kokapstrādājumu izstrāde" un "Energētika". Daļa ieslodzīto tiek nodarbināti saimnieciskajā apkalpē, daļa ieslodzīto ir nodarbināti pie komersantiem, piemēram, 2019.gadā SIA'SC

⁴⁸ <https://www.delfi.lv/izlausanas/atgriesanas-pie-restem-ka-1994-gada-liela-begsana-mainija-cietumus-latvija.d?id=51282483> [sk. 14.09.2021.]

⁴⁹ Grozījumi Latvijas Labošanas darbu kodeksā. Iegūts no: <https://likumi/ta/id/58969-grozijumi-latvijas-darbu-kodeksa> [sk. 02.02.2020.]

⁵⁰ Biļetens Nr.4, 1994. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Cietumu administrācija, 12.

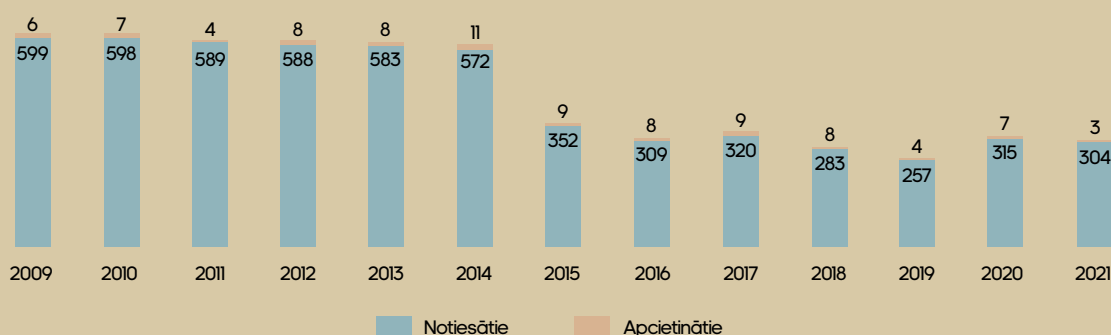
⁵¹ Jelgavas cietums, buklets. SIA "Rēlav", 1997.

⁵² LR TM 2003.g. 25.februāra rīkojums Nr.1-1/90 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto vietu skaitu".

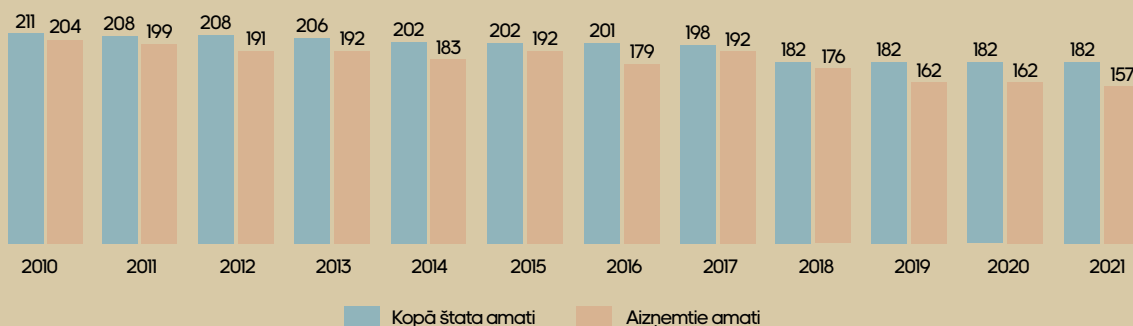
Koks", SIA "Lenoka", SIA "Sakta LD". Ieslodzījuma vietā tiek nodrošināts salīdzinoši plašs resocializācijas programmu klāsts. 2019.gadā Jelgavas cietumā tika īstenotas šādas resocializācijas programmas: "Sociālo prasmju pilnveides un stresa mazināšanas programma ieslodzītajiem"; "Motivācijas programma ieslodzīto personu resocializācijas procesa aktualizēšanai un veicināšanai"; "Dzīves skola - 3", "Cognitive Skills". Tāpat ieslodzījuma vietā ieslodzītajiem tiek nodrošināta gan psiholoģiskā aprūpe, gan arī garīgā aprūpe.⁵³ 2021.gadā Jelgavas cietuma darbību nodrošina 23 darbinieki

un 157 amatpersonas (dati uz 01.01.2021). 2021. gada 4. janvārī ieslodzījuma vietā atradās 304 notiesātie un 3 apcietinātie. Ieslodzījuma vietā atbilstīgi tai noteiktajām funkcijām tiek nodrošināts ikdienas darbs, tomēr cietuma infrastruktūra ir mūsdienīgas ieslodzījuma vietas prasībām neatbilstoša. Jelgavas cietuma turpmāka darbība ir tieši atkarīga no valsts iespējas nodrošināt plānotā jaunā cietuma būvniecības projekta realizāciju Liepājā. Ja darbi ritēs atbilstoši šobrīd Tieslietu ministrijas izstrādātajam rīcības plānam, tad Jelgavas cietuma nākotne būs skatāma līdz 2025.gadam.

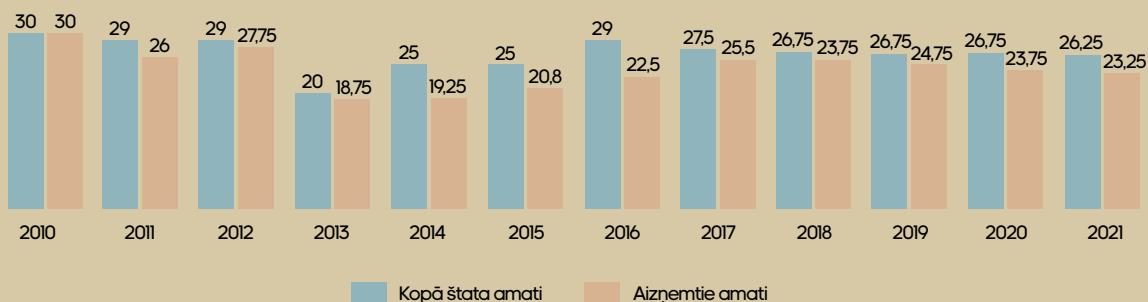
IESLODZĪTO SKAITA DINAMIKA JELGAVAS CIETUMĀ

AMATPERSONU SKAITA DINAMIKA

DARBINIEKU SKAITA DINAMIKA

⁵³ Resocializācijas daļa, S.Trubačova, 2020.

LIEPĀJAS CIETUMA FOTOREPORTĀŽA

Bagāžas kontroles telpa.

Pēc Brasas cietuma likvidēšanas 2019.gada sākumā Liepājas cietums saņēmis bagāžas kontroles rentgena iekārtu. Tā sniedz nozīmīgu atbalstu neatļautu priekšmetu identificēšanā pasta sūtījumos, pienesumos un ieslodzīto personu privātajās mantās. Pēc amatpersonu apmācībām tā paša gada rudenī notiek pirmās pārbaudes ar šo iekārtu.

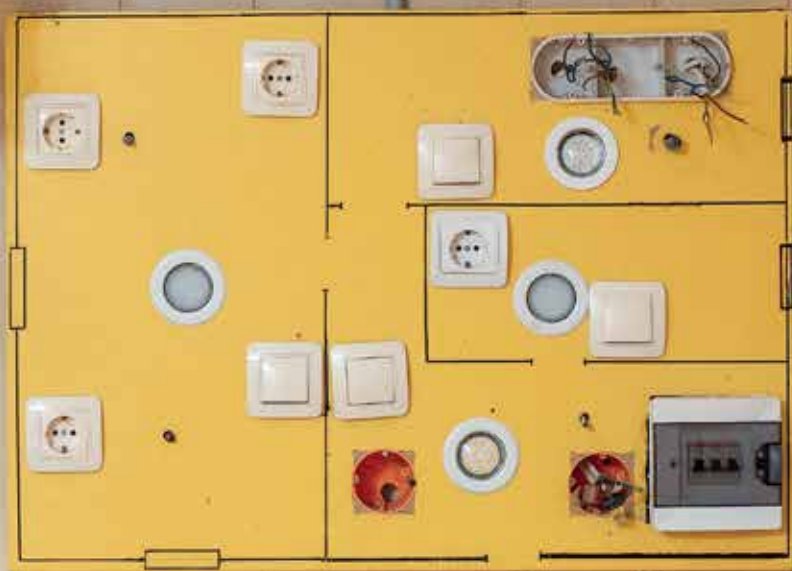
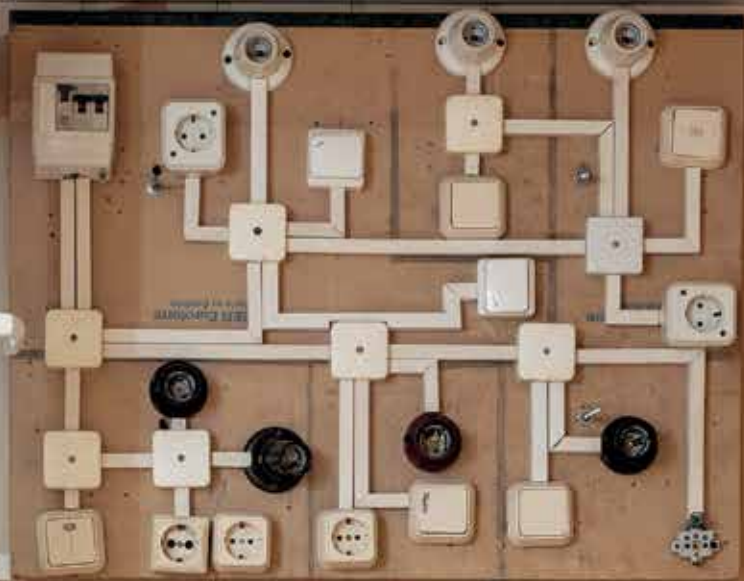
Videokonferenču iekārtas tika uzstādītas 2012.gada 4.februārī. Pirmā videokonference no Liepājas cietuma tika nodrošināta 2012.gada 19.martā ar Kuldīgas tiesu. Līdz 2019. gada beigām videokonferenču noslodze bija neliela. Kopš 2020.gada, sākoties Covid-19 pandēmijai, videokonferenču zāles tiek noslogotas pilnā apmērā un visas tiesas sēdes tiek aizvadītas, saslēdzoties videokonferences režīmā.

Tiesu sistēmas digitalizācijas ietekmē ieslodzījuma vietai bija jāmeklē risinājums, kā nodrošināt ieslodzītajiem iespēju iepazīties ar tiesas sēžu audio protokoliem un citiem lietas materiāliem, kas tiek izsniegti CD vai DVD formātā. Rezultātā tika iekārtota atsevišķa telpa ieslodzīto vajadzībām – darba galds ar datoru un skandām, lai ieslodzītie varētu pilnvērtīgi iepazīties ar lietas materiāliem.

ESF projekta "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" Nr. 91.2.0/16/001 3.3. apakšaktivitātes ietvaros, sadarbībā ar SIA "BUTS", ieslodzītie tika iesaistīti profesionālās pilnveides izglītības programmā "Apdares darbi un telpu remonts". Mācību prakses laikā 2018./19.gadā tika izremontētas divas telpas lietderīgai brīvā laika pavadīšanai ieslodzītajiem. Konkrētā telpa ikdienā tiek izmantota ieslodzīto radošo pašizpaušmju īstenošanai. Ieslodzītie var apgūt un praktizēt iemaņas adīšanā, pērļošanā, kaligrāfijā, gleznošanā, apsveikuma kartīšu izgatavošanā un citu radošu darbu izgatavošanā.

Otra izremontētā telpa, kuru projekta ietvaros plānots aprīkot ar kokdarbīcai nepieciešamo inventāru, pašlaik tiek izmantota fizisko aktivitāšu organizēšanai un arī citiem resocializācijas pasākumiem pēc nepieciešamības.

Elektromontieru mācību klase.

No mācībām brīvajā laikā tiek īstenota ieslodzījuma vietu pārvaldes Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 91.2.0/16/I/001 "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" 3.3. apakšaktivitātes neformālās izglītības programma "Improvizācija caur mūziku".

Liepājas cietuma
grāmatu glabātava.
Darbā tiek iesaistīts
ieslodzītais.

Sadarbībā ar Jaunatnes starptautisko programmu aģentūru 2013.gadā realizējām projektu "Esi drosmīgs - veidosim vidi kopā!", kurā Liepājas Mākslas skolas darbinieki kopā ar ieslodzītajiem veica pastaigu laukumu sienu apgleznošanu.

Liepājas cietuma kapela.

Izveidota 2002.gadā. Kapelāns D.Kopiļecs savu atbalstu sniedz jau 18 gadus.

Liepājas cietuma kapela ir pieejama Latvijā reģistrētām reliģiskajām organizācijām un kristīgām konfesijām. Visaktīvākie šobrīd ir katoļticīgie.

Šajās telpās kapela atrodas no 2011. gada, kad dažādu konfesiju pārstāvji sniedza palīdzību remontam un kapelas iekārtošanai. Kapelu iesvētīja Romas Katoļu Liepājas diecēzes bīskaps Vilhelms Lapelis un Evaņģēliski luteriskās baznīcas Liepājas diecēzes bīskaps Pāvils Brūvers.

JELGAVAS CIETUMA FOTOREPORTĀŽA

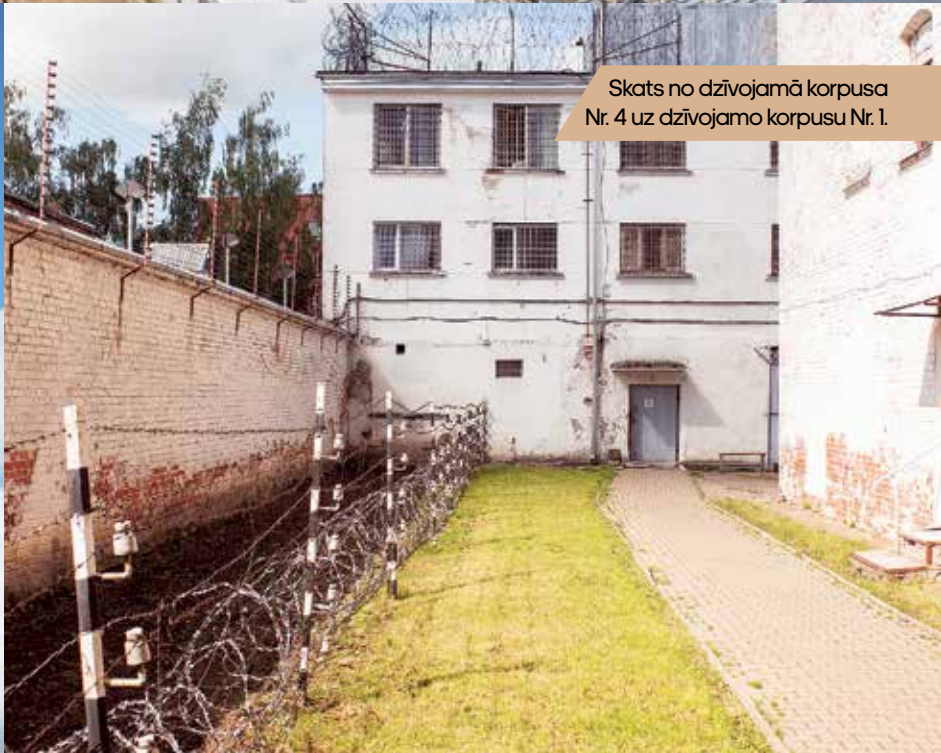
Skats uz dzīvojamo korpusu Nr.2.

Ieslodzīto pastaigu laukums dzīvojamā korpusā Nr.4, kur sodu izcieš notiesātie soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē un ar mūža ieslodzījumu notiesātās personas, kā arī apcietinātās personas, kurām pirmās instances tiesa piespriedusi mūža ieslodzījumu.

Ieeja no dzīvojamās teritorijas dežūrdalā.

Skats no dzīvojamā korpusa Nr. 4 uz dzīvojamo korpusu Nr. 1.

Jelgavas cietuma iekšpagalms.

Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansētā individuālā projekta Nr.LV0020 "Zemgales cietumos ieslodzīto resocializācija" ietvaros tika izveidota datorklase ar 19 datoriem un interaktīvo tāfeli.

2006.gadā pielāgota un aprīkota mācību telpa pamatizglītības un vispārējās izglītības nodrošināšanai, kura izveidota Eiropas Sociālā fonda projekta ietvaros. Šajā telpā iepriekš atradās kino aparātūra.

Cietuma klubs. Klubā notiek kristīgo draudžu, valsts un pašvaldību iestāžu, brīvprātīgo rīkoti pasākumi, kā arī novusa un galda tenisa turnīri.

Cietuma kapela. Kapelas iekārtošanu veica ieslodzītie pašu spēkiem. Kapelā izvietotās ikonas un gleznas ir veidojuši un gleznojuši ar talantu apveltīti ieslodzītie.

Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansētā individuālā projekta Nr.LV0020 "Zemgales ciemos ieslodzīto resocializācija" ietvaros dzīvojamās telpas tika pielāgotas profesionālās izglītības īstenošanas vajadzībām. Šajā telpā notiesātie apgūst profesionālās tālākizglītības programmu "Energētika un elektrotehnika ar iegūstamo kvalifikāciju – elektromontieris". Projekts tika uzsākts 2008.gada 1.oktobrī un ilga līdz 2011.gada aprīlim.

Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansētā individuālā projekta Nr.LV0020 "Zemgales ciemos ieslodzīto resocializācija" ietvaros dzīvojamās telpas tika pielāgotas profesionālās izglītības īstenošanas vajadzībām. Šajā telpā tika realizēta profesionālās tālākizglītības programma "Metālapstrāde ar iegūstamo kvalifikāciju – montāžas darbu atslēdznieks".

Radošās darbnīcas sienas apgleznošana. Neformālās izglītības programmas "Aerogrāfija" mācību procesā tika veidots zīmējums, izmantojot aerogrāfijas tehniku un krāsas. Zīmējumu veidoja pieci ieslodzītie. Atrodoties telpā, veidojas māksliniecisks noskaņojums.

Aiz vārtiem sākas ražošanas teritorija, kur komersanti SIA "SAKTA LD" un SIA "SC KOKS" nodarbina notiesātos, kā arī mācību klasēs notiesātie apgūst profesionālās tālākizglītības programmas.

Kopš 2001.gada ieslodzītie tiek nodarbināti pie komersanta SIA "SC Koks". Šobrīd pie komersanta strādā 27 ieslodzītie.

No 2009.gada 20.septembra līdz 2011.gada 30.jūnijam Eiropas Reģionālās attīstības fonda projekta "Profesionālās izglītības infrastruktūras attīstība un mācību aprīkojuma modernizācija ieslodzījuma vietās" ietvaros tika attīstīta infrastruktūra profesionālās tālākizglītības programmai "Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija ar iegūstamo kvalifikāciju - drēbnieks". Pēc programmas apgūšanas ieslodzītie savas prasmes izmanto, strādājot pie komersanta SIA "Sakta LD".

Vēstuļu pastkastīte, kur ieslodzītie
ievieto korespondenci un iesniegumus.

Īslaicīgās
satikšanās telpa.

Skats uz dzīvojamo korpusu Nr.1,
kur izvietotas Medicīnas daļas un
veikala telpas, kur pakalpojumu sniedz
komersants SIA "Lenoka".

AMATS ŠĶĒRSGRIEZUMĀ

Ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietu darbu nodrošina vairāk nekā 17 dažādu amatu kategoriju un profesiju pārstāvji, un šī gada numurā apskatīsim kapelānu un sociālā darba speciālistu darbu.

SOCIĀLAIS DARBINIEKS

NEPIECIEŠAMĀ IZGLĪTĪBA: Otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā izglītība sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā.

PROFESIONĀLĀ PIEREDZE: Amata pienākumu pildīšanai nepieciešama praktiskā darba pieredze sociālajā sfērā.

SOCIĀLĀ DARBINIEKA UZDEVUMS: Sadarbojoties ar citām daļas amatpersonām un darbiniekiem, piedalīties notiesāto personu resocializācijas (soda izpildes pasākumu) plāna sastādīšanā, īstenošanā, korekcijas veikšanā un plānu īstenošanas novērtēšanā.

KĀDI IR SOCIĀLĀ DARBINIEKA PIENĀKUMI? Veikt jaunuzņemto ieslodzīto sociālās funkcionēšanas novērtēšanu. Vadīt grupu nodarbības notiesātajiem resocializācijas programmu ietvaros. Sagatavot atzinumus par notiesāto personu dalību programmā. Veikt ieslodzīto personu sagatavošanu atbrīvošanai no ieslodzījuma vietas, kā arī veikt ieslodzīto personu sociālo problēmu un vajadzību identificēšanu un definēšanu. Palīdzēt ieslodzītajām personām oficiālo formalitāšu (Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Valsts ieņēmumu dienests, Valsts arhīvs utml.) kārtošānā, dokumentu noformēšanā.

ATŠĶIRĪBA NO VALSTS PROBĀCIJAS DIENESTA SOCIĀLAJEM DARBINIEKIEM. Valsts probācijas dienestā nav sociālo darbinieku. Valsts probācijas dienestā ar klientiem strādā probācijas speciālisti.

DARBA VIETA: Ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietās šobrīd strādā 14 sociālie darbinieki un 10 vecākie inspektori/sociālie darbinieki (IeVP dati uz 06.05.2021).

Majore Lilija Indrāne

Rīgas Centrālcietuma Resocializācijas daļas vecākā inspektore (sociālā darbiniece)

Kāpēc un kā pieņemt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt penitenciārajā sistēmā?

Uz ieslodzījuma vietu nākt strādāt man ieteica kursabiedrs, kurš pats jau strādāja Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem. Man būtiski bija strādāt valsts iestādē, jo valsts iestādē ir stabilas sociālās garantijas un noteikts normālais darba laika grafiks, kas mani apmierināja. Turpināt strādāt penitenciārajā sistēmā mani motivē tas, ka katru nostrādāto gadu un dienu man ir iespēja profesionāli pilnveidoties un augt, kā arī darba devējs rūpējas, lai darbinieki būtu kompetenti un ziņoši savā darba sfērā, organizējot dažādus kursus, seminārus un darba grupas, kas tikai sekmē un attīsta sociālā dienesta darbību kopumā, kā arī izjūtu gandarījumu, ka iegūtās zināšanas un prasmes varu pielietot savā darbā un dalīties ar citiem.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir darba specifika?

Ikdienā palīdzu ieslodzītajiem risināt dažādas sociālas problēmas. Tāpēc ikdienā nākas sadarboties ar valsts iestādēm un nevalstiskajām organizācijām. Grūtības ikdienas darbā rada tas, ka nav vienotas datu bāzes informācijas apmaiņai ar sociālo dienestu, pašvaldību un Valsts probācijas dienestu, lai iegūtu par ieslodzītajiem raksturojošu informāciju. Mana darba specifika ir resocializācijas programmu vadīšana ieslodzītajiem, lai uzlabotu esošās sociālās prasmes vai attīstītu jaunas, tādējādi veicinot notiesāto spēju tiesiski dzīvot sabiedrībā.

Kāds, jūsu prāt, ir sabiedrības, kā arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā? Un kā jūs rīkojaties gadījumos, kad jāstāsta par savu darbu?

Manuprāt, gan sabiedrības, gan radu un draugu viedoklis par ieslodzījuma vietu ir atšķirīgs. Daudzi ir pārsteigti, ka sievietē var strādāt vīriešu cietumā. Lielākajai daļai diemžēl brīvības atņemšanas iestāde asociējas ar ieslodzīto izolēšanu no sabiedrības, līdz ar to viņiem ir priekšstats, ka ieslodzījuma vietā strādā tikai uzraugi un apsargi. Tāpēc daudzi ir pārsteigti, uzzinot, ka ieslodzījuma vietās ieslodzītajiem ir pieejama garīgā un psiholoģiskā aprūpe, kā arī visdažādākās izglītības iespējas – gan vispārējās izglītības iegūšana, gan profesionālās un interešu izglītības apguve un nodarbinātība. Mērķis ir veicināt

ieslodzītajiem sociāli vēlamu attieksmi pret mācībām un darbu, kā arī šīs prasmes būtiski attīstīt vai atjaunot, lai palīdzētu notiesātajiem integrēties sabiedrībā pēc atbrīvošanās, un mazinātu riskus, kuri veicinātu atkārtotu nonākšanu ieslodzījuma vietā.

Pastāstiet par kādu atmiņā iespaidušo brīdi sava darba laikā.

Prātā palicis gadījums, kad resocializācijas programmas ietvaros viens no grupas notiesātajiem sāka apmeklēt manas individuālās konsultācijas. Konsultāciju laikā notiesātais man uzticēja savas dzīves notikumu, kurš viņam bija ļoti sāpīgs, par kuru viņš ne ar vienu nekad nav dalījies padzīvē. Tajā brīdī es varēju tikai uzklaut un redzēt, ka ieslodzītajam, vismaz tobrīd, bija atvieglojums, jo viņš, atrodoties cietumā, spēja atrast cilvēku, kuram uzticēties un runāt par sāpīgo. Bieži apzinos, ka nevaru mainīt sāpīgos un nepatīkamus notikumus notiesāto dzīvē, bet varu būt klātesoša, kad viņi runā. Spēju vienkārši iedrošināt, uzmundrināt, aicināt nepadoties un nekad nezaudēt cerību!

Kas jūsu darbu atšķir no citu ieslodzījuma vietu pārvaldes darbinieku darba?

Manuprāt, sociālais darbs no citu ieslodzījuma vietu pārvaldes darbinieku darba atšķiras ar to, ka mēs gatavojam notiesāto atbrīvošanai, it īpaši tas skar dzīvesvietu pēc ieslodzījuma, jo svarīgi, lai katrs, kurš atbrīvojas, cieņpilni integrētos sabiedrībā.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Manuprāt, ikdienā darbs ir ļoti interesants, jo cietumā nonāk cilvēki no dažādām sociālajām vidēm, grupām – gan cilvēki bez noteiktas dzīvesvietas, izglītības, darba un ģimenes, gan arī cilvēki ar augstāko izglītību, kuriem iepriekš bijis stabils darbs un ģimene. Nonākot ieslodzījumā, viņiem visiem ir nepieciešama palīdzība, jo visiem ir ierobežotas tiesības uz brīvību un brīvu rīcību. Kad brīvībā satieku cilvēku, kurš kādreiz ir atradies ieslodzījumā, un redzu, ka cilvēks ir spējis saglābt irstošas attiecības ar līdzcīvēkiem, ģimeni, kā arī izveidot jaunas attiecības, strādā un cenšas dzīvot godīgi, sirdī ienāk patiešs prieks, ka ir vērts... Strādāt, censties, palīdzēt cilvēkiem, ka katrs cilvēks ir vērtība. Man vienkārši patīk palīdzēt cilvēkiem!

Leitnante Valentīna Sidorova

Rīgas Centrālcietuma
Resocializācijas daļas
vecākā inspektore
(sociālā darbiniece)

Kāpēc un kā pieņemt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt penitenciārajā sistēmā?

Sākotnēji mans lēmums strādāt ieslodzījuma vietā bija spontāns, gana avantūrisks un ar eksperimentālu "piegaršu". Toreiz, strādājot vēl leVP ESF projekta "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" ietvaros, darba pienākumu veikšanai apmeklēju Rīgas Centrālcietumu. Kolēģe piedāvāja pieteikties vakantai vietai, jo man bija atbilstoša izglītība un profesionālā pieredze sociālajā darbā. Strādāt penitenciārajā sistēmā galvenokārt motivē apziņa, ka patiešām spēju palīdzēt ieslodzītajiem meklēt un rast risinājumus dažādās viņu problēmsituācijās, kuru tiešām ir daudz.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir darba specifika?

Galvenais uzdevums ir attīstīt ieslodzītā potenciālu un piesaistīt resursus, kas motivētu mainīt ieslodzīto sociālo situāciju, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt par socializētiem pilsoņiem. Darbs pamatā ir atbalstošs, bet ikdienā ir jāprot sabalansēt empātiju pret ieslodzīto, vienlaikus neaizmirstot, ka ieslodzījuma vietā uzturas tā sabiedrības daļa, kas veikusi smagus likumpārkāpumus.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, kā arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā? Un kā jūs rīkojaties gadījumos, kad jāstāsta par savu darbu?

Sākotnēji radīem un draugiem bija piesardzīga attieksme pret manu darbu ieslodzījuma vietā, bet laika gaitā man izdevās viņus pārliecināt, ka mans darbs ir nepieciešams. Stāstot sabiedrībai par sava darba specifiku, bieži sastopos ar apkārtējo neizpratni par to, kāpēc "šādiem" cilvēkiem būtu jāpalīdz. Piekritu, cilvēkiem nav un nevar būt viennozīmīgi pozitīva attieksme pret šo mērķauditoriju, tomēr apkārtējiem vienmēr mēģinu izskaidrot, ka visi esam viena sabiedrība kopumā. Nav "viņi" un "jūs", esam "mēs".

Pastāstiet par kādu atmiņā iespiedušos brīdi sava darba laikā.

Ir manā ikdienā bijis viens smieklīgs atgadījums, kuru vēl šobrīd atceros ar smaidu. Uzraudzības daļas kolēģis, veicot posteņa kārtējo apgaitu, konstatēja, ka vienām durvīm ir neaizslēgts durvju aizbīdnis, kuru, protams, uzreiz aizslēdza. Taču viņš nepamanīja, ka aizslēdzis palīgtelpu, kas domāta darbiniekiem, un es biju tur iekšā. Izjutu dažādu emociju gammu, jo paziņot par to kādam man nebija iespējas. Pēc dažām minūtēm, protams, mani atrada, un viss beidzās labi.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Darbā gūstu gandarījumu no tā, ja vismaz vienam ieslodzītajam pēc soda izciešanas izdodas veiksmīgi integrēties sabiedrībā, jo tādā gadījumā mans un kolēģu darbs nav bijis veltīgs.

Majore Ausma Lotko

Valmieras cietuma Resocializācijas daļas
vecākā inspektore (sociālā darbiniece)

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt penitenciārājā sistēmā?

Ieslodzījuma vietā strādāju 12 gadus. Lēmumu pieņēmu ātri, un neslēpšu, ka galvenais nosacījums bija stabils darbs un nākotnes iespējas. Nekļūdījos, jo tikko sākās pirmās izmaiņas resocializācijas jomā, tās saistījās ar mācībām, semināriem un iespēju tikties ar daudziem ziņošiem speciālistiem. Lielākais notikums 2009.gadā bija mācību brauciens uz Norvēģiju kopā ar probācijas darbiniekiem. Tā aizsākās mana sadarbība ar probācijas dienesta speciālistiem, kas turpinās vēl šobrīd. Es sev bieži uzdodu jautājumu, kā motivēt klientu darīt jaunas un nezināmas lietas. Par sevi es varētu teikt, ka mani aizrauj pats darba process – no individuālajām konsultācijām līdz grupu darbam. Esmu daudz mācījusies, lai varētu strādāt ar smagiem gadījumiem. Tāpēc pirms pāris gadiem pieņēmu lēmumu studēt Rīgas Stradiņa universitātē, lai iegūtu maģistra grādu sociālajā darbībā. Veiksmīgi pabeidzot studijas, no 2020. gada 1.septembra sāku strādāt par sociālo darbinieku. Tikai tagad es saprotu, ka sociālā joma ir manējā, jo ir apvienots viss vajadzīgais darbam. Man ir svarīgi, ka savas zināšanas es varu nodot tālāk klientiem.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbībā? Kāda ir darba specifika?

Viens no galvenajiem uzdevumiem ir palīdzēt klientam atrisināt viņa problēmu un rast atbildes uz visiem viņa jautājumiem. Atslēgas vārds ir "palīdzēt", jo vairākums klientu gaida, lai visu atrisina viņa vietā. Grūtības sagādā nepietiekama klientu motivācija patstāvīgi risināt problēmas, atbildības novirzīšana. Komunikācijā ar klientu ir jāiegulda liela pacietība un jābūt gatavam arī nepatīkamiem brīžiem.

Man patīk grupu darbs, no vienas puses, programmu vadīšana prasa daudz enerģijas un emocijas, bet, no otras puses, tu redzi sava darba rezultātus. Viena no mīļākajām ir sociālo prasmju programma "Dzīves skola 3". Pašlaik piedalos programmas pilnveides darba grupā, kurā programma tiek atjaunota un papildināta. Tomēr man lielākais ieguvums un ieguldījums ir sadarbība ar probācijas dienesta darbiniecēm Moniku un Sanitu. Tas ir ilgstošs darbs uzvedības korekcijas jomā ar klientiem, kuri veikuši īpaši smagus noziedzīgos nodarījumus. Apjomīgs darbs tiek ieguldīts starpinstiuciju sadarbības veidošanā ar valsts, pašvaldību institūcijām un nevalstiskajām organizācijām ar mērķi palīdzēt daudz efektīvāk sagatavot notiesāto atbrīvošanai no ieslodzījuma vietas. Stabila un ilgstoša sadarbība ir ar probācijas dienestu un Valsts policiju. No 2020.gada sākuma aktīvi piesaistām pašvaldību sociālos dienestus klientiem, kuriem ir nepieciešams atbalsts sociālās palīdzības saņemšanas jautājumos.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, kā arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā? Un kā jūs rīkojaties gadījumos, kad jāstāsta par savu darbu?

Man ir ļoti paveicies ar stabilu un atbalstošu ģimeni un drau-

giem. Manu darbu viņi uztver kā pašsaprotamu dzīves sastāvdaļu. Nenoliegšu, ka dzīves grūtākajos posmos tieši darba specifika ir palīdzējusi izdarīt pareizos lēmumus.

Pirms ieslodzījuma cilvēks ir dzīvojis sabiedrībā – mazā ciemā vai lielā pilsētā, ar dažādām iespējām mācīties, strādāt un veidot ģimeni. Ja gados jauns cilvēks ir nokļuvis cietumā, man rodas daudzi jautājumi. Uz klausot notiesāto dzīvesstāstus, es nereti nonāku pie secinājuma, ka līdzās šim sodītajam cilvēkam atbildība ir jāuzņemas vēl kādam. Sabiedrība reizēm ir izvēlējusies neredzēt un nepalīdzēt. Tomēr jāatceras, ka mūsu vīdū ir cilvēki, kuriem ir nepieciešama palīdzība un atbalsts. Par šīm nepatīkamajām un sāpīgajām tēmām es runāju un cenšos skaidrot sava darba nepieciešamību.

Pastāstiet par kādu atmiņās iespiedušos brīdi sava darba laikā.

Esmu emocionāls cilvēks, līdz ar to daudzas situācijas uztveru diezgan emocionāli. Protams, atmiņā paliek "grūtākie" un "adainākie" klienti, kuros jāiegulda daudz darba un emocijas. Esmu sajūsmā par katru grupas dalībnieka ieguldīto darbu un spēju mani pārsteigt. Pēc ilgstoša korekcijas darba mainās cilvēka runasveids, paradumi, pat vizuālais izskats. Šie brīži ir paliekoši un nozīmīgi, jo redzi kopdarba rezultātu.

Kas jūsu darbu atšķir no citu ieslodzījumu vietu pārvaldes darbinieku darba?

Vienā vārdā – daudzveidība. Mans darbs sākas ar klienta riska un vajadzību novērtēšanu, bet noslēdzas ar starpinstiuciju sanāksmju organizēšanu, kas nodrošina darba pēctecību.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Man patīk viss jaunais, esmu nelabojama plānotāja, kas man palīdz saglabāt stabilitātes sajūtu un skaidru redzējumu, ko es daru un kāpēc es daru. Man patīk nākt uz darbu – satikt kolēģus, doties uz konsultācijām ar klientiem un vadīt programmas. Neskatoties uz skarbo vidi, es cenšos saskatīt katrā klientā pozitīvo, lai nākotnē viņš pats sevi saredzētu labās īpašības.

KAPELĀNS

NEPIECIEŠAMĀ IZGLĪTĪBA:

Teoloģiskā izglītība.

PROFESIONĀLĀ PIEREDZE:

Nepieciešama pieredze kalpošanā baznīcā, ko izvērtē normatīvajos aktos noteiktā attiecīgās konfesijas reliģiskā savienība (baznīca), kura izvirza un apstiprina kapelāna amatam.

KAPELĀNA UZDEVUMS:

Nodrošināt ieslodzīto personu garīgo aprūpi (individuāli un grupās), neatkarīgi no viņu reliģiskās pārliecības vai piederības kādai no reliģiskajām konfesijām. Sniegt ieslodzītajām personām morālu atbalstu un nepieciešamās konsultācijas reliģiskajos un ētikas jautājumos.

KĀDI IR KAPELĀNA PIENĀKUMI?

Veicināt kristīgās izglītības un rehabilitācijas programmu ieviešanu, lai motivētu ieslodzīto personu vērtību orientācijas un uzvedības maiņu. Veidot kontaktus ar baznīcām, reliģiskām un sabiedriskajām organizācijām ar mērķi iesaistīt tās ieslodzīto garīgajā aprūpē un sociālajā rehabilitācijā. Organizēt ieslodzītajiem dažādu reliģisko konfesiju dievkalpojumus, koncertus, videolektorijus, reliģiskās literatūras izpēti nodarbības.

KĀDA IR ATŠKIRĪBA KAPELĀNAM NO MĀCĪTĀJA BAZNĪCĀ?

Ieslodzījuma vietās kapelāns var pārstāvēt visas konfesijas, bet mācītājs baznīcā – tikai vienu.

DARBA VIETA:

Ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietās šobrīd strādā 14 kapelāni (IeVP dati uz 06.05.2021.).

Jānis Tautvaitis

Jelgavas cietuma Resocializācijas daļas kapelāns

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt penitenciārajā sistēmā?

Darba uzsākšana ieslodzījuma vietā man bija kā pāreja jaunā kvalitātē tam, kas jau bija integrējies manā dzīvē krietnu laiku iepriekš, proti, no 1989.gada apmeklēju ieslodzījuma vietu kā brīvprātīgais, un viss, kas notiek "aiz žoga", man nebija tumša bilde. 2003.gadā uz Ministru kabineta noteikumu pamata tika organizēts kapelānu dienests ieslodzījuma vietās, un brīvprātīgie ar zināmu pieredzi, protams, bija nopietnākie kandidāti uz štata kapelāna vietu. No tā laika esmu kapelāns leVP, konkrēti – Jelgavas cietumā. Turpinu strādāt penitenciārajā sistēmā, jo esmu pārliecināts, ka sniedzu savu paliekošu ieguldījumu ieslodzīto resocializācijā, dodot tai garīgo dimensiju.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir darba specifika?

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem un citiem normatīvajiem aktiem mans pamatuzdevums ieslodzījuma vietā ir veikt ieslodzīto garīgo aprūpi. Bieži to kā ordinēts garīdznieks veicu pats. Taču, ņemot vērā, ka garīgais spektrs Latvijā ir ļoti raibs, nereti ieslodzītie pauž vēlēšanos tikties ar konkrētas kristīgas konfesijas vai citas reliģijas pārstāvi. To organizēt ir mana darba būtiska sastāvdaļa. Grūtības rada tas, ka ne visi reliģisko organizāciju pārstāvji ir pietiekami saprotoši un atsaucīgi apmeklēt ieslodzījuma vietu brīvprātīgo statusā.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, kā arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā? Un kā jūs rīkojaties gadījumos, kad jāstāsta par savu darbu?

Esot kā sava veida starpposms starp ieslodzījuma vietu un konkrētu sabiedrības daļu, atļaujos secināt, ka darbs ieslodzījuma vietā sabiedrībā diemžēl nav īpaši prestižs. Joprojām dominē dažādi stereotipi par cietumu – galvenokārt kā nepievilcīgu soda izpildes vietu. Tad nu pietiekami daudz laika mēģinu veltīt, pārliecinot oponentus, ka šodienas ieslodzījuma vietās akcents ir ne vairs akla cietumsoda izpilde, bet resocializācija. Gadu gaitā sakrājušies iespaidīgi piemēri, kā bijušie ieslodzītie un pat rādīti recidīvistu veiksmīgi integrējušies sabied-

rībā, un kāds pat nominēts par "Latvijas lepnumu". Uzskatu, ka šāda veida pozitīvie piemēri var lauzt daudzus iesikstējušus stereotipus. Esmu patiesi gandarīts par pēdējo gadu tendenci maksimāli iesaistīt sabiedrību kā dažāda profila brīvprātīgos ieslodzījuma vietās. Diemžēl pandēmijas laiks ir pilnībā apturējis šo pozitīvo procesu, un jācer, ka kopīgiem spēkiem to varēsīm veiksmīgi restartēt tuvākajā nākotnē.

Pastāstiet par kādu atmiņā paliekošu brīdi sava darba laikā.

Viens no spilgtākajiem iespaidiem palicis atmiņā saistībā ar pirmajām reizēm, kad vēl kā brīvprātīgais apmeklēju ieslodzījuma vietas. Kā jau iepriekš minēju, tas notika padomju laika beigās, taču visapkārt jau virmoja pārmaiņu vēsmas. Arī ieslodzījuma vietās. Daudziem ieslodzītajiem šķita, ka mēs esam gluži vai no citas pasaules. Neko tamlīdzīgu neviens iepriekš nebija pieredzējis. Protams, arī personāls ne. Vienaldzīgo nebija. Šī gaisotne ar savu unikālītāti ir neatkarjama un neaizmirstama.

Kas jūsu darbu atšķir no citu ieslodzījuma vietu pārvaldes darbinieku darba?

Es negribētu runāt par atšķirīgo, bet par vienojošo. Mana ne-lokāma pārliecība ir, ka visas struktūrvienības, citiem vārdiem, mēs visi kopā ar savu konkrēto darbu veidojam kopīgu, nedalāmu komandu, kuras pienākums ir darīt visu iespējamo, lai ieslodzītais pēc cietumsoda beigām vairs neatgrieztos ieslodzījuma vietā kā mūsu klients, bet būtu spējīgs veiksmīgi integrēties sabiedrībā. Mums jābūt vienotiem šī konkrētā mērķa sasniegšanā, investējot katram savu unikālo pienesumu.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Gandarījumu sniedz apziņa, kas balstīta pieredzē, ka ar savu darbu varu reāli palīdzēt ieslodzītajiem. No garīgās dimensijas viedokļa neviens nav bezcerīgs, ja vien katrs no šiem cilvēkiem izvēlas savā dzīvē ko mainīt. Kamēr vien sirds pukst krūtīs, katram tiek dota vēl viena iespēja. Neapšaubāms gandarījums ir redzēt, ka daudzi ieslodzītie iekļāvušies sabiedrībā, un man ir sajūta, ka esmu bijis šī pozitīvā procesa līdzdalībnieks.

Iveta Škutāne

Rīgas Centrālcietuma Resocializācijas daļas kapelāne

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt penitenciārajā sistēmā?

Lēmums strādāt cietumā nāca ļoti dabiski. Var teikt, ka Dievs mani pamazām, soli pa solim, veda un virzīja turp, līdz beidzot man atlika vien izšķirties un spert noslēdzošo soli. Tas ir ļoti garš stāsts, bet ir daži svarīgākie šī ceļa krustpunkti. Pirmkārt, es aptvēru, ka vairs nedrīkstu turpināt patērētājas, karjeristes un citādi uz sevis pilnveidošanu un pašaplūcināšanos vērstu dzīves modeli, jo tas pēc būtības ir liels un bezjēdzīgs burbulis. Otrkārt, ar diezgan lielu stereotipu bagāžu kopā ar kristīgo Alfa kursu nonākot Ilguciema sieviešu cietumā, es pilnīgi noteikti sapratu, ka cietums ir "mana" vieta. Treškārt, pēc dažiem gadiem brīvprātīgās cietuma kalpotājas statusā izveidojās stipra pārliecība, ka tikai ar 3 mēnešu kursiem un bez dzīļa, nopietna un ilgstoša darba diemžēl šiem cilvēkiem praktiski nav iespējams palīdzēt un atsevišķos gadījumos viņiem var pat kaitēt. Ceturtais pagrieziena punkts – es ieraudzīju modeli, kas reāli strādā, un tas strādā ar pārsteidzošu un dziļu efektivitāti. Tā bija Ilguciemā izveidotā kristīgās izglītības un audzināšanas programma "Mirjama". Līdz ar to Dievs manā sirdī bija pilnīgi skaidri izteicis savu piedāvājumu, un man atlika to vien pieņemt vai noraidīt. Es to pieņēmu, absolūti nesaprotot, kā tas viss varētu notikt. Un rezultātā šogad jau ir seši gadi, kopš Rīgas Centrālcietumā darbojas līdzīga kristīgās izglītības un audzināšanas programma "Exodus".

Ir bijis grūti, dažkārt pat ļoti grūti, bet šim darbam ir kāda ārkārtīgi spēcīga motivācija. Tie ir no ieslodzījuma atbrīvojušies vīri. Ar daudziem no tiem nu jau vairāku gadu garumā ir izveidojušās ne vien draudzīgas, bet, es gribu teikt, pat ģimeniski sirsnīgas un pastāvīgas attiecības. Un ir pat daži, uz kuriem raugoties, esmu lepna, ka man ir gods pazīt šādus krietnus vīrus, kā patiesi vīrišķīgus vīriešus, kā atbildīgus ģimenes galvas un kā stiprus Dieva vīrus.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir darba specifika?

Mans vienīgais mērķis darbam cietumā bija izveidot intensīvu ilgtermiņa programmu, kas ir kā reāla iespēja, esot cietumā, dzīvot "citādu" dzīvi. Kas paralēli ir teorētisku mācību un vienlaikus arī praktisku treniņu vieta tiem, kuri ir nopietni izlēmuši izrauties no sava apburtā loka. Lielākās grūtības ir vispirms objektīvi ieraudzīt un atlasīt tos vīrus, kuri ir gatavi ne tikai runāt, bet arī sākt uzņemties pilnu atbildību par savu dzīvi. Nākamais smagais darbs ir iesēt viņos ticību pašiem sev – ticību, ka viņi var būt labi. Un tad jau seko ikdienas disciplīnas, ritma un nemainīgas intensitātes uzturēšana. Līdz ar to ir neatslābstoši jāanalizē, kāda tēma ir aktuāla tieši šobrīd, tieši šajā situācijā, tieši šim cilvēkam un tieši šai grupas kombinācijai. Sešos gadus ir ļoti maz lekciju, kuras būtu lasītas atkārtoti.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, kā arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā?

Sākumā bija grūti redzēt, ka draugi un tuvinieki izvairās runāt ar mani par manu darbu vīriešu cietumā. Jo kā gan cilvēks var tik radikāli mainīt savu virzienu, un no veiksmīgas un sabiedrībā atzītas biznesa vides pāriet uz šādu darbu. Cilvēki ir katrs ar savu dzīves pieredzi, izglītību, audzināšanu. Viņi ir bijuši sāpīgi un baidās atkal tikt sāpīgi, turklāt cilvēku dzīves pamata vērtības diemžēl ir veidotas no izklaides medijos sagrābstī-

tiem stereotipiem par labu un ļaunu, par veiksmi un neveiksmi. Dievs dod brīvību, bet Dievs arī pieprasa uzņemties atbildību par savām izvēlēm. Bet, neraugoties uz visu, laiks ir tas, kas ļoti daudziem maniem paziņām liecis mainīt savu viedokli gan par manu darbu, gan par šiem ieslodzītajiem vīriem.

Un kā jūs rīkojaties gadījumos, kad jāstāsta sabiedrības locekļiem par savu darbu?

Esmu iemācījies, ka labi ir uzreiz informēt cilvēkus par sevi. Es vienkārši, raisoties sarunai, pastāstu, ka es ticu Dievam, ka es strādāju cietumā un ka pie manis bieži viesos nāk bijušie ieslodzītie, bet es braucu pie viņiem. Tomēr es cenšos to pasniegt vienkārši, tāpat kā stāstot, ka man garšo aukstā zupa. Ja kādu tas interesē, tad tiek uzdoti jautājumi, ja neinteresē, mēs runājam par citām tēmām. Manuprāt, ir traki, ja dārzkopis ar visiem runā tikai par savu mazdārziņu vai hokeja cienītājam vienīgā tēma ir hokejs. Tāpat ir ar manu darbu. Es to mīlu, bet citiem tas šķiet bezjēdzīgs vai, tieši otrādi, apbrīnas vērts.

Pastāstiet par kādu atmiņā paliekošu brīdi sava darba laikā.

Paliekošs brīdis ir katru reizi, kad man ir laime būt aculieciniecei un redzēt mirkli, kad Dievs personīgi pieskaras cilvēkam. Tad mēs visi aiz laimes raudam. Programmā "Exodus" vispār mēs visi ļoti daudz raudam, un tie ir vieni no skaistākajiem brīžiem, jo tad nāk brīvība. Man ir bijusi liela laime daudzas reizes dzirdēt vārdus "cietumā es beidzot esmu kļuvis brīvs!".

Kas jūsu darbu atšķir no citu ieslodzījumu vietu pārvaldes darbinieku darba?

Cilvēki, kas nāk pie kapelāna, meklē palīdzību. Un neapsūdz mūs visās savās dzīves nebūšanās. Un es domāju, ka tā ir ļoti būtiska atšķirība.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Ticība nav saistīta ar plānošanu, tā nav saistīta ar obligātu pasākumu skaitu, noteiktu atalgojumu, tā nav saistīta ar vārdiem "man pienākas" vai "tev ir pienākums". Ticības gala mērķis vienmēr ir mīlestība uz Dievu un mīlestība uz cilvēku. Un tieši šī mīlestība ir tas, kas ir vislielākā balva un gandarījums.

Mihails Voronovs

Rīgas Centrālcietuma Resocializācijas daļas kapelāns

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt penitenciārajā sistēmā?

Dzīve ir daudz interesantāka, nekā cilvēks var izdomāt. Nekad nebiju domājis par to, ka mani kāds redzēs ieslodzījuma vietās kā darbinieku. No pašas bērnības pret šīm vietām man bija ļoti asa "alerģija". Mans tēvs, jauniešs būdams, divus gadus bija pavadījis aiz restēm, un viņam izdevās dot mums ar brāli poti pret kriminālo romantiku.

Dievs deva iespēju kalpot draudzē, kristīgajā radio. Viņš deva man spēju rakstīt dzeju. 1996.gadā pieņēmām Dieva aicinājumu kalpot Latgalē, un kopš tā laikā tur kalpojam joprojām. 2007. gadā mūsu draudzē bija viesis – Valmieras cietuma kapelāns, mācītājs Nikolajs Vdovs. Redzot, ka starp draudzes locekļiem pārsvarā ir sievietes, māsa Kristū, brālis Nikolajs uzdeva man jautājumu: "Kur ir tavi brāļi?" Un es nezināju, ko viņam atbildēt. Bet brālis Nikolajs turpina: "Visi tavi brāļi ir mūsu cietumā! Nāc pie mums!" Un mana sirds atsaucās. Es sāku braukāt uz Valmieras cietumu kā brīvprātīgais kapelāna palīgs, bet pēc dažiem mēnešiem pieņēmu piedāvājumu strādāt Cēsis, jauniesū audzināšanas iestādē.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir darba specifika?

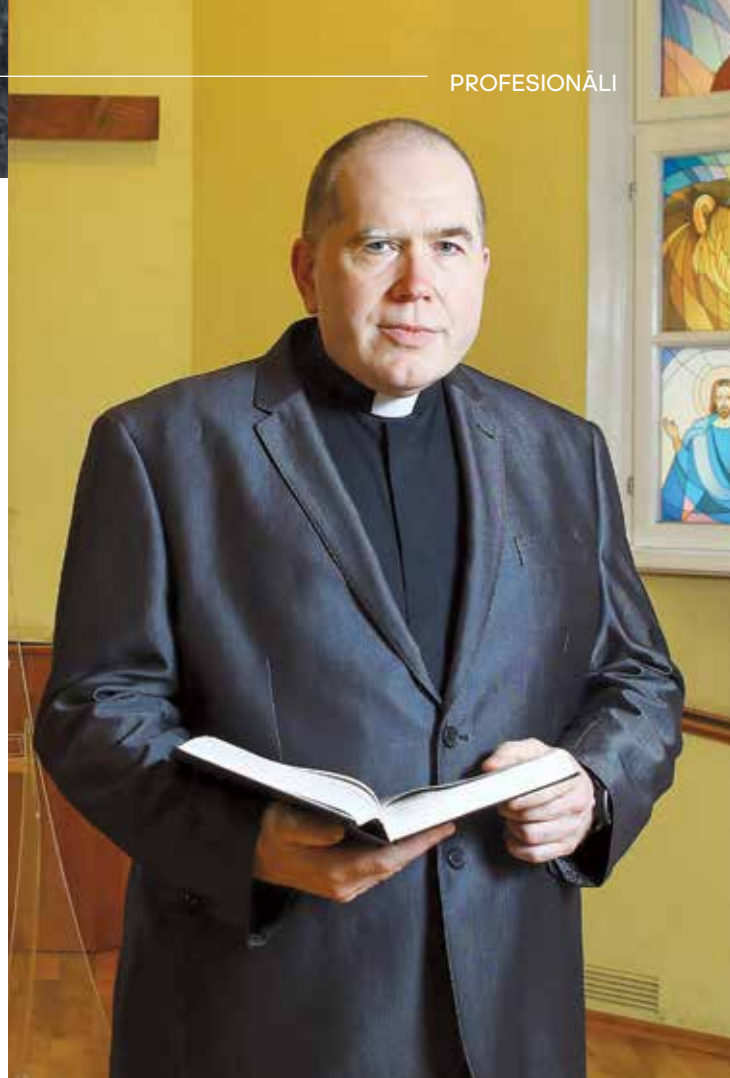
Uzreiz vēlos pateikt par cietumu kapelāna darba specifiku – pastāvīgi ir jābūt starp kādu varu un cilvēkiem, starp darbiniekiem un klientiem. Uzdevums ir viens no vieglākajiem un vienlaikus viens no grūtākajiem – apvienot, nomierināt, nevis šķelt. Tas ir iespējams tikai ar Dieva palīdzību un ar lielu mīlestību, kas nāk no Kristus krusta. Šobrīd cietumu kapelāns Latvijas cietumos ir persona, caur kuru iet visu reģistrēto reliģiju jautājumi. Mēs organizējam tikšanās ar baznīcas un dažādu reliģiju pārstāvjiem, atbildam uz jautājumiem, vadām kapelāna programmas un nodarbības. Covid-19 laikā nodrošinām cilvēkiem iespēju realizēt savas tiesības pievērsties jebkurai reliģijai, strādājam individuāli.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, kā arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā? Un kā jūs rīkojaties gadījumos, kad jāstāsta par savu darbu?

Viedokļi ir ļoti atšķirīgi, tapāt kā cilvēki. Pēdējo gadu laikā penitenciārajā sistēmā notiek lielas pārmaiņas. Padomju laika domāšanas veids, kas uztver sodu tikai tā, ka noziedzniekam ir jāsež cietumā un obligāti jācieš, ir sevi izdzīvojis. Tāda pieeja no noziedznieka veido nevis nākotnē sabiedrībai derīgu locekli, bet zvēru. Tāpēc Latvija cenšas pārņemt Eiropas pieredzi un paņēmienu darbā ar ieslodzītajiem. Pagaidām sabiedrības viedoklis un attieksme pret darbiniekiem un pret pašiem cietumniekiem nav karānāli mainījusies, bet ir cerība, ka izmaiņas būs. Tā kā sabiedrībai ir savs viedoklis par soda izpildes sistēmu un tās svarīgumu, izmantojam labus piemērus no bijušo cietumnieku dzīves. Stāstām, kā ar Dieva palīdzību izmainās cilvēka dzīve un domāšanas veids. Stāstām par reāliem cilvēkiem, un to ir viegli pārbaudīt.

Pastāstiet par kādu atmiņā pallekošu brīdi sava darba laikā.

Vēlos padalīties ar iespaidu, ko ieraudzīju savā pirmajā dienā cietumā. Kad ienācu Valmieras cietuma teritorijā, biju domājis, ka redzēšu individuus, kuru tēls bija iezīmēts manās smadzenēs

no kinofilmām un grāmatām. Ejot starp korpusiem, redzot restes un uzraugus, meklēju šādus tēlus, tos – ar papirosiem zobos. Pēkšņi kapelāns Nikolajs atver durvis ar uzrakstu "Kapela" un... tur bija... cilvēki. Cilvēki! Es sapratu, ko Dievs gribēja man parādīt. Es, tāpat kā visa sabiedrība, redzēju noziedznieku, meklēju noziedznieku, baidījās no noziedznieka. Tas ir pareizi, noziegumi ir briesmīgi un par tiem ir jāsež, bet Dievs vēlas atdalīt noziegumu no cilvēka. Cilvēks var būt brīvs no nozieguma, cilvēkam var būt piedots. Zem šīs atklāsmes iespaida strādāju un kalpoju līdz šai dienai. Cietumos sež cilvēki, kaut brīžiem grūti viņus tā nosaukt, redzot tiesas sprieduma pantus. Ir jāmācas redzēt ar Dieva acīm.

Kas jūsu darbu atšķir no citu ieslodzījumu vietu pārvaldes darbinieku darba?

No paša sākuma, kad sāku strādāt sistēmā, pieņēmu, ka strādā nevis viens cilvēks, nevis kādas atsevišķas daļas, bet komanda. Tāpēc ļoti daudz laika ieguldījām komandas gara veidošanai. Katram ir savs uzdevums, un ikvienam ir savas darbības robežas. Mācāmies darīt darbu savu pienākumu ietvaros. Uzraudzības daļas darbiniekiem ir jādara savs darbs, sociālajiem darbiniekiem – savs, psihologiem – savs. Kapelāns ir garīgās aprūpes, garīgās pasaules pārstāvis. Bet visi kopā mēs esam viena komanda!

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Vislielākais prieks un gandarījums ir tad, kad bijušais cietumnieks, jau nonācis brīvībā, ienāk draudzē. Kad viņa dzīve ar Dieva palīdzību sāk veidoties pēc Bībeles principiem. Tas vairs nav tas "cilvēks no cietuma", bet jaunā radība Jēzu Kristū – Dieva bērns. Bet ikdienā gandarījumu sniedz cilvēku smaidi, jautājumi, pārrunas, kalpošana Tam Kungam. Man kā dzejniekam īpašu gandarījumu un prieku nes dzejoļu panti, kurus raksta mūsu puisi. Tas ir brīnums, kad bijušā noziedznieka roka tur pildspalvu un raksta par mīlestību... par Dieva mīlestību.

Ilona Spure:

“Pārmaiņas var īstenot tikai ar mērķtiecīgu un neatlaidīgu darbu, spējot aizraut un iedvesmot citus.”

Saruna ar ģenerāli Ilonu Spuri.

- KĀ JŪS UZSĀKĀT DIENESTU IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDĒ? KĀDS BIJA JŪSU KARJERAS ATTĪSTĪBAS CEĻŠ UN PĀRMAIŅAS TAJĀ?

- Darbu ieslodzījuma vietu sistēmā sāku 1994. gada 21. martā, tolaik biju vēl pavisam jauna – man bija 24 gadi. Droši vien sākumā pat īsti neapzinājos, uz kuriem es eju. Es strādāju skolā un mācīju pirmklasniekus. Tādēļ var teikt, ka karjeras lēciens bija vērā ņemams. Tā kā es biju latviešu valodas skolotāja, palīdzēju tajā laikā tik tikko radītajam cietumu personāla Mācību centram tulkot dažādus mācību materiālus un dienesta dokumentus, jo vairums tolaik esošo dienesta dokumentu bija krievu valodā. Es pat varētu teikt, ka toreiz man tas šķita pārsteidzoši, ka cietumu sistēmā darbs ilgu laiku varēja notikt tikai bilingvāli – runājot, darot un rakstot divās valodās. Jo tajā laikā daļa apmācāmo jeb kursantu nebija spējīgi uztvert mācību vielu latviešu valodā. Un tā, soli pa solim, es diezgan ātri tiku atestēta, iestājos dienestā, un mana pirmā dienesta pakāpe bija leitnante.

Kad stājos augstskolā un pabeidzu to, mani dzīves mērķi un domas par potenciālo karjeru noteikti bija citādi, bet ne mirkli neesmu nožēlojusi, ka neturpināju karjeras ceļu kā pedagogs, bet aizgāju strādāt uz Mācību centru, kur ļoti īsā laikā kļuva par pasniedzēju, bet nākamā sešu gadu laikā – jau par vecāko pasniedzēju, mācot jau piecus mācību priekšmetus. Līdz ar to arī mana pirmā pieredze darbā ieslodzījuma vietā bija tad, kad tik tikko sāku darbu Mācību centrā. Mācību centra vadība mani aizsūtīja stažēties uz Ilģuciema cietumu, kas ir sieviešu cietums. Tā bija mana pirmā saskare ar cietuma vidi, ar ieslodzītajām, ar cietuma personālu, tieši tad arī centos saprast, kas ir cietums un kādi procesi tajā notiek. Tajā laikā cietumu vadīja Nadežda Trosjuka, kura ir ievērojama personība cietumu sistēmā, ja runā tieši par deviņdesmitajiem gadiem, par laiku, kad cietumu sis-

tēma mainījās. Tika pārveidota labošanas darbu kolonijas sistēma uz mūsdienu cietumu sistēmu, un tā laika cietumu priekšniekiem bija jāpārdzīvo diezgan trauksmaini laiki. Deviņdesmitie gadi bija diezgan skarbi, ņemot vērā to, kas notika Latvijā pēc valsts iekārtas maiņas, un tas ir jāvērtē arī kontekstā ar daudziem procesiem cietumos, kas ar to bija saistīti – gan ieslodzīto nodarbinātība, izglītība un citi jautājumi, tai skaitā, protams, drošības aspekti.

Ierodoties sieviešu cietumā, es nodomāju – ārprāts, kā es tikšu galā, jo man toreiz Trosjukas kundze likās tik stingra, tik prasīga. Bet, protams, pēc vairākām sarunām, kad spēju viņu vērtēt jau kā personību un kā profesionāli, mani pirmie iespaidi mainījās.

Nākamreiz ar soda izpildes jomu un šīs sistēmas attīstību saskāros, stažējoties Zviedrijā. Jāsaka paldies par iespēju, ko man piedāvāja cietumu sistēmas vadītājs ģenerālis Vitolds Zahars. Man bija iespēja divu nedēļu stažēšanās laiku pavadīt Zviedrijas cietumu sistēmas personāla apmācības iestādē un vērot, kā zviedri organizē personāla apmācību procesu, kāds ir viņu programmu saturs, kādi priekšmeti tiek iekļauti šajās mācību programmās. Cik ilgi māca, kā komplektē apmācāmo grupas un kā tur veic praktisko nodarbību organizēšanu. Tā bija laba iespēja redzēt kaut ko vairāk nekā tikai mūsu valsts pieredzi. Īpaši svarīgi tas bija laikā, kad visās jomās Latvijā notika aktīvas pārmaiņas – bija ļoti svarīgi atrast to pareizo cietumu sistēmas attīstības ceļu, kurā mums, Latvijā, doties. Jāsaprot, ka mēs neesam sliktāki par citiem, mūsu sistēma nav sliktāka par jebkuras citas valsts cietumu sistēmu, bet skaidrs, ka mums bija nepieciešams laiks, lai pilnveidotos. Otru stažēšanās laiku daļu es pavadīju vairākos Zviedrijas cietumos – man bija iespēja redzēt dažādu režīmu cietumus, turklāt redzēt no iekšpuses, kā funkcionē cietumi, kā notiek procesi, kā tiek organizēts darbs.

Tā bija ļoti laba iespēja, un varu droši teikt: viens no impulsiem, kas noteikti ietekmēja manu turpmāko profesionālo attīstību šajā jomā. Pa to laiku pabeidzu arī magistrantūru un pārņācu strādāt uz ieslodzījuma vietu pārvaldi. Var teikt, ka iepazīnu sistēmu no pašiem pamatiem – toreizējā Sociālās rehabilitācijas daļā kādu laiku es strādāju inspektora amatā, apguvu jaunas prasmes un iemaņas – aktīvi mācījos, pilnveidojos, guvu zināšanas, kas man noderēja, lai varētu šajā jomā tālāk attīstīties un strādāt. Pēc kāda laika kļuju par vecāko inspektori un tad arī par šīs daļas priekšnieci.

Varu apgalvot, ka tolaik – 2000. gadu sākumā – bija dramatiska situācija tieši sociālās rehabilitācijas jomā – tā toreiz šis darbs tika dēvēts. Soda izpildes kodeksā dažādās vietās bija pieminēti tikai trīs jēdzieni, bija vienkārši "audzināšana" un "pāraudzinašana", bet tas neizteica neko. Īsti pat nevarēja iezīmēt un plānot nepieciešamos resursus, vai arī budžetu konkrēti šai jomai, jo nebija regulējuma, uz kuru balstīties. Un, raugoties uz Soda izpildes kodeksa redakciju, kāda tā tolaik bija, diez vai varēja izšķetināt, kādi tad ir sociālās rehabilitācijas uzdevumi un pienākumi amatpersonai, kas to veic. Tad mēs sapratām, ka nav cita ceļa – tas viss ir jāmaina. Lai kaut ko mainītu, bija jāķeras pie politikas plānošanas dokumentu izstrādes.

Atceros, tas bija nopietnais sākums darbam kopā ar Tieslietu ministriju, jo tajā brīdī ieslodzījuma vietu sistēma tika nodota no Iekšlietu ministrijas Tieslietu ministrijas pakļautībā. Tad mēs sākam strādāt pie politikas plānošanas dokumentiem. Pirmā iniciatīva nebija par resocializāciju kā tādu, bet gan par ieslodzīto izglītības organizēšanu cietumos, jo tā bija reāla problēma. Vēl divtūkstošo gadu sākumā bija 15 ieslodzījuma vietas – un pa visām ieslodzījuma vietām mēs varējām kopumā uzskaitīt varbūt kādas 3–5 skolas, kas reāli darbojās. Tas bija daudz par maz, un ne par kādu ieslodzīto izglītību mēs īsti runāt nevarējām. Bija daži cietumi, piemēram, Ilģuciema cietums, kas spēja skolu saglabāt arī pēc valsts iekārtas maiņas. Šī skola strādāja gan padomju laikā, gan arī pēc tam. Viņi spēja saglabāt šo sadarbību. Bet pārējās ieslodzījuma vietās, laikiem mainoties, viss tika likvidēts, un vietā nekā jauna nebija.

Mainījās valsts iekārta, un tādi uzņēmumi Latvijā, kas pirms tam bija ļoti zināmi un produktīvi, vairs neeksistēja – ne VEF, ne "Radiotehnika", ne citi, kas iepriekš sadarbojās ar cietumu sistēmu un ieslodzītajiem deva darbu. Faktiski arī šajā segmentā iestājās pilnīgs pagrimums. Visi sociālās rehabilitācijas līdzekļi ieslodzītajiem bija nenoteikti, un sistēma bija jārada no jauna. Tas viss bija kā milzīgs lauks, kuru nevar apart vienlaicīgi, bet ir jāiet, ja tā var teikt, pa vagām. Tā es arī darīju – sāku pa vagām. Un pirmā bija izglītība. Nākošā – nodarbinātība. Un tā uz priekšu. Un tikai tā mēs varējām tikt pie kopējās ainas, ko šodien sauca par resocializāciju. Tika paveikts milzīgs darbs un ieviestas pārmaiņas attiecībā uz psihologu un sociālo darbinieku darbu cietumā. Atceros, ka mēs kopā ar Māri Lusti savulaik gājām pie

vadības ar iniciatīvu, ka cietumos ir jāievieš sociālā darbinieka amats, un saņēmām diezgan lielu neizpratni un noraidījumu. Mums nācās pierādīt, ka tas vispār ir nepieciešams, kaut gan tas jau darbojās ārvalstu cietumu sistēmās. Tāpēc arī notika diezgan liela iekšējā cīņa, lai panāktu to, kas šodien liekas absolūta norma. Mēs ieguldījām daudz laika un darba, un tāpēc Soda izpildes kodeksā ir vesela sadaļa par resocializāciju, kurā mēs esam definējuši, kas tā ir, ko mēs ar to saprotam, kādi ir resocializācijas līdzekļi un mērķi. Un tikai pēc šī veikuma mēs varējām prasīt budžeta naudu un plānot jaunus amatus. Tas bija ļoti svarīgs un nozīmīgs darbs.

Vēl viens nozīmīgs jautājums, pie kura esam darba grupās strādājuši: soda mērķis. Un pēdējo 20–30 gadu laikā tas ir mainījies. Tad, kad sāku savas dienesta gaitas cietumu sistēmā, tad soda mērķis galvenokārt bija izolēt noziedzīgā nodarījuma veicēju no sabiedrības. Un viss. Šo gadu laikā tas ir kardināli mainījies. Šodien ikviens jau saprot, ka, ieliekot cilvēku cietumā kā tādā noliktavā, nekas nemainīsies, un cilvēks no cietuma neiznāks labāks. Tieši tāpēc ir svarīgi ar notiesāto strādāt jau no pirmās dienas ieslodzījumā, lai viņš varētu atgriezties sabiedrībā. Tas ir ļoti nopietns darbs, darbs ar likumpārkāpēja "galvu" – domāšanu, prātu, gribu, vēlmēm, ar dzīves vērtību maiņu, attieksmes maiņu. Un tas ir ļoti smags darbs. Tāpēc es piekriņu tiem akadēmisko darbu autoriem, kuri vienmēr ir teikuši un norādījuši, ka darbs cietumā – tas ir pasaulē visgrūtākais darbs.

- IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDE JAU IR ĪSTENOJUSI UN TURPINA ĪSTENOT VAIRĀKUS PROJEKTUS AR EIROPAS SOCIĀLĀ FONDA UN NORVĒGIJAS FINANŠU INSTRUMENTA ATBALSTU. KĀDU IEGULDĪJUMU SISTĒMAS ATTĪSTĪBĀ DEVSĪ JAU ĪSTENOTIE UN VĒL ĪSTENOŠANAS STADIJĀ ESOŠIE PROJEKTI? KĀ JŪS VĒRTĒJAT STARPTAUTISKO SADARBĪBU?

- Ieslodzījuma vietu pārvaldei kā valsts pārvaldes iestādei, kā soda izpildes iestādei noteikti ir svarīgi būt pamanāmai starptautiskajā aprīvē. Iestādes tēlu starptautiskā līmenī ir sācis veidot un tajā daudz darba ieguldījis ģenerālis Vitolds Zahars. Viņš diezgan aktīvi piedalījies dažādos forumos, zinātniskās konferencēs ar savu viedokli un līderību, kas arī palīdzējis nest šo pārvaldes tēlu starptautiskā līmenī. Un ne vienmēr jādodomā par to, ko mēs no tā iegūsim. Svarīgi ir saprast, ko mēs varam dot citiem, ar kādu pieredzi dalīties starptautiskā līmenī.

Es pati esmu vienmēr bijusi iesaistīta dažādās projektu attīstības stadijās. Es esmu gan pati rakstījusi, gan vērtējusi, gan arī īstenojusi projektus. Projektus rakstīju, strādājot Mācību centrā, sākot jau no 1998. gada. Tā bija mana pirmā pieredze darbā ar projektiem cietumu sistēmā. Protams, ka toreiz grantu atbalsti bija diezgan mazi, bet tas bija labs sākums un visādā ziņā arī ļoti laba pieredze. Tā bija pirmā iespēja nopietnāk sadarboties ar citu valstu cietumu sistēmām un pārņemt labo praksi un pieredzi no ārzemju cietumu sistēmu kolēģiem.

Tāpēc vēlos uzsvērt kādu ļoti nozīmīgu projektu. Kad es sāku strādāt ieslodzījuma vietu sistēmā, tad tika uzsākta piecu gadu projekta īstenošana – ar nosaukumu "Nord-Balt Prison Project". Man bija tas gods strādāt šajā projektā. Un jau pieminētā stažēšanās Zviedrijas cietumu sistēmā norisinājās tieši šī projekta ietvaros. Projekta īstenošanā piedalījās Latvija, Zviedrija un Norvēģija. Tātad arī sadarbība ar Norvēģiju ir mērāma jau trešajā gadu desmitā. Un vēl joprojām projektu īstenošanā mums ir ļoti cieša sadarbība tieši ar Norvēģijas korekcijas dienestu vadību.

Ir svarīgi ar notiesāto strādāt jau no pirmās dienas ieslodzījumā.

Gribu vēl mazliet atgriezties pie "Nord-Balt Prison Project" – pēc valsts iekārtas maiņas, Latvijas cietumu sistēmai pārejot no labošanas darbu kolonijām uz cietumu sistēmu, bija ļoti nozīmīgs šī projekta ietvaros sniegtais atbalsts, jo daļa no projekta aktivitātēm bija vērstas tieši uz personāla apmācības jautājumiem, kā arī uz cilvēktiesību ievērošanas jautājumiem cietumos. Tas faktiski bija pirmais impulss – lai aktualizētu šos jautājumus cietumu sistēmā. Jo kolonijās par cilvēktiesībām netika runāts. Arī tāds dokuments kā Eiropas cietumu noteikumi netika ne skatīts, ne respektēti. Un caur šo projektu, caur personāla izglītības aktivitāti Eiropas cietumu noteikumi mums kļuva nedaudz saprotamāki. Protams, neviens īsti neticēja, ka tos kādreiz varētu dzīvē ieviest un īstenot Latvijas cietumos. Toreiz tas likās neiespējami.

Otra daļa aktivitāšu šajā projektā vairāk tika vēsta uz materiālā rakstura lietām, varētu teikt, uz humāno palīdzību materiāltehniskā nodrošinājuma ziņā. Piemēram, tie bija pirmie datori, jo līdz šim datoru cietumu sistēmā vispār nebija. Tad tie tika atsūtīti tieši no Zviedrijas cietumu personāla mācību centra. Tie bija divi vai trīs "makintoši", ar kuriem man arī bija tas gods stādāt, jo cita nekā nebija. Bija rakstāmmašīna, ar kuru es rakstīju lekciju materiālus. Tās bija tādas elektriskās rakstāmmašīnas divās valodās. Tajā laikā pāris datori nonāca arī cietumos. Kā arī pirmais printeris un pāris mācību grāmatu angļu valodā. Jā, tas bija tāds īpatnējs laiks. Bet viena no labākajām lietām, kas bija šajā projektā – tā bija iespēja mūsu cietumu vadītājiem un pārvaldes vadošajiem cilvēkiem braukt mācību vizītēs vai apmaiņas vizītēs, redzēt, kas tad tur notiek aiz "žoga". Tika apmeklēti cietumi gan Norvēģijā, gan Zviedrijā. Protams, tika piedzīvots tāds kultūršoks, ka no tā laika arī radies stereotips, ka cietumi Norvēģijā un Zviedrijā ir kā piecvaigžņu viesnīcas.

Tagad raugoties atpakaļ, nekas tāds pārāks nebija, tikai pie mums pašiem apstākļi bijuši tik drastiski un pat demoralizējoši, ka tā atšķirība, tā plaisa ir bijusi milzīga. Protams, ka tajā laikā lielajās vienībās mums bija ap 60 ieslodzītajiem vienā telpā ar trīsstāvēgām gultām. Es tos laikus atceros: ieej telpā uz pārbaudi un pat gaismu neredzi cauri tai telpai. Kāda gan varēja būt drošība un kāda uzraudzība – toreiz šos jēdzienus varēja lietot visai nosacīti. Savukārt Norvēģijā vai Zviedrijā, kur bija vienvietīgas, maksimums divvietīgas kameras, bija attiecīgi arī cits uzraudzības darbs, citi drošības aspekti. Tāpēc mums tas kultūršoks arī bija tik liels.

Atceros, ka, atbraucot atpakaļ no komandējumiem, pirmais, ko metāties darīt – pārkrāsot sienas cietumā. Tas man ir ļoti iespaidies atmiņā. Un pat savā ziņā pārsteidza, šokēja, ka mēs skatāmies tik sekli. Pirms tam visi cietumi bija tumši zaļā, tumši brūnā vai tumši pelēkā krāsā. Tad mēs atbraucām no Norvēģijas vai Zviedrijas, kur mums sadāvina humāno palīdzību – dažus spaiņus krāsas. Un ko mēs darām? Metāties pārkrāsot sienas. Kāpēc to stāstu – sienas nokrāsošana aizņem vienu dienu, divas dienas, tas noteikti kaut ko vizuāli uzlabo, bet

mums svarīgākais ir bijis mainīt nevis sienu krāsu, bet nodarbināto apziņu, attieksmi, gan pret darbu cietumā, gan pret ieslodzītajiem, gan pret saviem padotajiem – tas aizņēma daudz vairāk laika.

Šobrīd, kad ir pagājuši teju 28 gadi, kopš es strādāju sistēmā, tas viss ir izdzīvots. Tikai tad nāk izpratne par to, cik daudz tomēr cietumu sistēmā ir mainījies, kardināli mainījies. Taču tas ir prasījis laiku – mainījies soda mērķis, un mēs esam radījuši soda saturu. Latvijas cietumu sistēma diezgan ātri ir spējusi atgūties no savas vēsturiskās pieredzes un pilnveidoties. Šobrīd varu apgalvot, ka cietumu sistēma Latvijā varētu būt pat ļoti mūsdienīga jau šodien, ja mums būtu dota tāda iespēja. Diemžēl vairākkārtēja jautājuma par jaunā cietuma būvniecību atlikšana ir devusi tikai negatīvu ietekmi. Tas ir ļoti bremzējis attīstību, jo faktiski cietumu sistēma fiziski un morāli ir novecojusi un nonākusi līdz tai galējai robežai, ka tālāk vairs nav, kur atkāpties.

Ja mēs gribam šodien runāt par jaunu personālu, par personāla nomaiņu, par jaunu cilvēku ienākšanu cietumu sistēmā ar motivētu vīziju par darbu un profesionālu attieksmi, tad tā ir praktiski neiespējamā misija. Jo noteikti ir citi, daudz pievilcīgāki darbi Rīgā vai kur citur Latvijā. Un darbs cietumā ar šī brīža drošības situāciju noteikti nebūs jaunā cilvēka aicinājums.

Bet tas, kā mēs varam uzlabot sistēmu, ko esam arī pierādījuši, ir ar projektu īstenošanu un atbalstu. Tieši Norvēģijas finanšu instrumenta projekti, kas šobrīd tiek īstenoti jau trešajā kārtā, ir ļāvuši parādīt, ka mēs varam strādāt mūsdienīgi, atbilstoši mūsdienu soda izpildes prasībām, mūsdienīgā vidē, turklāt panākot ļoti efektīvus un labus rezultātus. Jo, piemēram, tie cilvēki, kuri nonāk Atkarīgo centrā, neraugoties uz to, ka pamatmērķis ir strādāt ar atkarībām, mainās, un viņi mainās lielākoties tādēļ, ka tur ir pilnīgi normāli, cilvēcīgi soda izpildes apstākļi, normāla, cilvēcīga attieksme no darbinieku puses. Tur vairs nav īsti iemesla uzturēt kādreizējo "cietuma subkultūru", tā vienkārši zaudē jēgu. To, protams, var darīt, arī piestrādājot pie konkrētiem aspektiem, kas ir maināmi vecajos cietumos, bet ne vienmēr novecojusi infrastruktūra mums to ļauj paveikt.

Pārvaldei šis ir trešais norvēģu projekts, šobrīd mēs strādājam pie personāla izglītības jautājumiem sinerģijā ar Eiropas Sociālā fonda projektu. Un, pateicoties Eiropas Sociālā fonda projektam, mēs tiekam gan pie pilnveidotas personāla atlases sistēmas, gan strādājam pie trim jaunām mācību programmām, kuras mēs varēsīm īstenot jaunajā mācību iestādē, jaunajā infrastruktūrā.

Atceros, ka viens no pirmajiem norvēģu projektiem, respektīvi, pirmās kārtas Norvēģijas finanšu instrumenta projekts, bija saistīts ar ieslodzīto izglītības jautājumiem, tieši profesionālo izglītību. To attīstījām divos Zemgales cietumos – Jelgavas un Jēkabpils cietumos, tajā laikā es pati arī vadīju šo projektu. Liels gandarījums ir vērot, kā ir attīstījusies un nostabilizējusies sadarbība ar norvēģu partneriem. Tā tiešām ir kļuvusi ļoti cieša, pateicoties tam, ka Latvijas ieslodzījuma vietu pārvaldei un projektu vadības grupai ir izdevies jau iepriekšējo projektu – Atkarīgo centra izveidi Olaines cietumā – īstenot tik ļoti veiksmīgi. Šis projekts ir guvis ļoti augstu novērtējumu starptautiskā līmenī, un arī norvēģu piešķirtā grantu ietvaros atzīts kā labākais īstenotais projekts.

Jāsaka, ka gan Eiropas Sociālā fonda projekti, gan Norvēģijas finanšu instrumenta projekti ir galvenais ieslodzījuma vietu sistēmas attīstības virzītājspēks, jo ikdienā mēs katrs darām savu

Ceru, ka pēc
pieciem gadiem būs
jaunais cietums.

darbu, veicam savus darba un dienesta pienākumus, un bieži vien mums neatliek laiks darīt vēl kaut ko papildus – īstenot idejas un ieviest inovācijas. Mums pietrūkst resursu, lai to darītu. Un projekti kompensē šo deficītu. Tie mums dod šo papildu resursu, un mēs varam dzīvē īstenot gan jaunus idejas, gan attīstības vīzijas. Jo ir svarīgi tiešām sistēmiski projektus gan plānot, gan arī turpmākos projektus organizēt tā, lai attīstība būtu vēl jaudīgāka, lai tas tiešām dotu nopietnu grūdienu ieslodzījuma vietu sistēmas izrāvienam uz priekšu.

- ŠOBRĪD ĪSTENOŠANĀ IR PROJEKTS PAR JAUNĀ MĀCĪBU CENTRA IZVEIDI, PASTĀSTIET PAR TĀ VĪZIJU, KĀPĒC TAS MUMS IR NEPIECIEŠAMS?

- Mūsu esošais Mācību centrs diemžēl ir pārāk maza saliņa, lai varētu īstenot visas tās apmācību vajadzības, kādas ilglaicīgā periodā ir sakrājušās mūsu sistēmā. Jauns Mācību centrs ir akūti nepieciešams. Mums jau sen vienkārši pietrūka resursu un iespēju attīstīt mācību iestādi, jo mēs saskatām ļoti lielu deficītu gan mācību saturā, gan mācību procesa organizēšanas iespējās, turklāt arī vide ir ļoti ierobežota. Mums vispār nav atbilstošas mācību infrastruktūras. Mūsu Mācību centrs mitinās burtiski pāris telpās vienā no Centrālcietuma ēkām. Tas, nenoliedzami, apgrūtina loģistiku un piekļuvi tam. Un attiecīgi esošie resursi nav pietiekami, lai mēs varētu nodrošināt gan teorētisko, gan praktisko mācību sadzīvu īstenošanu atbilstoši mūsdienu izpratnei par to, kādam būtu jābūt mācību procesam, kādām būtu jābūt mūsdienīgām mācību metodēm un tamlīdzīgi. Manuprāt, mācību iestāde ir pamatu pamats, lai mēs varētu vispār runāt par kvalificētu, profesionālu, motivētu, visādā citādā ziņā efektīvu cietuma personālu. Un tāpēc tiešām ir liels gandarījums, ka mums ir tā iespēja ne tikai veidot jaunu infrastruktūru, bet arī saturu, domājot par to, kā mēs pareizi atlasīsim pedagogisko personālu, mācībspēkus, kas strādās jaunajā mācību iestādē; kā tos apmācīsim, kā pēc tam organizēsīm mācību darbu dažādos līmeņos, īstenojot programmas ne tikai instruktoru līmenī, bet arī pilnveidojot gan cietumu vadītāju, gan resocializācijā nodarbināto darbinieku profesionālo kvalifikāciju.

Noteikti šajā gadījumā var runāt arī plašāk – apmācības attiecībā uz visu cietuma personālu, jo katrs savā ziņā ir iesaistīts

resocializācijas procesā. Tāpat arī nepieciešama kvalitatīva mācību programma drošības sektoram. Ar to es domāju gan uzraudzību, gan apsardzi, gan drošības daļas darbiniekus. Jo laiki mainās un mācību vajadzības arī mainās. Mums ir ļoti svarīgi mācīt darbiniekiem, kas ir profesionālā komunikācija, kas ir dinamiskā drošība. Ar specifiskiem un tuvcīņu vien mēs visu nevaram aptvert. Tā ir ļoti nozīmīga joma, taču bez profesionālās komunikācijas darbs nav pilnvērtīgs. Un mācību saturs arvien noteiktāk ir jābalsta uz izpratni, kāds ir mūsu darba mērķis, ko mēs nākam katru dienu cietumā darīt, par ko saņemam atalgojumu, ko sabiedrība no mums sagaida un kādu pienākumu mums ir deleģējusi valsts. Tādēļ es uzskatu, ka jaunā Mācību centra vīzija ir balstīta uz nepieciešamību pielikt visas pūles, lai mēs attīstītu patiesi profesionālu un motivētu personālu.

- JAUNAJĀ MĀCĪBU CENTRĀ PAREDZĒTS ARĪ IESLODZĪJUMA VIETU MUZEJS. KĀDA NOZĪME IR IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDES MUZEJAM, TĀ IZVEIDEI, EKSPOZĪCIJAS PAPILDINĀŠANAI, TĀ ATTĪSTĪBAI? KĀDU JŪS TO REDZAT NĀKOTNĒ?

- Kad atnācu strādāt ieslodzījuma vietu sistēmā, es atceros, ka vēl no padomju koloniju laikiem cietumos bija saglabājušās melnbaltas bildes, kas bija salīmētas albumos, un tā bija konkrētas ieslodzījuma vietas maza vēstures liecība. Ir ļoti interesanti pētīt, kā cietums vispār veidojies, kad tas dibināts un kas tur ir bijis pirms tam. Vai tiešām tas ir mērķtiecīgi būvēts kā cietums, vai arī tikai pielāgots cietuma vajadzībām. Situācijas ir dažādas, jo mums cietumi ir diezgan seni, un dažiem drīz jau tuvosies 200 gadi. Piemēram, Daugavgrīvas cietums izveidots cara laika fortā – daļā no forta nocietinājuma ir cietums. Piemēram, 1980. gadā, Maskavas olimpiādes gadā, tika būvēts Jēkabpils cietums ar barakveidīgām būvēm. Ir interesanti sekot cietumu vēsturei, taču vēl jau ir tāda lieta kā soda izpildes vēsture, un tas jau ir cits stāsts.

Pirmajā ekspozīcijā, kuru es veidoju 1998. gadā, vēstījums par soda izpildi Latvijas teritorijā aizsākās no 12. gadsimta. Kāpēc ne senāk? Tieši tāpēc, ka nepastāvēja rakstība, tāpēc arī īsti nevaram izsekot senākai soda izpildes vēsturei Latvijas teritorijā. Interesanti ir sekot tam, kā viss mainījies, kā tapuši likumi,

tieši sodu likumi, un kā tas viss ir attīstījies. Viens ļoti interesants periods – Latvijas pirmās brīvvalsts laiks 20. gadsimta 20.–30. gados. To laiku patiesi var uzskatīt par Latvijas cietumu sistēmas uzplaukuma periodu, kad radās resocializācijas idejas, skolas un nodarbinātība bija tik augstā līmenī, ka Latvijas cietumu sistēma 30. gados ieņēma ceturto vietu Eiropā pēc cietumu sistēmā saražotā apjoma. Un tajā laikā arī iezīmējās tāda interesanta personība kā Pauls Rūdolfs Rubis, izcila personība, kas sniegusi neatsveramu ieguldījumu Latvijas cietumu sistēmas attīstībā.

Manuprāt, mūsu nozarei ir nepieciešams apzināties savu vēsturi, savas izcelšanās un veidošanās pirmsākumus, un saprast to vēsturisko ceļu, kādu esam gājuši, kā tas ir mainījies, kāpēc ir mainījies un kāds tas ir šodien. Runājot par ekspozīcijas papildināšanu, protams, var iet dažādos virzienos. Tas, ko tikko minēju, ir vēsturisks skatījums pa vēstures periodiem, vai arī par konkrētu cietumu attīstību, bet vēl jau mēs varam runāt par konkrētām tematiskām ekspozīcijām, piemēram, bēgšanas Latvijas cietumu sistēmā. Visi atceramies par Pārīlupes gadījumu – par to vien var veselu ekspozīciju uztaisīt, kuru noteikti aizrautīgi cilvēki nāktu skatīties. Kopš tā brīža ir pagājuši 25 gadi, un mēs šobrīd varam atklātāk par to runāt. Tad noteikti būtu interesanta ekspozīcija par tetovējumiem cietumā, vai norītajiem priekšmetiem. Jebkuru darba aspektu varētu paņemt un uztaisīt ekspozīciju. Mainīgo ekspozīciju. Taču ļoti svarīgi ir paturēt prātā, ka bez vēstures nav nākotnes. No sākuma ir jāapzinās vēsture, un tad jāveido nākotne, uz kurieni mēs dodamies un kā attīstāmies. Tāpēc es esmu ļoti gandarīta, ka beidzot cietuma muzejam būs savas pienācīgas telpas jaunajā mācību iestādē, un es ļoti ceru, ka tur būs kāds atbildīgs cilvēks, kurš varēs pilnvērtīgi ar to nodarboties, rūpēties par jau esošās ekspozīcijas papildināšanu, kā arī turpināt pētniecisko darbu.

- DIENESTĀ IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDĒ ESAT JAU 27 GADUS. KĀDAS IR JŪSU DIENESTA LAIKĀ GŪTĀS VĒRTĪGĀKĀS ATZINĀS? KĀDI IR BIJUŠI SAREŽĪTĀKIE BRĪŽI UN VEIKSMĪGĀKIE RISINĀJUMI?

- Uzreiz iedomājos par mūsu norvēģu kolēģiem. Vienā no starptautiskajām konferencēm nonācām pie atziņas, ka, neko nemainot, nekas arī nemainīsies. Šajos pāris vārdos ir ietverta ļoti dziļa būtība, jēga. Un tā ir arī ar cietumu sistēmu. Var jau dzīvot tā, kā ir, un turpināt gausties par to, cik viss ir slikti, bet, ja mēs paši neko nemainīsim, visu laiku žēlosimies, tad jau nekas arī nemainīsies, jo pirmām kārtām jāmainās ir mums pašiem. Tad ir vēl viena doma, ka pārmaiņas var īstenot tikai ar mērķtiecīgu un neatlaidīgu darbu, spējot aizraut un iedvesmot citus. Ja nav tās dzirksts acīs, un arī pats neesi motivēts – nevienu sev līdzī neaizrausi. Neviens tev vienkārši nesekos. Tev pašam ir jābūt pilnīgi pārliecinātam par to, ko tu dari un uz kurieni ej.

Šo cietumu sistēmas vidi var raksturot kā tādu vecu, milzīgu kravas kuģi, kas nedaudz ierūsējis no vecuma. To ir ļoti grūti novirzīt no ieņemtā kursa vai pavilkt uz priekšu. Taču, lai to izkustinātu no vietas, tiešām ir jābūt spēkam un pilnīgai pārliecībai par to, kur tu grasies doties – par pareizo virzienu. Un vēl – jābūt prasmei pieņemt un īstenot kaut ko jaunu. Neatkarīgi no vecuma vai pieredzes, bet balstoties uz spējām saredzēt rītdienu un doties līdzī laikam. Man ir bijis kolēģis, kuram nu jau ir 60 gadi. Bet, kamēr viņš vēl bija dienestā, vienmēr jautāja: "Ilona, ja tev ir kāda jauna ideja, vai kaut ko vajag aprobēt vai izmēģināt, dod šurp, mēs izmēģināsim mūsu cietumā!" Es runāju par cietuma vadītāju, protams. Tajā pat laikā ir 10 gadus jaunāki cilvēki par mani, no kuriem es ne reizi nesmu dzirdējusi nevienu vārdu par rītdie-

nu. Tad man paliek skumji: vai tad viņi nespēj saredzēt, kur mēs ejam un kas būs rīt, kas būs pēc pieciem gadiem ar cietumu sistēmu, kas būs pēc 10 vai 50 gadiem? Atliek secināt, ka visiem nav dota šī spēja redzēt rītdienu – un tas nav atkarīgs no vecuma.

- KĀDU JŪS GRIBĒTU REDZĒT IESLODZĪJUMA VIETU SISTĒMU PĒC PIECIEM, PĒC 10 GADIEM?

- Es ļoti gribētu cerēt un joprojām ticu, ka pēc pieciem gadiem būs jaunais cietums. Un jaunais cietums noteikti palīdzēs pilnvērtīgi īstenot iesāktās kriminālsodu izpildes reformas, kurās mēs tiešām esam iedzīlīnājušies un paveikuši nozīmīgu darbu. Lai tas viss nebūtu daļēji vēltīgs darbs, jaunais cietums ir akūti nepieciešams. Nevis tikai tāpēc, ka tā būtu ļoti skaista un laba darba vide, lieliska infrastruktūra, kurā sodu ieslodzītie var izciest labos apstākļos, bet tā būtu vide, kur mēs beidzot pilnvērtīgi varētu īstenot personāla atlasī, personāla nomaiņu, īstenot to jauno filozofiju, kuru iestrādājam jaunajā kriminālsodu izpildes likumprojektā. Pēc būtības pilnībā mainot soda jēgu. Bet to mēs nevaram izdarīt vecajā cietumu infrastruktūrā, mums tiešām akūti nepieciešams jaunais cietums, un tādēļ es ceru, ka pēc pieciem gadiem būs jaunais cietums, būs atlasīts, apmācīts jauns personāls, kas tajā strādās.

Attiecīgi mums būs daudz vieglāk atlikušos cietumus sakārtot, mērķtiecīgi ieguldot budžeta līdzekļus tajos cietumos, kuros būs perspektīva turpināt darbu arī pēc desmitiem gadu. Kā piemērus var minēt Valmieras cietumu vai Cēsu Audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem. Šīs iestādes mēs mērķtiecīgi sakārtojam, lai viņi varētu vēl ilgus gadus turpināt savu darbību mūsdienīgos apstākļos.

Pēc 10 gadiem? Pēc 10 gadiem, es jau varētu teikt, ka vairs nav neviena vecā cietuma, izņemot tos, kas ir perspektīvi, kuros mēs šobrīd daudz ieguldām, bet nav vairs policis neviens, kurš ir neatbilstošs mūsdienu apstākļiem, kurā ir nepieņemama darba vide. Ir radīti divi jauni cietumi un pilnveidoti tie, kurus varam sakārtot no esošajiem. Un viss! Cietumu sistēma būtībā savu reformu būs piedzīvojusi – varēs mazliet uzelpot un darboties atbilstoši starptautiskajām un cilvēktiesību prasībām. Rūpes par personāla labsajūtu, par personāla drošību, drošu darba vidi: tas ir tas, ko es vēlētu redzēt Latvijas cietumu sistēmā.

- NOSLĒGUMĀ - KĀDS BŪTU JŪSU NOVĒLĒJUMS KOLĒĢIEM?

- Es noteikti saviem kolēģiem novēlētu izturību, vienmēr saglabāt vēlmi profesionāli pilnveidoties, būt motivētiem! Un apzināties, ka ikviens darbs cietumu sistēmā ir nozīmīgs un būtisks, lai mūsu sabiedrība varētu justies drošāk.

Ikviens darbs cietumu sistēmā ir nozīmīgs un būtisks, lai mūsu sabiedrība varētu justies drošāk.

Droša sabiedrība – zinošu profesionāļu lolojums

TEKSTS: MĀRIS LUSTE

Likums visiem dzīves gadījumiem

Latviju mēdz dēvēt par likumu lielvalsti – šīs publikācijas sagatavošanas dienā mūsu valstī spēkā ir 6208 likumi, bet – atskaitot likumu grozījumus – 1650, kas nozīmē, ka aptuveni uz katru tūkstoši Latvijas iedzīvotāju ir pa likuma pamattekstam.¹ Valstij uzņemoties arvien plašāku sociālo kontroli, attīstītās sabiedrības daudzviet pasaulē piedzīvo “normatīvā izsalkuma” fenomenu, kam seko arvien plašāku dzīves norišu normativizācija jeb likumu plūdi, kas savukārt izraisa procesu plūdus.² Citējot Satversmes tiesas priekšsēdētāju Sanitu Osipovu, “valsts īstenotā hiperregulācija, kuras rezultātā veidojas normu plūdi, sabiedrību biedē, taču cilvēki to uzskata par brīnumlīdzekli, ko var likt lietā, lai dzīve bez pašu piepūles mainītos uz labu”.³

Daļēji šo fenomenu var attiecināt arī uz kriminālsodu izpildes nozari, taču pagaidām – tikai vienā virzienā. Kā zināms, Latvijas Sodu izpildes kodekss soda izpildei nosaka visai ambiciozu mērķi – “efektīvi piemērot notiesātajam visus tajā iekļautos soda izpildes noteikumus, tādējādi nodrošinot personas resocializāciju un tiesisku uzvedību pēc soda izpildes”.⁴ Un, tā kā publiskajās tiesībās darbojas princips “atļauts tikai tas, kas noteikts ar tiesību normu”, iesaistītajām pusēm, ieskaitot recidīvās noziedzības apdraudēto sabiedrību, atliek paļauties, ka likuma saturs patiešām atbilst mērķim.

Nav šaubu, ka ar notiesāto tiesību ierobežojumu legalizēšanu kriminālsodu izpildes jumta likums tiek galā visai labi. Cietuma kā ultima ratio jeb galējā līdzekļa filozofijas bāzes princips kopš senatnes paredz noziedznieka izolāciju, kas nav savienojama ar brīvu pārvietošanos, publisku pakalpojumu saņemšanu, iekrātās iedzīves lietošanu un citiem elementāriem paradumiem. Tādēļ likums detalizēti iztirzā pat gadījumus, kuros unikāli notiesātie bakalaura, maģistra vai promocijas darba izstrādei drīkst lietot personīgo palīgīdzekli, nemaz nerunājot par notiesātajiem atļauto telefon-sarunu skaitu mēnesī un citiem sadzīves aspektiem, kurus apkalpo personāls.⁵ Savukārt uzkrītoši skopās normas, kas veltītas uzvedības korekcijai, no kuras vislielākajā mērā atkarīgs ikviena notiesātā soda izpildes mērķis, likumā, tāpat kā tam pakārtotajos Ministru kabineta noteikumos, kalpo kā elastīgas ģenerālklausulas. No vienas puses, soda izpildes reformu vēsture mums māca, ka noziedzīga uzvedība ir jākorģē. No otras – korekcijā iesaistīto klientu aptvere un kvalitāte atkarīga no tā, kurā sabiedriskās domas un politikas diktēto reformu posmā sodu izpilde Latvijā atrodas. Attiecīgi – kopīgai lietu izpratnei, motivācijai un iespējām atbilst arī sodu izpildes tiesiskais regulējums.

BEZ UZVEDĪBAS NAV NOZIEGUMA

2013.gadā pieņemtajā Ieslodzījuma vietu pārvaldes infrastruktūras attīstības koncepcijā aprīsi beidzot ieguva sapnis par jaunu cietumu. Kā svarīgākais arguments tā būvniecībai izskan tāda soda izpilde, kas notiesātajam palīdz sagatavoties dzīvei bez jauniem noziegumiem.⁶ Tas nozīmē, ka, cietumu meistarīgi lietojot, ieguldījumi atmaksāsies. Atliek tikai viena, fundamentāla problēma – notiesāto uzvedības korekciju profesionālā līmenī Latvijā nav iespējams apgūt. Lai gan mūsu valstī vismaz viena augstskola interesentiem dod iespēju apgūt cietuma inspektora profesiju, penitenciāro iestāžu virsnieku speciālā izglītība amatpersonu vidū drīzāk ir izņēmums, nevis norma.

Līdz šim par personāla profesionālo sagatavošanu iestādē ierasts domāt kā par apmācībām – konkrētu, šauru prasmju apguvi veikspējas un produktivitātes uzlabošanai, kas nepieciešama "šeit un tagad" esošo amata pienākumu izpildei. Taču perspektīvā tā varēs lepoties arī ar personāla izglītību – karjeras attīstībai nepieciešamās teorijas apguvi, kas cilvēkos attīsta prasmi profesionāli spriest un pamatot. Šim mērķim top jauna mācību centra infrastruktūra un saturs, ko atbalsta Norvēģijas finanšu instruments un Eiropas Sociālais fonds.

Nav grūti paredzēt izaicinājumus, kas mūs visus sagaida, uzsākot jauna, uzvedības korekcijas interesēs tapināta izglītības satura apguvi. Ņemot talkā Rietumvalstīs piekopto terminoloģiju, leslodzījuma vietu pārvalde kā tiesībsargājoša institūcija pieder pie law enforcement agencies tipa tiesību piemērošanas institūcijām, kuru darbību raksturo piespiešana un spēks. Likums nosaka, ka kriminālsodu izpildes pamats ir notiesājošs spriedums personai, kas vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Attiecīgi – kriminālai represijai nepieciešams pierādīta nozieguma vai vismaz kriminālpārkāpuma fakts. Savukārt iestādei, kas savus klientus no pārējās pasaules izolē bruņotu amatpersonu spēkiem, gar cilvēkiem, kas liktenīgo robežu dzīvē vēl nav pārkāpuši, nav nekādas daļas. Un tomēr, korekcijas interesēs personālam noziegumu jāspēj ieraudzīt ne tikai kā sankciju cēloni, bet galvenokārt – kā cilvēka uzvedības sekas.

VIENS VIRSMĒRKĪS VISIEM

Cilvēku noziedzīgajai uzvedībai ir sarežģīta, multifaktorāla izcelsme, taču nekas – no prosociālas sadzīves pieredzes trūkuma līdz gluži fizioloģiskai smadzeņu garozas atrofijai – nav arguments, lai profesionālis nolaistu rokas un noraudzītos, kā klients pēc soda izciešanas dodas jaunu upuru medībās. Ar šo sodu izpilde kalpo kā īpaša publiskās pārvaldes nozare, kas atrodas kriminoloģijas, socioloģijas, psiholoģijas un pat medicīnas zinātnes krustpunktā. Un aiz mums vairs nav citas instances, kas varētu mazināt pieskaitāmu un reiz jau piekertu likumpārkāpēju vardarbības un dzimumnoziegumu draudus sabiedrībai.

Taču, lai iedziļinātos individuālos cēloņos un kognitīvi biheiviorāliem paņēmieniem apturētu noziedzīgas personības ģenēzi cilvēka viskritiskākajā dzīves posmā – nebrīvē, viņam jāpalīdz izprast domas par sevi un apkārtējo vidi. Tikai tā likumpārkāpējs var nonākt pie secinājumiem, kā viņa domas ietekmē paša emocijas un rīcība.

Un, ja reiz notiesātā resocializācija un tiesiska uzvedība ir visu soda izpildē iesaistīto amatpersonu profesionālais mērķis, arī zināšanas par likumsakarībām, kuras cilvēkam palīdz apgūt uzvedības kontroli, jaunajā izglītības saturā nav plānots atstāt tikai šauras, resocializācijas specializēto amatpersonu un darbinieku grupas redzeslokā. Lauvas tiesu te veidos vispārīgā daļa, kas adresēta ikvienam virsniekam. Tā, piemēram, cilvēka agresiju paredzēts aplūkot ne tikai no ieslodzīto uzraudzības, savaldīšanas un personīgās drošības pozīcijām, bet jau sākot no tās attīstības agrīnajiem scenārijiem. Tāpat ikvienam, kurš savā profesionālajā darbībā atrodas saskarē ar notiesāto, nepieciešams izprast uzvedības iemācīšanās mehānismus. Tajā skaitā iemācoties atpazīt stimulus, kas diktē cilvēka uzvedības formu izvēli, un novērtēt citu cilvēku uzvedības ietekmi uz vērotāju. Līdzās cilvēka uzvedībai kā izglītības satura vadmotīvam, iz-

šķiroša nozīme tiks piešķirta arī vēsturiskajiem faktoriem, kas atstājuši ietekmi uz pašreizējo sodu izpildes sistēmu Latvijā. Profesionālim nav nepieciešamības tērēt laiku un enerģiju, kāpjot uz grābekļiem, kuri jau reiz sagādājuši punus priekšgājējiem. Tāpat nav jātērē laiks, no jauna atklājot paņēmienus, kas citviet pasaulē jau sekmīgi iedzīvināti praksē. Taču, kamēr virsniekiem nebūs pieejama atbilstoša izglītība, iestādē joprojām vienkopus sadzīvos amatpersonas, kuras vēl kavējas pārliecībā par antropoloģiskās "dzimušo noziedznieku" pieejas priekšrocībām, un viņu kolēģi, kuri jau orientējas uz labās dzīves modeli, kas godīgas dzīves pamatu saskata cilvēka cieņas un cilvēktiesību garantijās.

BEZ PIERĀDĪJUMIEM NAV KOREKCIJAS

Par virsnieku profesionalitāti liecina nevis nevainojami pieguļošs formas tērps un zibenīga rīkojumu izpilde, bet gan "intelektuālais kodols" – zināšanas un kompetence, kas balstīta pierādījumos.⁷ Kamēr darbs balstīts tikai tradīcijās, ieradumos, personiskajā pieredzē un "veselā saprāta" diktētā ticībā, ka "lietas darbojas lieliski", tas ir antizintēns. Šādam darbam, atšķirībā no korekcijas, mēs nekad neuzticētos, piemēram, veselības aprūpes nozarē, kopš par efektīvāko ārstēšanas veidu vairs netiek atzīta asiņu nolaišana.

Šodien noziedzīgas uzvedības diagnostika balstās teorijā par kriminogēnajām vajadzībām, kuru apmierināšana ļauj cerīgāk raudzīties uz atkārtota nozieguma riska prognozi. Noziedzīgas vērtības, vāja paškontrolē, noziedzīgi draugi, vaļasprieku trūkums, disfunkcionāla ģimene, atkarības, kā arī zemas izglītības un darba prasmes ir uzvedības stūrakmeņi, kas atrodas uz soda izpildes mērķi orientētu profesionāļu uzmanības centrā. Savukārt fokusēšanos uz nekriminogēnajām vajadzībām akadēmiskajās aprindās dēvē par correctional quackery – tā ir ne vairāk kā pūšļošana. Joga, dzīvnīku terapija, drāmas terapija un dejojšana, dziedinošas sarunas, neskaidri strukturētas un ieslodzīto populācijai neadaptētas programmas, biblioterapija, lekcijas, šoka terapijas programmas un piedzivojumu noņemnes – šie ir tikai daži no intervences paņēmieniem, par kuru ietekmi uz noziedzību zinātne pagaidām klusē.⁸

Acīmredzot tieši konsekventa balstīšanās pierādījumos ir kritērijs, kurš liecina par visas ieslodzījuma vietu sistēmas "domāšanas maiņu", kuras nepieciešamību paškritiski mēdzam piesaukt cerībā uz labāku rītdienu. Taču nav cita domāšanas maiņas ceļa, kā kvalitatīva izglītība. Jo virsnieks, kurš izprot iestādes lomu Nacionālās drošības sistēmā, kā arī orientējas kopsakarībās un pierādījumos par brīvības atņemšanas iestāžu potenciālu notiesāto personu noziedzīgas uzvedības risku mazināšanā, neizbēgami pieņem laikmetīgu profesionālo identitāti un kļūst par kopēja pamatuzdevuma vārdā funkcionējošas organizācijas kultūras nesēju.

Vienlaikus kvalitatīva izglītība ir veids arī veselīgai paaudzju maiņai ieslodzījuma vietu pārvaldē. Stabils un drošs ieslodzījuma vides ideālos uzaugušajai pārejas posma paaudzei nu ir iespēja uzkrātās zināšanas nodot jaunai un dinamiskai profesionāļu paaudzei, kas turpinās attīstīt ieslodzījuma vietu koriģējošo jaudu, nododoties visas sabiedrības drošībai nozīmīgiem, pierādījumos balstītiem izaicinājumiem. Taču mācībspēku sastāva kompleksācija jaunā izglītības satura pasniegšanai jau ir cits stāsts.

¹ likumi.lv

² Bārdiņš G., Normatīvācija kā viens no tiesu pārslodzes cēloņiem, Latvijas Universitāte, darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā "Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē".

³ S.Osipovas uzruna rakstu krājuma "Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā pašlūgšana: Valsts pārvalde. Business. Jurisprudence" atvēršanā, 01.06.2017.

⁴ Latvijas Soda izpildes kodeksa 8.pants.

⁵ 472.pants. Notiesātā tiesības izmantot palīgīdzekli studiju procesā.

⁶ <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/finansialo-ieguvumu-del-rosina-jauna-ilepajas-cietuma-buvniecibu-uzsakt-gadu-atrak-2021-gada>

⁷ Latessa E., Cullen F., Gendreau P., Beyond Correctional Quackery – Professionalism and the Possibility of Effective Treatment, Federal Probation, Volume 66 Number 2, September 2002.

⁸ Latessa E., Listwan S., Koetzle D., What Works (and Doesn't) in Reducing Recidivism, Anderson Publishing, 2014.

KAS IR CIENĀ SODU IZPILDĒ?

2021. gada 20. augustā Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšiece ģenerāle **Ilona Spure**, Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos **Laila Medina**, Valsts probācijas dienesta vadītājs **Mihails Papsujevičs**, kā arī projekta sadarbības partneris no Norvēģijas korekcijas dienestu direktorāta starptautiskās sadarbības nodaļas direktors **Kims Ekhaugens** (Kim Ekhaugen) piedalījās festivāla LAMPA diskusijā "Kas ir cieņa soda izpildē?". Diskusiju vadīja **Aleksis Jarockis**, Finanšu ministrijas Komunikācijas departamenta direktors.

A. Jarockis: 30 gadus dzīvojam neatkarīgā valstī, bet ir daudz jautājumu, kas saistīti ar ieslodzījuma vietām. (..) Mēs bieži vien baidāmies no šiem jautājumiem, mēģinām distancēties no tiem, bet, iespējams, ka tā ir nepareiza rīcība, un tādēļ šodien mēs organizējam diskusiju sadarbībā ar Eiropas Ekonomiskās zonas un Norvēģijas kolēģiem. (..) Tagad ir tāds laiks – 19., 20., 21. augusts, kad mēs atkal un atkal runājam par mūsu valsts neatkarības atjaunošanu, mēs to izcinām, ar smagu ciņu mēs to atkal atgūvām, tomēr okupācijas gadi mums atņēmuši ārkārtīgi daudz. Atņēmuši arī bieži vien pašu svarīgāko – cilvēka cieņu visdažādākajās jomās. Cilvēka cieņa okupācijas laikā nebija tik būtisks un svarīgs jēdziens, bet, atgūstot neatkarību, tai jānāk pirmajā vietā, par to jārunā. Par šo jautājumu ir jādiskutē. Protams, ļoti svarīgs arī jautājums – sodu izpilde, bet arī cieņa ieslodzījuma vietās. (..) Uzsākot diskusiju, es gribētu pirmajai dot vārdu I. Spures kundzei, lai nedaudz atgrieztos pagātnē, ieskicētu, kāda ir bijusi ieslodzījuma sistēma, kā tā strādājusi pirms neatkarības atgūšanas, kā mēs šajos 30 gados to esam mainījuši, kāda ir mūsu perspektīva, vismaz vidējā termiņā, kā mēs mainām savu sistēmu.(..)

I. Spure: Jautājums ļoti labs, jo cieņa retrospektīvā, ja paraugāties uz cietuma sistēmu, kas bija pirms 30 un varbūt vēl pirms 20 gadiem, tad tā šajā laikā ir kardināli mainījusies, jo, runājot par cieņu arī likumā, bija noteiktas obligātas lietas, kas ieslodzītajiem jāievēro. Viņa vietā tika izņemts pēc būtības un nerēķinoties ar viņa individuālajām vēlmēm vai vajadzībām. Sāksim kaut vai ar to, ka soda mērķis bija no sabiedrības izolēt noziedzīgo personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tas nozīmē, izsakoties vienkārši, izolēt viņu no sabiedrības kā tādā noliktavā. Nevis rūpēties par to, kāds ir mērķis tad, kad notiesātais cilvēks atgriezīsies sabiedrībā, kāds viņš atgriezīsies sabiedrībā. Galvenais uzsvars tika likts uz darbu. Darbs bija obligāts cietumā. Mēs strādājām, iespējams, trijās maiņās, un arī nakts maiņā nodarbināja ieslodzītos. Un šeit nebija lielas izvēles, nebija dota iespēja izvēlēties, vai un kādu profesiju viņš iegūs cietumā, kādā specialitātē strādās. Savā ziņā lēciens notika tajā brīdī, kad cilvēki saprata, ka ar to vien, ka cilvēku izolē no sabiedrības, viņš nemanīsies, viņš labāks nekļūs. Tieši pretēji. Ar šo jautājumu strādājot, protams, mēs vērsāmies vairāk pie soda mērķa un jēgas. Kāds ir soda mēr-

ķis? Soda mērķis ir šo cilvēku resocializēt, un jau no pirmās dienas, kad notiesātais ienāk cietumā, palīdzēt atgriezties sabiedrībā. Kāds viņš atgriezīsies – tas ir galvenais un būtiskākais jautājums. Pa šo laiku cietumā ir ienākuši speciālisti – sociālie darbinieki, psihologi, citi speciālisti, tiek īstenotas resocializācijas programmas. Mēs domājam par cieņpilnām attiecībām, par to, kā šim cilvēkam parādīt pareizo izvēli, pareizās vērtības dzīvē. Kā iespējams sniegt atbalstu viņa uzvedības korigēšanā. Tas, manuprāt, ir būtiskākais, kas mainījies. Mainījusies pati soda jēga.

A. Jarockis: Skaidrs, ka darbinieku attieksme ir būtiska, tāpat svarīga ir profesionalitāte un tā tālāk, bet noteikti arī videi ir ļoti svarīga nozīme šo cilvēku resocializācijā un atgriešanās sabiedrībā. Kas notiek ar mūsu infrastruktūru? Kādas ir mūsu ieslodzījuma vietas? Gatavojoties šai diskusijai, daudz esmu lasījis, un vienmēr mūsu ieslodzījuma vietas tiek salīdzinātas ar ļoti labu piemēru – Norvēģijas cietumi. Un Norvēģijas cietumus pat dažreiz salīdzina ar luksusa viesnīcām. Kas notiek ar mūsu infrastruktūru? Vai tā ir palikusi mantojumā no okupācijas gadiem, vai mēs šajos gados cenšamies to pielāgot? Un kā raugāties nākotnē? Iespējams, pielāgot vairs nav iespējams. Ir nepieciešams jauna infrastruktūra. [Izmantojot] jaunās metodes, strādājot ar ieslodzītajiem, tomēr ļoti būtiska un svarīga ir arī ieslodzījuma vietas infrastruktūra. (..) Kā ir ar infrastruktūru?

I. Spure: Ļoti pareizi – vide var būt faktors, kas ietekmē šo cieņu, un arī videi ir jābūt cieņpilnai. Skaidrs, ka Latvijas cietumu sistēma ir mantojusi vēl cara laika cietumus un padomju laika kolonijas, kurās faktiski vienā brīdī tikai mainījām izkārtni. Tā vairs nebija labošanas darbu kolonija, bet cietums. Bet būtībā jau infrastruktūra nemainījās, un mēs joprojām esam spiesti izpildīt sodu (..) vecajā infrastruktūrā, kas ir daudzvietīgas kameras, tā saucamās vienības, kurās savulaik izcieta sodu varbūt pat 60 cilvēki vienā telpā. Par kādu cieņu, par kādu, teiksim, resocializāciju mēs varam runāt, ja apzināmies, ka darba diena beidzas un darbinieki dodas mājās, bet ieslodzītajiem tikai tad sākas viņu patiesā dzīve. Un faktiski tā ir krimināla augstskola, ko viņi iziet, cits citu ietekmējot gan psiholoģiski, gan citādi, arī fiziski. Tādēļ infrastruktūra ir galvenais priekšnosacījums, lai mūsdienīgi un cieņpilni izpildītu sodu.

Tas, uz ko mēs virzāmies, ir: mēs raugāmies uz labākajiem piemēriem un tostarp, protams, uz norvēģu kolēģu piemēru, ka ieslodzītais ir jāizvieto pareizi, atbilstošos apstākļos, kas ir vienvietīgas, divvietīgas kameras, kur mēs izslēdzam šo iespēju subkultūrai, savstarpējai ietekmēšanai – psiholoģiskai un vardarbīgai ietekmēšanai. Tad cilvēks tiešām būtu pieejams šai resocializācijai pilnā mērā un efektīvi, lai tie resursi, ko mēs patērējam ar viņu strādājot, un speciālistu darbs ir efektīvs un nes arī plānoto mērķi, lai mēs šo cilvēku patiesi sagatavojam normālai dzīvei sabiedrībā.

A. Jarockis: Kādas ir valsts un likumpārkāpēja attiecības? Vai šīs attiecības ir cieņpilnas? Kas ir mainījies, kas mainās nozares politikā? Tas būtu viens jautājums. Otrs jautājums – par infrastruktūru. Vai ir plāni par infrastruktūras sakārtošanu, pielāgošanu? Iespējams, vairs nav, ko pielāgot, mums ir vienkārši nepieciešamas jaunas ieslodzījuma vietas?

L. Medina: Runājot par politiku, mums ir jāatgriežas pie tā, ko jau Spures kundze minēja, proti, mēs saņēmām gan juridisko ietvaru, gan institucionālo ietvaru mantojumā no sistēmas, kur attiecībā uz ieslodzīto valsts lūkojās nevis ar cieņu, bet drīzāk ar mērķi pazemot. Pastumt zem paklāja, aizmirst un uzskatīt, ka tas nav nekāds cilvēks, bet tā ir kaut kāda masa, kuru mums vajag izslēgt no sabiedrības. Uz tā pamata – jūs arī paša sākumā pamatoti pieminējāt –veidojās milzīgi stereotipi un aizspriedumi, kā lūkoties uz šiem cilvēkiem. Mēs patiesībā reti kad redzējām, ka tas ir individuāls cilvēks ar savām vajadzībām, ar savām kļūdām un nepieciešamību, ka viņu atbalsta vai ierobežo, vai strādā ar viņu vēl kā savādāk. Raudzījāmies uz viņiem kā uz tādu pelēku masu, bez individualitātes. Ieslodzītie. Tādā veidā arī bija būvēti likumi, un, lai arī likums ir grozīts daudzas reizes un maz kas ir palicis no sākotnējās versijas, diemžēl soda izpildes kodekss mums joprojām ir vienīgais likums, kas ir palicis no iepriekšējās valsts laikiem. Man šķiet, ka Tieslietu ministrijai būtu jāsaņemtas un šī lieta jāsakārto vistuvākajā laikā. Mainījies ir tieši šis aspekts, jo mēs no tādas pelēkas masas, kur likumā viss pateikts (ja būsi kaut ko izdarījis, sēdēsi gadu, būsi izdarījis kaut ko citu, sēdēsi divus gadus, un tad būs jau nākamā lieta) mēģinām soli pa solim iet individualizācijas virzienā un vērtēt cilvēkus, viņu uzvedību, viņu attieksmi, kā viņš ir ievērojis to, ko likums prasa, vai viņam ir motivācija kaut ko mainīt. Strādāt ar to, lai cilvēkam rastos motivācija. Ja skatāmies, ko Satversmes tiesa pēdējos gados savos spriedumos ir norādījusi attiecībā uz likumiem, tad svarīgs ir tieši šis aspekts, proti, joprojām likumdevējs pārāk maz uzmanības pievērš individuālai situācijas un apstākļu novērtēšanai. Taču tikai tā var veidot cieņpilnu attieksmi pret valsti – valsts un indivīds, nevis valsts un masa. Es domāju, tas ir ceļš, kas mums ejams, un tas ir ārkārtīgi sarežģīti izdarāms. Atgriežoties un metot tiltiņu uz infrastruktūru. Ja mums ir telpas, kurās cilvēks nevar būt pats ar sevi, kur cilvēks nevar izjust cieņu pats pret sevi, ja viņam ir jādzīvo telpās, kurā ir desmit, divdesmit cilvēku, kur viņu ved uz dušām nomazgāties, vai uz kādu citu telpu, kurā viņam nav savas privātās telpas, viņam ir grūti cienīt sevi, un līdz ar to ir grūti cienīt arī valsti vai tos cilvēkus, kas pārstāv valsti. Ja neveidojas šādas savstarpējas cieņpilnas attiecības gan no vienas, gan no otras puses, ir grūti saskatīt cilvēkus abās pusēs un veidot pozitīvu attīstību. Līdz ar to, un tas noteikti ir valsts pienākums, vajag radīt likuma ietvaru, lai veidotu šādas cieņpilnas attiecības. Un otrs ir infrastruktūra gan ieslodzītajiem, gan darbiniekiem, lai viņiem ir pienācīgas telpas, kur viņi var godam pildīt savus pienākumus, kur viņi var savstarpēji sazināties cilvēku valodā. Jāatzīst, ka esošajā cietumu infrastruktūrā viss, ko varēja izdarīt, vairāk vai

mazāk ir izdarīts. Neko ļoti daudz pielāgot tur vairs nevar. Ir atsevišķas iespējas, bet tie ir mazāki projekti, un, es domāju, par to mēs vēl runāsim, jo tie ir saistīti ar Norvēģijas finanšu instrumentu izmantošanu, bet mūsu lielākā prioritāte tuvākajos gados ir jauna cietuma būvniecība Liepājā, un mēs ļoti ceram, ka viss izdosies. Kaut arī lieli iepirkumi vienmēr ir ar zemūdens akmeņiem, mēs ceram, ka tos pārvarēsim, un tas būs nākamais milzīgais pagrieziens punkts, lai soda izpilde tiešām ietu modernās sliedēs. Tad mēs varētu padomju mantojumu – ne tikai uz papīra, bet arī realitātē – atstāt aiz muguras.

A. Jarockis: Viens no svarīgajiem jautājumiem visā šajā sistēmā ir personāls. Kā veidojas ieslodzījuma vietu personāla attiecības ar ieslodzītajiem? Varbūt jūs, Spures kundze, varētu nedaudz ieskicēt, kā ir – vai personālam ir paredzētas apmācības programmas? (..) Kā jauns cilvēks var ienākt kā darbinieks ieslodzījumu vietu sistēmā? Kādā veidā viņš tiek apmācīts, sagatavots? Vai viņa pienākums ir vienkārši sargāt kameras vai, iespējams, veidot arī cieņpilnas attiecības ar ieslodzītajiem? (..) Vai jums ir pietiekami cilvēkresursi? Vai jūs esat no valdības puses sadzirdēti, novērtēti un ar personālu jums varbūt vispār nav problēmu?

I. Spure: Būtu jauki, ja mums nebūtu problēmu. Tomēr personāls ir mūsu galvenā vērtība, jo cietumu sistēmā svarīgākā prioritāte ir cilvēks, tas ir personāls un, protams, tas ir mūsu klients, ieslodzītais. Gan pie mums, gan Iekšlietu ministrijas struktūrās, Valsts policijā, Valsts ugunsdrošības un glābšanas dienestā vai robezsardzē personāla atlase notiek ļoti līdzīgi, jo tie ir vienoti normatīvie akti, nosacījumi. Prasības gan izglītības līmenim, gan veselības prasības vai sporta normatīvu nokārtošanas prasības mums ir ļoti līdzīgas. Vienīgā atšķirība, ka gan Valsts policijai, gan robezsardzei, gan Valsts ugunsdrošības un glābšanas dienestam ir savas koledžas. Tātad tas ir pamatu pamats, tā primārā mācību iestāde, kas šo profesionālo pilnveidi var dot. Mums diemžēl ir tikai Mācību centrs. Mums nav savas koledžas kopš 2008. gada, kad tika likvidēta Policijas akadēmija un arī mūsu penitenciarā koledža. Kopš tā laika tā nav tikusi atjaunota, un tas ir diezgan liels trūkums. Mācību centrs – tā ir viena akreditēta programma, kurā mēs varam mācīt savus uzraugus, apsargus jau instruktoru līmenī, iedodot pašu sākotnējo izglītību, pašus pamatus profesionālajā ievirzē. Protams, programmas priekšmetu klāstā ietilpst arī tādi priekšmeti, par ko mēs šodien runājam, tā ir profesionālā komunikācija, saskarsme. Manā skatījumā tas ir daudz par maz, un tieši tādēļ mēs šobrīd esam ceļā uz savu jauno mācību iestādi. Beidzot, pateicoties Norvēģijas finanšu instrumentam un Norvēģijas kolēģu atbalstam, mēs esam sākuši būvēt mūsu personāla apmācības iestādi. Ne jau vienmēr būve ir tas būtiskākais, tāpat kā runājot par jauno cietumu, ne jau būve izmaina vai reformē šo sistēmu un dara to mūsdienīgu, pieņemamu un cieņpilnu. Protams, šeit ir runa par saturu, kādu mēs vēlamies redzēt, pārbūvējot sistēmu, uzlabojot infrastruktūru. Paraleli Norvēģijas finanšu instrumenta projektam mēs īstenojam arī Eiropas Sociālā fonda (ESF) projektus. Vienā no projektiem viens pamatbloks ir vērsti tieši uz profesionālo attīstību personālam. ESF projekta ietvaros esam pilnveidojuši savu personāla atlases sistēmu, padarījuši to mūsdienīgu, un gatavojam šobrīd arī trīs jaunas mācību programmas dažādos līmeņos: gan vadītāju līmenim, gan resocializācijas personāla līmenim, gan arī drošības struktūru darbiniekiem. Viens no būtiskākajiem blokiem šajās mācību programmās, protams, ir profesionālā komunikācija, saskarsme, dinamiskā drošība. Tam ir jāklūst par pamatvērtību cietumā. Domāju, ka mums ir vēl ļoti daudz ko darīt šajā ziņā, bet mēs esam uz pareizā ceļa.

Paldies kolēģiem un norvēģu profesionālās izglītības iestādei, kas tieši māca cietuma personālu, par atbalstu, lai mēs varētu īstenot tās idejas un perspektīvā kļūt par profesionāliem mūsdienīga soda izpildes veicējiem. Tas ir liels komplekss, jo, runājot par jauno cietumu, par šo cieņpilno infrastruktūru, kurā izpildīt šo mūsdienīgo sodu, ir arī aspekts – jauna likumdošana, jauns normatīvais ietvars, kas būtu saturs, ko mēs vēlamies ielikt jaunajā infrastruktūrā un, protams, tas nav īstenojams bez profesionāla personāla, tādēļ šīs iespējas un projekti ir ļoti būtiski, tas palīdz mums virzīties mūsdienīgas soda izpildes virzienā.

A. Jarockis: Ekhaugena kungs, jūs nupat nedaudz dzirdējāt par mūsu pieredzi attiecībā uz soda izpildes un ieslodzījumu vietu sistēmas maiņu, dzirdējāt, kāds mantojums ir no iepriekšējiem laikiem, ko esam paveikuši šajos 30 gados, kādā veidā esam uzlabojuši savu likumdošanu, mēģinām sakārtot infrastruktūru, bieži vien arī pateicoties Norvēģijas finanšu instrumentam. Es gribētu lūgt jūsu profesionālu viedokli. Novērtējiet, lūdzu, Latvijas paveikto šajā jomā.

K. Ekhaugens: Šis ir ārkārtīgi grūts jautājums, ko jūs uzdodat – novērtēt šo procesu. Mēs, Norvēģijas korekcijas dienests, strādājam ar septiņām Norvēģijas grantu valstīm, un Latvija ir viena no tām. Es varu salīdzināt attīstību katrā no šīm valstīm, ar kurām mēs strādājam. Un esmu godīgs, kad saku, ka Latvija ir citiem priekšā, pateicoties cilvēkiem šeit. Šeit ir labākie vadītāji. Šeit ir labākais atbalsts no programmu vadītājiem, no ieviešējiem. Visi saprot cits citu, visi runā vienā valodā. Tas ir ļoti svarīgi. Kad es saku, ka ir nepieciešams, lai iesaistītos vadītāji, tad varu teikt: Ilona, tu esi ārkārtīgi labs piemērs tieši šai lietai. Jo Ilona vienmēr ir klāt visās sanāsmēs, viņa cenšas visu izprast, vadīt savus padotos, un viņas padotie saprot, ko viņa cenšas izdarīt. To nevar redzēt citās valstīs. Ilona teica, ka cilvēki ir visvērtīgākais resurss, kas mums ir, un tas ir svarīgi visos hierarhijas līmeņos.

A. Jarockis: Cilvēks ir izcietis savu sodu. Tālāk sākas viņa ceļš, lai varētu atgriezties sabiedrībā un turpināt dzīvot pēc tiem noteikumiem, ko ir pieņēmusi lielākā daļa sabiedrības. Ir svarīgi, lai cilvēks neatgrieztos uz nozieguma ceļa, lai viņu varētu pieņemt sabiedrība. Papsujeviča kungs, vai mēs kopumā spējam nodrošināt šiem cilvēkiem cieņpilnu atgriešanos sabiedrībā, lai viņu motivācija būtu pēc iespējas vairāk iekļauties sabiedrībā, nevis vienkārši atgriezties sabiedrībā, kur viņš jūtas atstumts, un tad atkal meklēt nākamo iespēju, kā paveikt kādu noziegumu un atgriezties tur, kur viņš jūtas vairāk pieņemts, kur viņam ir prasmes dzīvot, ieradumi dzīvot. Tā šis cilvēks visu laiku ir šajā aplī. Vai mēs spējam pārraut šo apli un cieņpilni viņu atgriezt sabiedrībā?

M. Papsujevičs: Paldies par šo jautājumu, bet es gribētu to sadalīt vairākos blokos, jo dažkārt mums ir tāda vienkāršota izpratne par to, kā mēs gribētu, lai cilvēki iekļaujas sabiedrībā, bet tā iekļaušanās sabiedrībā jau nesākas no brīža, kad cilvēks ir nonācis cietumā vai nāk ārā no cietuma. Jautājums, no kurienes tas cilvēks ir devies uz cietumu. Tas cilvēks uz cietumu ir aizdevies no mūsu pašu sabiedrības, tātad kaut kādi iemesli, cēloņi tam, ka cilvēks ir izdarījis likumpārkāpumu, bijuši jau agrāk. Šajā ziņā par sabiedrības kapitālu vai infrastruktūru mums jārunā arī ārpus ieslodzījuma vietu sistēmas, ārpus probācijas sistēmas un vispār kopumā jāskatās, kāda mēs esam sabiedrība, lai cilvēki vispār neizdarītu pārkāpumu un viņiem nebūtu jānonāk līdz šim te, es nosaukšu tā, gala pieturām. Jo gan ieslodzījuma vieta, gan probācijas dienests – mēs esam tāda nobeiguma pietura, no kuras izvairīties vairāk nevar, un tad jau mēs strādājam ar sekām un mēģinām skatīties, kādi tam ir bijuši cēloņi, kāpēc šis sekas iestājušās. Arī probācijas dienestā cilvēki ir pats galvenais resurss, jo probācijas dienests strādā sabiedrībā, un mums pat sienu nav, žogu nav, mums nav nekādu citu specīdzekļu. Galvenais resurss ir pats darbinieks, viņa

zināšanas, viņa prasme, viņa spēja sadarboties ar citiem speciālistiem, jebkādiem, kuri būtu vajadzīgi, lai palīdzētu, un tas, ko viņš spēj un kā viņš spēj veidot komunikāciju ar cilvēku, kurš pie mums ir nonācis, lai viņam palīdzētu. Un mēs saviem darbiniekiem mācām divus mērķus. Mēs sakām, ka jums, protams, ir šis lielais mērķis ar savu darbu, ar savām spējām novērst jaunu noziegumu, bet šis ir ārkārtīgi smags mērķis, ārkārtīgi sarežģīts un ļoti izaicinošs darbiniekiem. Tāpēc mēs viņiem vienmēr sakām arī to piezemētāko – ka otrs un reālistiskākais mūsu darba mērķis ir samazināt nozieguma smagumu. Ja cilvēks pirms tam laupīja un kādu piekāva laupīšanas ietvaros, tad, ja nākošais noziegums būs tikai zādzība pa kluso, tas jau ir labāk, jo neviens fiziski necietīs. Tas nenozīmē, ka tas ir labi pēc būtības, bet tas ir labāk nekā tad, kad kāds cieš arī fiziski. Darbiniekiem, es domāju, no tā arī paliek mazliet vieglāk, jo citādi ar to vienu pirmo mērķi – novērst noziegumu, kad klients pie tevis ir nonācis, tas ir ārkārtīgi sarežģīti, jo katrs mūsu klients ir unikāls. Medinas kundze minēja to, ka mums patīk uzlikt zīmogu. (..) Sevišķi tas bija raksturīgi padomju laikiem, uzlikt zīmogu – notiesātais. Jau no brīža, kad pirms 18 gadiem Latvijā izveidoja dienestu, mēs savā darbā lietojam jēdzienu “klients”. Mēs nelietojam vārdus “notiesātais, noziedznieks, likumpārkāpējs”. Mēs lietojam vārdu “klients”, jo tas ir tāds pats cilvēks, vai nu tēvs, vai māte. Šis cilvēks var būt gados jauns, var būt gados vecs. Viņš ir tieši tāds pats kā mēs. Viņš ir piedzimis mūsu sabiedrībā, visticamāk, piedzimis kā labs bērns, bet kādu noteiktu ģenētisku vai sociālu apstākļu ietekmē ir izdarījis to, ko ir izdarījis, un nonācis pie mums. Gan mūsu, gan ieslodzījuma vietu sistēmas atbildība ir palīdzēt šim cilvēkam atgriezties. Un to

var izdarīt, jo cilvēka uzvedība ir iemācīta lieta. Mēs neviens nepiedzimstam ļauni. Mēs visi piedzimstam labi. Un arī mūsu klienti piedzimst labi. Tāpēc cieņai, cieņpilnām attiecībām, ar izpratni, ar respektēšanu, kā Medinas kundze minēja, individuāli pieejai ir jābūt abu iestāžu darbības pamatā, un citādi nevar būt. Ņemot vērā, ka šī filozofija ir jānes darbiniekiem, tad darbiniekiem ir jābūt attiecīgajām prasmēm, kompetencēm, un primāri viņiem jāizjūt cieņa arī pašiem pret sevi gan no vadības puses, gan no valsts puses, dažādu attieksmju veidā, kas ir gan vide, kurā viņi strādā, gan, protams, viss pārējais, kas būtu nepieciešams, lai viņi varētu fokusēties savam galvenajam uzdevumam.

Vēl viena šķautne, runājot par atgriešanos, ir pati sabiedrība. Vai mēs esam gatavi kā sabiedrība pieņemt, ka pie mums atgriezīsies cilvēks, kurš pirms tam ir izdarījis, piemēram, kaut ko ārkārtīgi šausmīgu. Šeit es pastāstīšu vienu piemēru. Kad sāku strādāt probācijas dienestā, pirmā funkcija, kas mums bija uzticēta un kas vispār vairs probācijas dienestam nav, bija postpenitenciārā palīdzība. Palīdzība cilvēkiem, kuri ir izcietuši sodu un ienākuši sabiedrībā, un viņi paši brīvprātīgi, nevis piespiedu kārtā nāca pēc palīdzības. Būtībā viņi paši nāca tā kā uz sociālo dienestu pēc atbalsta. Mans pirmais klients bija cilvēks, kurš pirms tam izcieta, neatceros precīzi, bet apmēram 12 gadu cietumsodu. Viņš bija nonācis ieslodzījumā, nupat beidzoties padomju laikiem. Līdz ar to vēl vecā sistēma, kolhozi, kaut kāda privātā dzīvojamā fonda neesamība. Visas šīs lietas bija viņa galvā, kad viņš nonāca ieslodzījuma vietā. Nonāca ieslodzījumā par divu cilvēku slepkavību un arī mājas nodedzināšanu, tas viss notika nelielā ciematīnā, kur visi to zināja un viss ciemats šausmās

gaidīja viņa atgriešanos. Kad mums ar pašvaldību bija jārisina jautājums par to, ka viņam tagad būs jānāk un jāierāda kāda dzīvesvieta, pašvaldības vadītāja man teica: "Esmu gatava samaksāt 200 līdz 600 latus, lai tikai viņš šeit neatgriežas, atrodiet viņam vietu jebkur citur." Mēs arī meklējām. Mēs toreiz atradām rehabilitācijas centru, un nevis tāpēc, ka viņam nebūtu tiesību tur atgriezties, bet tāpēc, ka atgriešanās tur viņam radītu nopietnas un fundamentālas sadzīves problēmas. Arī pēc tam – citos gadījumos – mēs probācijas dienesta darbā ar šādu problēmu saskārāmies. Tā ir milzīga problēma, kura arī mums ir jāsaprot un jārisina. Kopš tā laika, kā es minēju, pagājuši ļoti daudzi gadi, un šodien arī probācijas dienestā un ieslodzījuma vietās strādā ārkārtīgi daudz brīvprātīgo, kas liecina, ka 17-18 gadu laikā arī sabiedrības izpratne par šīs mērķa grupas vajadzībām, kā arī bīstamību jeb stereotipu kopumu, kas valda ap šo mērķa grupu, ir mainījusies. Jāsaka, tas konkrētais cilvēks nekad pēc tam, vismaz līdz šim, vairs nav noziegumus izdarījis, jo šo gadu laikā viņš bija kļuvis krietni vecāks, viņš iznāca ārā sabiedrībā absolūti dezorientēts. Viņš man prasīja: "Kāpēc nevar iet dzīvot tajā mājā? Re, kalnā stāv māja?" Tad, kad es skaidroju viņam, ka ir notikusi privatizācija, ka šis ir privātīpašums, ka šī māja kādam pieder, viņš to nebija spējīgs saprast, jo tajā sistēmā, no kuras viņš devās uz ieslodzījuma vietu, pirms tam bija citādi. Tas, protams, ir jau gana sens notikums, un es domāju, ka šobrīd varbūt arī informētība ir krietni lielāka, bet tas ir tāds viens pieredzes stāsts arī par sabiedrību. Un brīvprātīgie, kuri strādā gan dienestā, gan arī ieslodzījuma vietu sistēmā, šajā gadījumā ir ārkārtīgi spēcīgs palīgs.

A. Jarockis: Ekhaugena kungs, jūs dzirdējāt, kā mums iet ar cieņpilnu attieksmi pret ieslodzīto, ar viņa atgriešanos sabiedrībā. Vai jūs, lūdzu, varētu dalīties ar Norvēģijas pieredzi? Kā jums veicas un kā jums cieņpilnas attiecības attīstās starp ieslodzījuma vietām no politikas viedokļa, ar ieslodzītajiem, un kā šīs attiecības pilnvērtīgi attīstās un tiek īstenotas Norvēģijā?

K. Ekhaugens: Paturēsim prātā, ka lielākā daļa likumpārkāpēju, izņemot dažus, vienudien tiks izlaisti brīvībā. Kad viņi nonāk mūsu sistēmā, mums ir iespēja kaut ko mainīt. Viņi ir te, pie mums, lielākoties neapreibinājušies un, visticamāk, motivēti, nekā jebkad iepriekš. Norvēģijā tā nav bijis visu laiku, 1980. gados mums bija daudz dumpju un sacelšanās, HIV gadījumu. Tāpat lielākā daļa ieslodzīto bija narkotiku atkarīgie, kas ieslodzīti uz ilgu laiku. Tā kā ieslodzīto sastāvs bija pilnīgi citāds, nekā tas ir tagad. Mēs toreiz sapratām, ka ir kaut kas jādara. Pēc tam mūsu parlaments izveidoja divus oficiālus dokumentus, kas vēsta, ka kaut kas ir jāmaina. Jāmaina, pirmām kārtām, strādājošo loma, attieksme un izglītība, lai samazinātu atkārtotu noziegumu izdarīšanas īpatsvaru. Protams, liela pretestība bija no vecā režīma piekritējiem, no vecajiem cietumsargiem. Viņi gribēja visu darīt pa vecam. Protams, bija ciņa – ne jau fiziska, bet garīga ciņa, kur teica: "Mēs negribam mainīties! Mēs gribam veco sistēmu!"

Tomēr cietumsarga loma mainījās 1980. gados, kad sāku strādāt, un es joprojām tur strādāju. Šobrīd cietumsargu loma ir pilnīgi citāda. Agrāk viņi sargāja, pārskaitīja un uzraudzīja durvis. Šobrīd viņi it kā ir sargi, bet tajā pašā laikā sociālie darbinieki, pirmais tiešais kontaktpunkts likumpārkāpējam. Kad likumpārkāpējs grib kaut ko darīt, kaut kam pieteikties, vai nepieciešams doties pie ārsta, šim cilvēkam jāiet pie sava personīgā sakaru vai kontaktpersonas noteiktam daudzumam likumpārkāpēju, apmērām 10 vai 15. Tas nozīmē, ka viņiem ir lielāka atbildība un viņiem regulāri ir jākomunicē. Tātad mūsu

darbiniekiem un likumpārkāpējiem ir jāsarunājas, virsniekiem jārunā ar ieslodzītajiem, jāuzdod jautājumi: "Kā tev šodien iet?" – "Man iet labi." Tā viņi sāk sarunāties. Tā ir dinamiskā drošība, kas ir viena no metodēm, ko mēs izmantojam.

Ir trīs veidu drošība, bet dinamiskā drošība ir viena no tām. Otra ir statiskā drošība, kas ir kameras, žogi un tā tālāk. Un trešā ir organizatoriskā drošība, kas nosaka darbu maiņas un tā tālāk, bet dinamiskā drošība nosaka, kā jūs mijiedarbojaties ar cilvēkiem. Nevis skatāties uz likumpārkāpējiem caur ekrāniem vai caur stiklu un spiežat pogas. Jums jābūt pie viņiem vidē, kur ieslodzītie uzturas. Tad ir nepieciešams runāt ar cilvēkiem par ikdienas notikumiem, kaut vai par laikapstākļiem. Kad jūs to darāt, jūs ātri varat saprast, ka kaut kas nav, kā vajag. Kāds ir iedzēris vai lietojis narkotikas, vai kaut kas birst. Tā kā šī dinamiskā drošība ir ārkārtīgi svarīga mūsu darbā, mēs savus virsniekus akadēmijā apmācām divus gadus. Mēs ceram, ka pēc diviem gadiem arī izveidosim bakalaura programmu akadēmijas studentiem. Tātad divu gadu apmācības – teorētiskā un praktiskā apmācība. Kopumā šobrīd tajā mācās 10 cilvēki. Atgriežoties pie jūsu jautājuma. Mēs esam darījuši daudz, gan ar vadību, gan ar virsniekiem. Jo vadībai nepieciešams izprast virsniekus, un otrādi. Ja mēs vienkārši nomainām vadību vai nomainām virsniekus, viņi nesapratīs viens otru. Tā notiks arī tad, ja nomainīsim priekšnieku, kurš iepriekš neko nebija sapratis. Mums ir jāmaina arī tas.

Mums, protams, ir bijušas arī neveiksmes. Redzam arī likumpārkāpējus, kuri nepakļaujas mūsu centieniem visu izdarīt pēc labākās sirdsapziņas. Esam daudz par to runājuši. Ir dažādu veidu likumpārkāpēju grupas. Tā tas ir Norvēģijā, Latvijā un arī citās valstīs, ar kurām mēs strādājam. Mums ir liela grupa, kas kļūst aizvien lielāka un lielāka, kas vēlas atgriezties cietumā un pēc tam turpināt. Tā ir viņu profesija. Ar šo grupu mēs gandrīz neko nevaram darīt. Tie ir cilvēki, kas iesaistījušies organizētajā noziedzībā. Smagi cilvēki, viņiem ir vienalga. Viņi maksā šo cenu par savu dzīvesveidu. Tad ir liela grupa, kas ir iekšā un ārā no ieslodzījuma vietas, pieņemsim, 20 reizes dzīves laikā. Un tad ir cilvēki, kuri ir motivēti mainīties, jo viņiem ir gara notiesāšanas vēsture. Viņi grib mainīties, bet nezina – kā. Tad ir vēl trešā grupa – cilvēki, kuri ir vienu reizi nonākuši cietumā, un pēc tam, ar programmas palīdzību vai bez tās, viņi nekad vairs neatgriežas. Bet šī vidējā grupa ir vissvarīgākā. Mūsu uzdevums ir motivēt viņus un veidot dzīvi ieslodzījuma vietā, kas varētu būt līdzīga dzīvei ārpusē. Ja mēs to varam darīt, viņi būs vairāk sagatavoti tai dienai, kad viņus izlaidīs no cietuma. Mēs nevaram viņus piespiest mainīties, bet motivēt gan. Tur, protams, ir milzīgs cieņas jautājums. Mēs strādājam ar nevalstiskajām organizācijām, ar citām valsts aģentūrām. Ieslodzījuma vietā mēs strādājam ar šiem cilvēkiem, un viņiem tiek nodrošināta palīdzība. Mēs viņus motivējam. Ja viņi negrib pēc tam mainīties, tā ir viņu izvēle, bet mēs viņiem norādām, kā tas ir darāms un kā viņi to var darīt arī ārpusē. Šobrīd mums recidīva īpatsvars ir apmēram 20 procenti. Manuprāt, tas ir ļoti labs rādītājs. Jūs teiktu: "Bet tā ir Norvēģija!", tomēr mums ir 60 dažādu tautību cilvēku. (..) Mums ir ļoti daudzu kultūru cilvēki ieslodzījuma vietās. Mums vēl joprojām nav perfektais koncepts. Nepieciešams laiks, lai izmainītu sistēmu un cilvēkus, bet mēs cenšamies motivēt pārmaiņām.

Visu intervijas tiešraides ierakstu iespējams noskatīties vietnē YouTube:

<https://ieej.lv/eeRdV>.

ANALĪTISKI

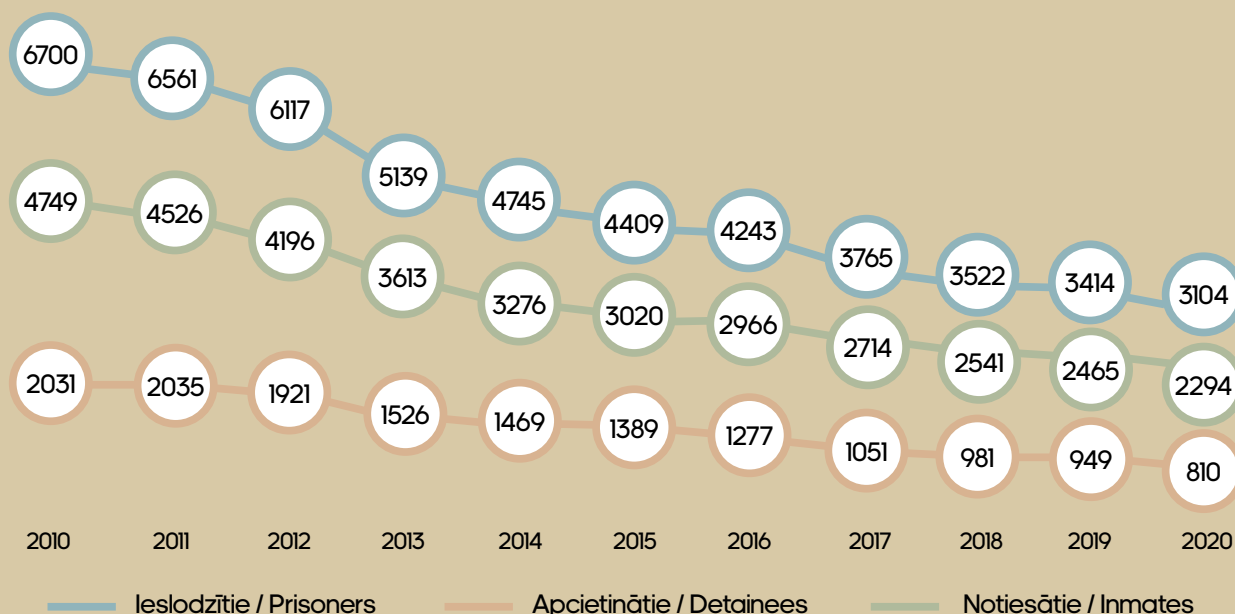
ANALĪTISKI

2021. gada sākumā ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietās atradās 3104 ieslodzītās personas (810 apcietinātie; 2294 notiesātie), brīvas atstājot 1718 vietas no kopējā pieejamo vietu skaita – 4822.

At the beginning of 2021 in imprisonment places of the Latvian Prison Administration there were 3104 prisoners (810 detainees, 2294 inmates), leaving free 1718 vacancies from the total available places – 4822.

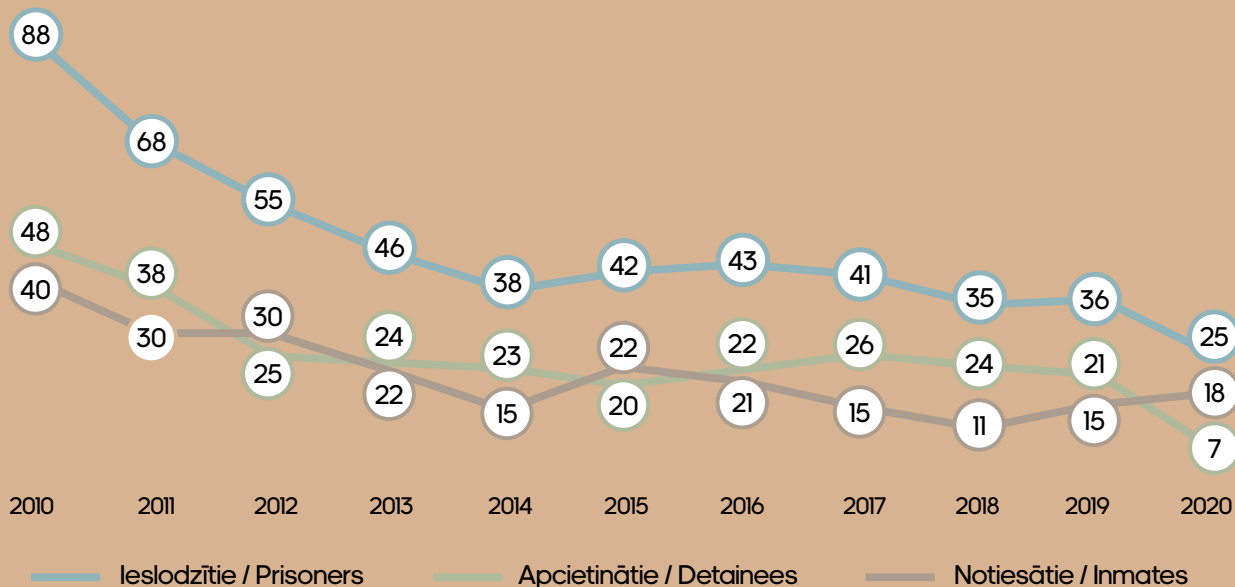
Ieslodzīto skaita dinamika / Prisoner number dynamics

Vairāk nekā 90% ieslodzīto ir vīrieši, bet sievietes ieslodzījumā ir vien 8,22% no kopējā ieslodzīto personu skaita. Skatoties ieslodzīto īpatnību, lielākā daļa ieslodzījuma vietās ievietoto cilvēku ir notiesātie – 73,90%, apcietināto skaits veido mazāk nekā trešdaļu – 26,10%. Vien neliels procents no visiem ieslodzītajiem ir ārzemnieki – tikai 1,45%, savukārt nepilngadīgo ieslodzīto skaits no kopējā ieslodzīto skaita pēdējo desmit gadu laikā ir krasi samazinājies un tagad ir vēl mazāks nekā ārzemnieku skaits – 0,81%.

More than 90% of prisoners are men, as women in prison amounts to only 8,22% out of all prisoners. When looking at the prisoner proportions – the majority of persons placed in prisons are convicted persons – 73,90%, while detainees make up less than one third – 26,10%. Only a small percentage out of all prisoners are foreigners – only 1,45%, however, the number of juveniles compared with the total number of prisoners during the last 10 years has drastically declined and now is even lower than that of foreigners – 0,81%.

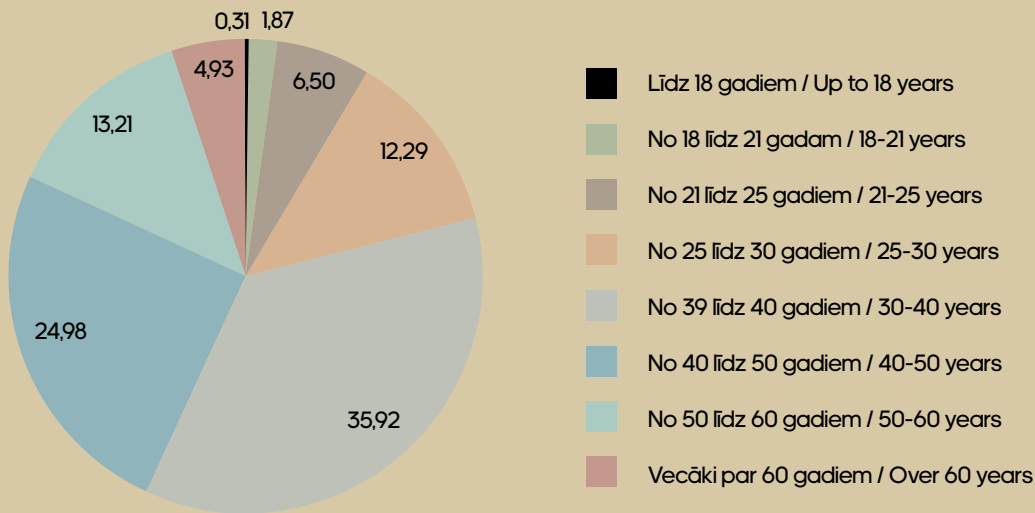
Nepilngadīgo ieslodzīto skaita dinamika / Juvenile prisoner number dynamics

Interesants ir notiesāto personu sadalījums pēc vecuma, kur lielākais procents no notiesātajiem ir 30 līdz 40 gadus veci – 35,92%.

Curious is the inmate distribution by age, where the largest percentage of inmates are 30 to 40 years old – 35.92%.

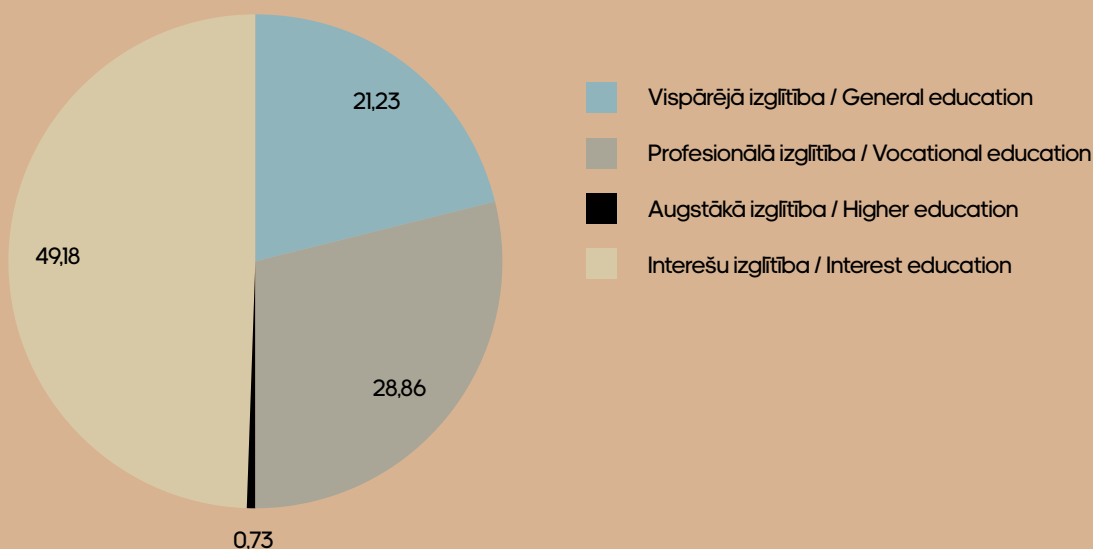
Notiesāto īpatsvars (%) 2020. gada 31. decembrī pēc vecuma / Distribution of inmates by age on 31.12.2020

Šobrīd ieslodzījuma vietu sistēma lielu uzsvāru liek tieši uz ieslodzīto resocializāciju – izglītības pasākumi, brīvā laika pavadīšanas aktivitātes, kā arī uz reintegrāciju sabiedrībā vērstas aktivitātes. Kopumā ieslodzījuma vietās 2020.gadā izglītības programmās vidēji tika iesaistīti 1623 ieslodzītie. 2020. gada 31.decembrī izglītības programmās bija iesaistīti 1653 ieslodzītie, kas ir 53% no kopējā ieslodzīto skaita.

Currently prison system focuses on prisoner resocialisation – educational activities, free time activities, as well as activities intended for reintegration to society. In total in imprisonment places in 2020 in education programmes were involved on average 1623 prisoner. On 31st December 2020, in education programmes there were involved 1653 prisoners – i.e. 53% out of total prisoner number.

Izglītības programmās iesaistīto ieslodzīto īpatsvars (%) no kopējā izglītojamo ieslodzīto skaita / Percentage of prisoners involved in educational programmes

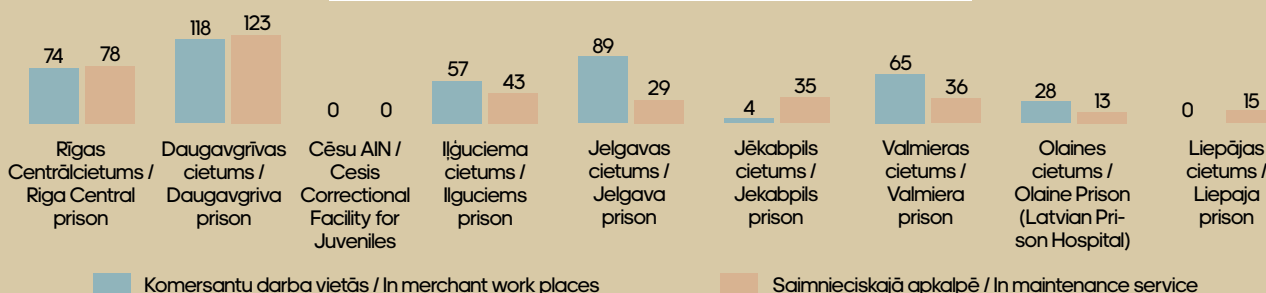
IESLODZĪTO NODARBINĀTĪBA

2020.gadā tika nodarbināti 807 ieslodzītie, no tiem cietumu saimnieciskajā apkalpē strādāja 372 notiesātie, komersantu izveidotajās darba vietās – 435 ieslodzītie, tajā skaitā 7 Ilģuciena cietuma apcietinātās.

PRISONER EMPLOYMENT

In 2020, 807 prisoners were employed, out of which 372 worked in the maintenance service and 435 worked in merchant work places, including 7 detainees from Ilģuciens Prison.

Nodarbināto ieslodzīto skaits / Number of employed prisoners in 2020

RESOCIALIZĀCIJAS PROGRAMMU ĪSTENOŠANA

2020.gadā resocializācijas programmās tika iesaistīti 379 ieslodzītie, kas veido 12% no ieslodzīto kopskaita, resocializācijas programmas pabeidza 174 ieslodzītie, kas ir 46% no resocializācijas programmās iesaistīto ieslodzīto kopskaita. Vērtējot šo rādītāju, jāņem vērā, ka vairākas programmas tika pārtrauktas sakarā ar epidemioloģiskās situācijas ierobežojumiem.

RESOCIALISATION PROGRAMME IMPLEMENTATION

In 2020, 579 prisoners were involved in resocialisation programmes, which is 12% out of the total number of prisoners. 174 prisoners finished their resocialisation programmes which constitutes 46% out of all prisoners involved in resocialisation programmes. However, when evaluating this indicator, it must be considered that several programmes were stopped due to the restrictions of epidemiological

ATKARĪBU MAZINĀŠANAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA

2020.gadā atkarību mazināšanas programma pārvaldes Olaines cietuma Atkarīgo centrā (turpmāk – Centrs) tika īstenota trijās apakšprogrammās – “Atlantis”, “Pathfinder” un integrētā “Atlantis-Pathfinder” programma.

2020.gadā kopumā pārvaldē ne ieslodzījuma vietām tika saņemti 112 brīvības atņemšanas iestādes priekšnieku priekšlikumi par notiesāto iesaistīšanu atkarību mazināšanas programmā. Atkarību mazināšanas programmā tika iesaistīti 85 notiesātie, no tiem 69 vīrieši un 16 sievietes, 13 gadījumos pārvaldes priekšnieks pieņēmis lēmumu par atteikumu iesaistīt notiesāto atkarību mazināšanas programmā, četros gadījumos pašas notiesātās personas ir atsaukušas savus iesniegumus par iesaistīšanu atkarību mazināšanas programmā un 10 gadījumos notiesāto iesaistīšana programmā tika atlikta saistībā ar valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā noteiktajiem ierobežojumiem.

IMPLEMENTATION OF ADDICTION REDUCTION PROGRAMME

Addiction reduction programme is implemented in Olaine prison (Latvian Prison Hospital) Addiction centre, it is carried out by the staff of the Addiction centre and it is implemented by using three sub-programmes – Atlantis, Pathfinder and an integrated Atlantis/Pathfinder programmes. In 2020, Latvian Prison Administration received in total 112 recommendations for inmates to be involved in addiction reduction programme. However, 13 of these were rejected, 4 changed their minds and recalled their submissions, and finally 10 were postponed due to the restrictions regarding epidemiological situation. So in 2020 85 inmates were involved in addiction reduction programme, out of which 69 men and 16 women.

IESLODZĪTO VESELĪBAS APRŪPE

2020.gadā ieslodzījuma vietās ieslodzītie tika novēroti un ārstēti šādu infekcijas slimību dēļ:

- tuberkuloze – 18 gadījumi;
- HIV – 565 gadījumi;
- AIDS – 203 gadījumi;
- HBV – 10 gadījumi;
- sifiliss – 6 gadījumi;
- Covid-19 – 303 gadījumi

Saskaņā ar 2020.gada 31.decembra datiem, ieslodzījuma vietās tika reģistrēti:

- 3878 – psihisko un uzvedības traucējumu gadījumi, to skaitā 1203 narkomānijas gadījumi;
- 496 – HCV gadījumi;
- 266 – HIV gadījumi;
- 92 – AIDS gadījumi;
- 7 – tuberkulozes gadījumi.

PRISONER HEALTH CARE

In 2020 in imprisonment places prisoners were monitored and treated due to the following diseases:

- Tuberculosis – 18 cases;
- HIV – 565 cases;
- AIDS – 203 cases;
- HBV – 10 cases;
- Syphilis – 6 cases;
- Covid-19 – 303 cases.

According with data on 31st December 2020, in imprisonment places there were registered:

- 3878 cases of psychological or behavioural disorders, including 1203 cases of drug addiction;
- 496 cases of HCV;
- 266 cases of HIV;
- 92 cases of AIDS;
- 7 cases of tuberculosis.

BRĪVĀ LAIKA AKTIVITĀTES UN SADARBĪBA AR NEVALSTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM

Lai nodrošinātu ieslodzīto brīvā laika pilnvērtīgu pavadīšanu, 2020.gada laikā ieslodzījuma vietās tika organizēti 1297 brīvā laika pasākumi. No kopējā pasākumu skaita:

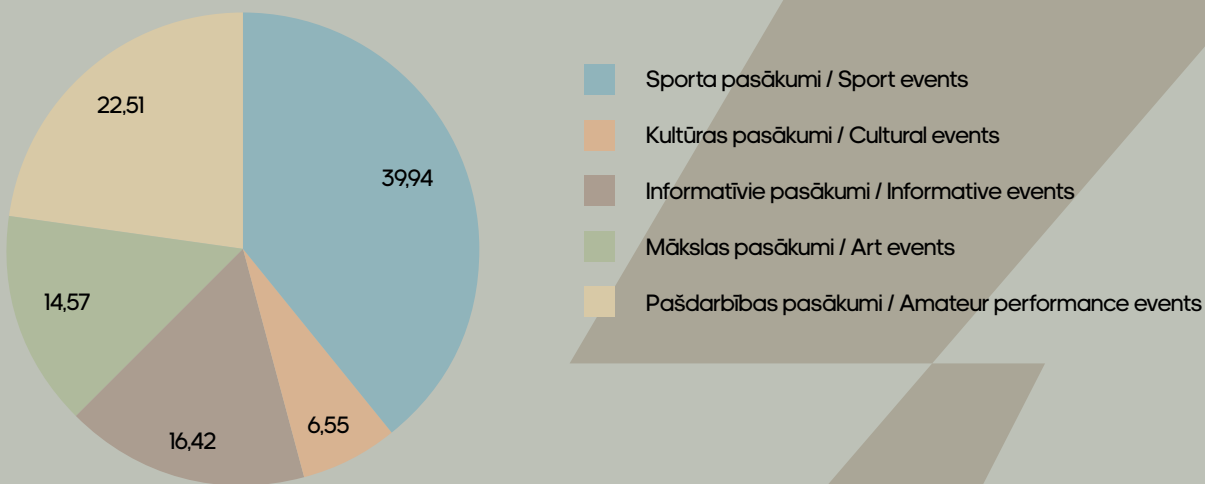
- 518 sporta pasākumi (turnīri – šaha, dambretes, volejbola, futbola un tenisa), kurus kopā apmeklēja 5632 ieslodzītie, vidēji 13 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 85 kultūras pasākumi (koncerti, izrādes, izstādes, tematiskie pasākumi u.c.), kuros kopā piedalījās 1046 ieslodzītie, vidēji 12 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 213 informatīvie pasākumi (lekcijas, vispārizglītojošo filmu demonstrēšana u.c.), kuros piedalījās 708 ieslodzītie, vidēji 4 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 189 mākslas pasākumi (dažādu materiālu un nemateriālu lietu radīšana, kam piemīt vērtība attiecībā uz mentālajām spējām, maņām, emocijām u.c.), kuros piedalījās 708 ieslodzītie, vidēji 4 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 292 pašdarbības pasākumi (organizē notisātie ar ieslodzījuma vietas administrācijas atļauju), kuros piedalījās 2281 ieslodzītais, vidēji 8 ieslodzītie vienā pasākumā.

FREE TIME ACTIVITIES AND COOPERATION WITH NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

To ensure that prisoners add value also to how they spend their free time, in 2020, in imprisonment places there were organized 1297 free time events. Including:

- 518 sport events (tournaments – chess, checkers, volleyball, football, tennis), where 5632 prisoners took part, on average 13 prisoners per event;
- 85 cultural events (concerts, plays, exhibitions, thematic events etc.), where 1046 prisoners took part, on average 12 prisoners per event;
- 213 informative events (lectures, showings of general education movies etc.), where 708 prisoners took part, on average 4 prisoners per event;
- 189 art events (showings of various material and immaterial things that hold value regarding mental skills, perceptions and emotions etc.), where 708 prisoners took part, on average 4 prisoners per event;
- 292 amateur performance events (organized by inmates with Prison administration's permission), where 2281 prisoners took part, on average 8 prisoners per event.

Brīvā laika pasākumu īpatsvars (%) 2020. gadā / Percentage of free time events in 2020

IESLODZĪTO PSIHOLĒGISKĀ APRŪPE

Gada laikā ieslodzījuma vietās psiholoģisko aprūpi īstenoja 38 psihologi, kuri kopumā sniedza palīdzību 4766 ieslodzītajiem (3548 notiesātajiem un 1218 apcietinātajiem).

PSYCHOLOGICAL CARE OF PRISONERS

During the year, in imprisonment places worked 38 psychologists who helped in total 4766 prisoners (3548 inmates and 1218 detainees).

SOCIĀLAIS DARBS

2020. gadā ieslodzījuma vietās strādāja 23 sociālā darba speciālisti, kuri kopumā 6376 ieslodzītajiem (5206 notiesātajiem un 1170 apcietinātajiem) un ieslodzījuma vietu personālam veica dažādas sociālā darba aktivitātes.

SOCIAL WORK

During 2020, in imprisonment places worked 23 social work specialists who carried out various social work activities for in total 6376 prisoners (5206 inmates and 1170 detainees) and prison staff.

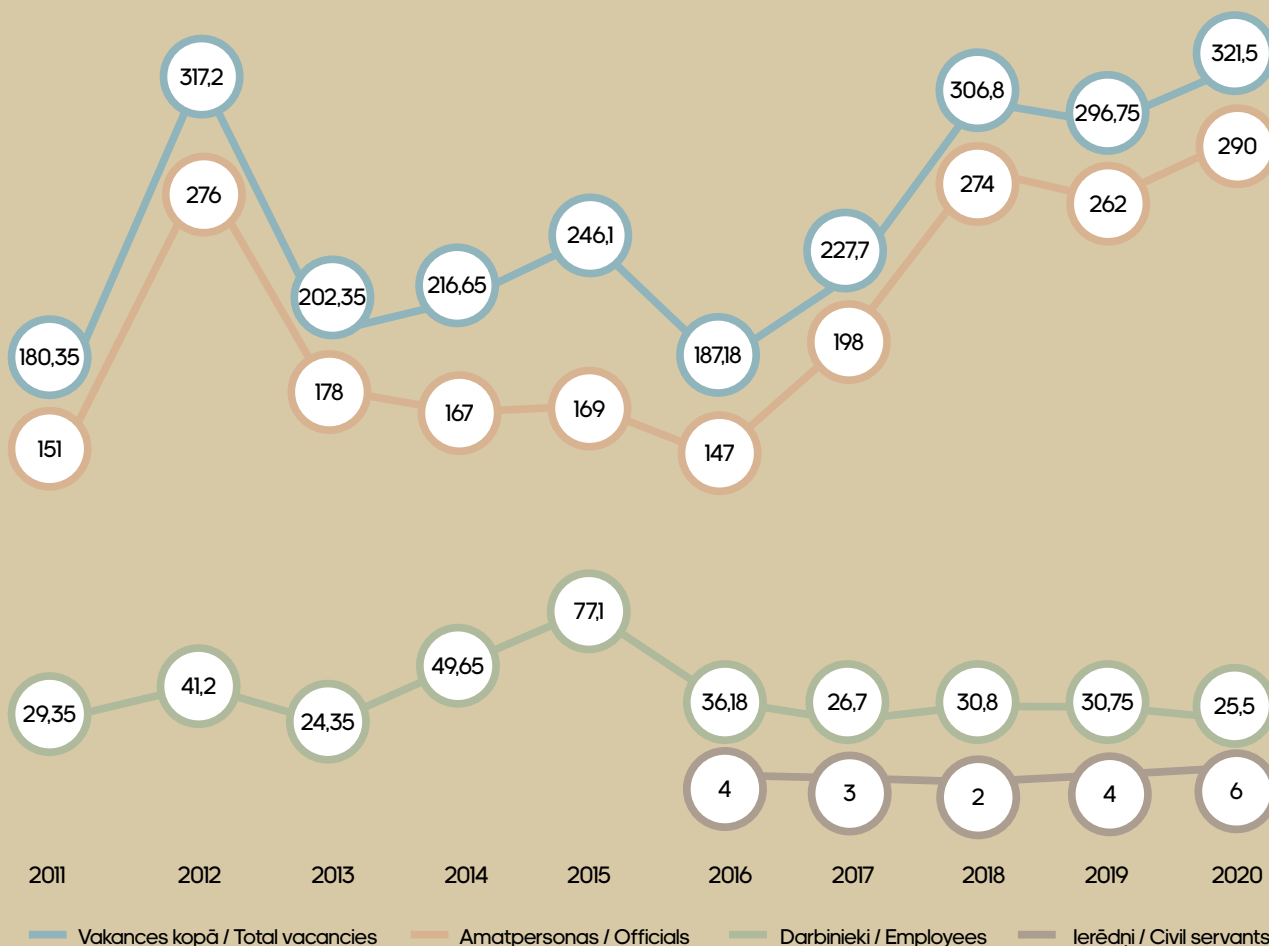
IESLODZĪJUMA VIETU SISTĒMAS PERSONĀLS

2020. gada 31. decembrī pārvaldē pēc amatu saraksta bija 2503,5 amata vietas, no tām: amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm (turpmāk – amatpersona) – 2055, darbinieki uz līguma pamata (turpmāk – darbinieks) – 440,5 un vispārējā valsts civildienesta ierēdņi (turpmāk – ierēdnis) – 8:

PERSONNEL DATA

As of 31 December 2020, according with the position list there were 2503,5 positions in Latvian Prison Administration, including: officials with special service ranks – 2055, employees – 440,5 as well as civil servants – 8:

	AMATA VIETAS KOPĀ / positions	FAKTISKI / actual number of staff	VAKANTĀS VIETAS / vacancies
AMATPERSONAS / officials	2055	1765	290
DARBINIEKI / employees	440,5	415	25,5
IERĒDŅI / civil servants	8	2	6

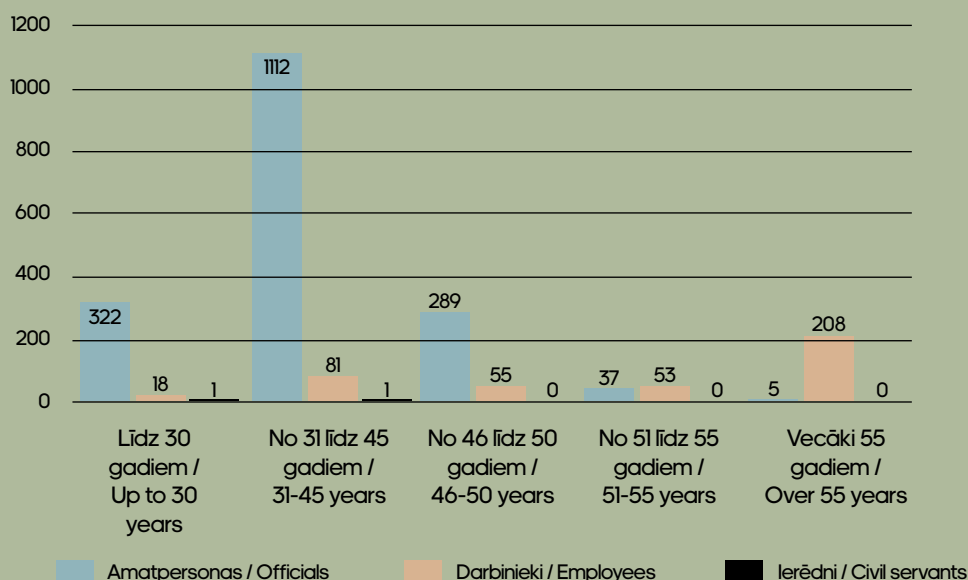
VAKANCES / VACANCIES**PERSONĀLA APMĀCĪBA**

Pārvaldes Mācību centra īstenotajā profesionālās tālākizglītības mācību programmā "Ieslodzījuma vietu apsardze" 2020.gadā turpināja mācīties divas mācību grupas (40 izglītojamie) un mācības uzsāka divas mācību grupas (44 izglītojamie). 2020.gadā 42 amatpersonām tika piešķirta profesionālā kvalifikācija "Ieslodzījuma vietas jaunākais inspektors", par ko tika izsniegtas profesionālas kvalifikācijas apliecības. Mācības 2021.gadā turpina divas mācību grupas 44 izglītojamo sastāvā. Pārvaldes Mācību centrs organizējis 11 kvalifikācijas pilnveidošanas kursus, kuros 2020.gadā piedalījušies 153 klausītāji.

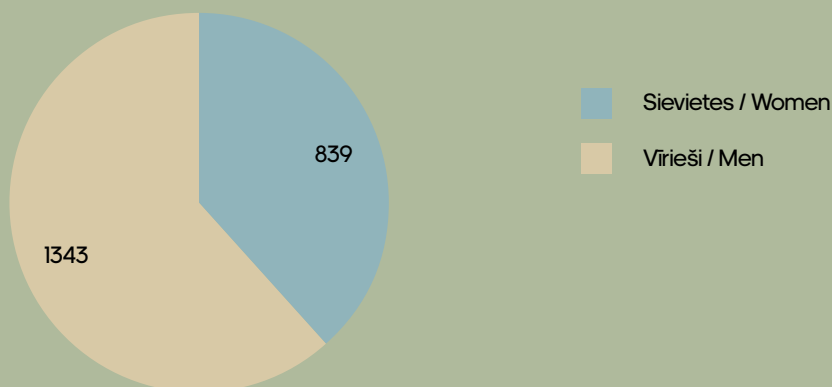
PERSONNEL TRAINING

In 2020, in the further education programme "Prison security" implemented by the LPA Training centre two study groups (40 students) continued their training and two study groups (44 students) started their studies. In 2020, 42 officials were awarded professional qualification "Prison junior inspector". In 2021, two study groups (44 students) continue their studies. LPA Training centre have organized 11 qualification improvement courses which in 2020 attended 153 people.

PERSONĀLA SADALĪJUMS PĒC VECUMA / PERSONNEL AGE

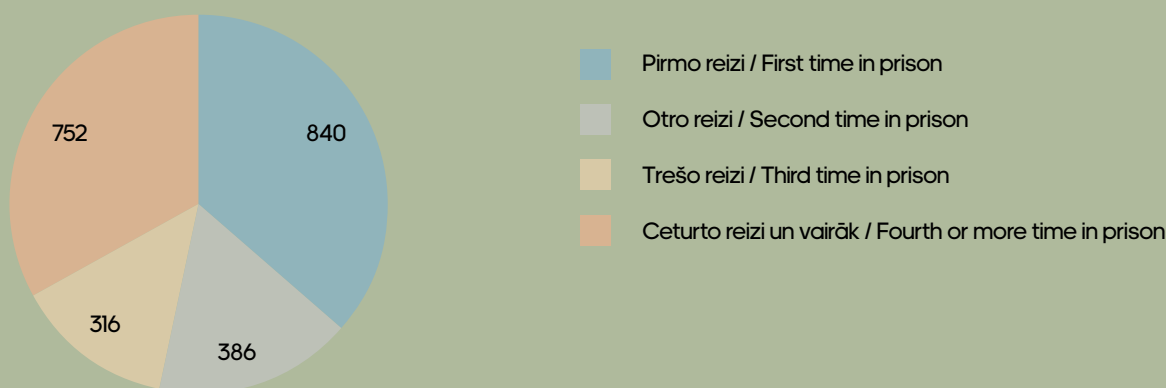
PERSONĀLA SADALĪJUMS PĒC DZIMUMA / PERSONNEL GENDER

IZDEVUMI VIENA IESLODZĪTĀ UZTURĒŠANAI DIENĀ
 Izdevumi par vienu ieslodzīto dienā 2020. gadā veidoja 48,93 euro, pārsniedzot plānoto radītāju par 5,77 euro jeb par 13,4%.

DAILY COST PER PRISONER
 Daily cost per prisoner in 2020 were 48,93 EUR and it exceeded the planned by 5,77 EUR or 13,4%.

NOTIESĀTO SADALĪJUMS ATBILSTOŠI SODA IZCIEŠANAS REIŽU SKAITAM / INMATES BY THE NUMBER OF TIMES THEY HAVE BEEN IN PRISON

ŽURNĀLA SATURU VEIDOJA UN APKOPOJA
IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDES CENTRĀLĀ APARĀTA
STRATĒGIJAS DAĻAS UN NFI PROJEKTA PERSONĀLS –
LĀSMA KAULIŅA, KSENIJA VĪTOLA, ANETE STRAUTNIECE, OLGA SILIŅA.

ĪPAŠS PALDIES RAKSTU AUTORIEM UN CITĀM ŽURNĀLA IZVEIDĒ
IESAISTĪTAJĀM PERSONĀM!

PALDIES JELGAVAS CIETUMA UN LIEPĀJAS CIETUMA PERSONĀLAM
PAR ATSAUCĪBU UN PALĪDZĪBU ŽURNĀLA TAPŠANĀ.

Žurnāla sagatavošanā izmantoti
šādi informācijas avoti:

- Pārvaldes struktūrvienību sniegtā informācija;
- Pārvaldes 2020. gada pārskats.

© Informācijas pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz
ieslodzījuma vietu pārvaldi ir obligāta.

ATSAUKSMES UN IEROSINĀJUMUS LŪDZAM SŪTĪT UZ:
NFI.IEVP@GMAIL.COM

FOTO: F/64 PHOTO AGENCY /
MĀRTIŅŠ ZILGALVIS
DMITRIJS SUĻŽICS

ŽURNĀLS IZDOTS

Norvēģijas grantu 2014.–2021. gada perioda programmas “Korekcijas
dienesti” iepriekš noteiktā projekta “Mācību centra infrastruktūras un
apmācībai paredzēta ieslodzījuma vietas paraugkorpusa izveide
Olaines cietuma teritorijā” Nr. 1-6.4/2-2019 ietvaros

Norway
grants

